

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İSLAMİ PERSPEKTİFTEN KURUMSAL SOSYAL
SORUMLULUK**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Saime KAVAKCI

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet SARAÇ

KASIM - 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

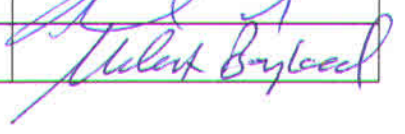
**İSLAMİ PERSPEKTİFTEN KURUMSAL SOSYAL
SORUMLULUK**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Saime KAVAKCI

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

“Bu tez 11/11/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç.Dr.Mehmet Saray	Bararılı	
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kenan ERKAN	Bararılı	
Dr. Mehmet BAYKAL	Bararılı	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Saime KAVAKCI

11.11.2016

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın oluşmasında ve sonrasında, tezin gelişimi ve araştırması noktasında yardımlarını esirgemeyen kıymetli danışmanım Doç. Dr. Mehmet Saraç'dan ve bu vesileyle Sakarya Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı değerli hocalarından hayırlı bir başlangıca vesile olmaları sebebiyle Allah (c.c.) razı olsun.Tezin araştırma safhasında değerli katkılarını esirgemeyen Kuveyt Türk, Albaraka Türk, Bank Asya ve Türkiye Finans'ın her kademedeki değerli çalışanlarına , çalışmaya olan katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.Ayrıca tez aşaması öncesinde, tez aşamasında ve sonrasında da her daim yanımda olan sevgili aile üyelerimden başta annem ve babam olmak üzere ağabeylerim, yengelerim ve dâhil yeğenlerim olmak üzere Allah (c.c) cümlesinden razı olsun.

Saime KAVAKCI

11.11.2016

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1:KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK.....	7
1.1.Kavramsal Çerçevesi.....	7
1.2.Kurumsal Sosyal Sorumluluk İle ilgili Kavramlar	10
1.3.Kavramın Tarihi Süreci.....	11
1.4.Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları	13
1.4.1.Ekonomik Sorumluluklar	14
1.4.2.Yasal Sorumluluklar.....	14
1.4.3.Etik Sorumluluklar	14
1.4.4.Gönüllü (Hayırseverlik) Sorumluluklar	15
1.5.Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlkeleri.....	15
1.5.1.Hesap Verebilirlik	15
1.5.2.Şeffaflık.....	16
1.5.3.Sürdürülebilirlik	16
1.6.Kurumsal Sosyal Sorumluluk İle İlgili Geliştirilen Uluslar arası Standartlar.....	16
1.7.KSS Kavramının Uygulama Alanları.....	17
1.8.Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ölçeği.....	17
1.9.Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk.....	18
BÖLÜM 2 : İSLAMİ PERSPEKTİFTEN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK	21
2.1.İslam’da Sosyal Sorumluluk Kavramının Temel Esasları	21
2.1.1.Halifelik-Vekillik	21
2.1.2.İlahi Hesap Verilebilirlik... ..	22
2.1.3.İyiliği Emretmek, Kötülüğü Yasaklama.....	22

2.2.İslam Ekonomisinin Dayandığı İlkeler	22
2.3.Makasıdü'ş-Şeria'nın KSS Kavramına Etkileri	27
2.4.İslam da Ahlak Felsefesinin Temelleri	28
2.4.1.Birlik (Tevhid).....	29
2.4.2.Adalet... ..	30
2.4.3.Özgür İrade (İhtiyar)....	32
2.4.4.Sorumluluk (Farz)	34
2.5.İslami Perspektiften KSS Kavramının Değerlendirilmesi	35
2.6.KSS Kavramının Sınıflandırılması	38
2.7.İslami Perspektiften KSS Uygulamaları	40
2.7.1.İnsan Hakları Boyutu... ..	40
2.7.2.İnsan Kaynakları Boyutu... ..	40
2.7.3.Çevresel Boyutu	41
2.7.4.Hayırsever Boyutu.....	41

BÖLÜM 3 : İSLAMİ FİNANS KURUMLARINDA KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK.....42

3.1.İslami Finans İlkeleri.....	42
3.1.1.Faiz Yasağı	42
3.1.2.Risk Paylaşımı.....	43
3.1.3.Varlık Tabanlı Oluşu.....	43
3.1.4.Spekülasyon ve Belirsizlik (Garar) Yasağı	44
3.1.5.Yatırımların(Alışverişin) İslami Olup Olmadığı.....	44
3.1.6.Para Kavramı	44
3.1.7.İnfak.....	45
3.2.İslami Finansta Güncel KSS Modelleri	46
3.2.1.Chapra'nın Modeli	46
3.2.2.İsmail'in Modeli	46
3.2.3.Dusuki'nin Modeli (Takva Paradigması)	46
3.3.İslami Finans Kurumlarının Sosyal Sorumluluk Kavramına Etkileri.....	47
3.4.İslami Finans Kurumlarında Kurumsal Sosyal Sorumluluk	48

BÖLÜM 4:TÜRKİYE ‘DEKİ KATILIM BANKALARININ KSS İLKELERİ VE İSLAMİ İLKELERE UYUMLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMES.....	50
4.1. Türkiye’deki Katılım Bankalarının KSS Projeleri ve KSS Yaklaşımı	50
4.1.1. Bank Asya	50
4.1.2.Kuveyt Türk	52
4.1.3.Türkiye Finans.....	53
4.1.4.Albaraka Türk.....	54
4.1.5. Türkiye’deki Katılım Bankalarının KSS Projelerinin Dağılımı	55
4.2.Türkiye’deki Katılım Bankalarının KSS İlkelerine Olan Uyumu Ve KSS Algısı.....	57
4.2.1.Bank Asya KSS Mülakatının Değerlendirmesi.....	57
4.2.2.Kuveyt Türk KSS Mülakatının Değerlendirilmesi.....	59
4.2.3.Türkiye Finans KSS Mülakatının Değerlendirilmesi.....	60
4.2.4.Albaraka Türk KSS Mülakatının Değerlendirilmesi.....	62
4.3.Türkiye’deki Katılım Bankalarının Faaliyetlerinin İslami İlkeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi	63
4.4.Türkiye’deki Katılım Bankalarının Şeriat İlkelerine Uyumu	64
4.4.1.Bank Asya İslami İlkeler Mülakatının Değerlendirilmesi	65
4.4.2.Kuveyt Türk İslami İlkeler Mülakatının Değerlendirilmesi	65
4.4.3.Türkiye Finans İslami İlkeler Mülakatının Değerlendirilmesi	66
4.4.4.Albaraka Türk İslami İlkeler Mülakatının Değerlendirilmesi	68
4.5.Mülakatların Genel Değerlendirilmesi	69
4.5.1.Katılım Bankalarının KSS İlkelerine Olan Uyumu Ve KSS Algısı Kapsamında Değerlendirme	69
4.5.2.Katılım Bankalarının Şeriat İlkelerine Uyumu Kapsamında Değerlendirme.....	72
SONUÇ	75
KAYNAKÇA.....	77
EKLER	80
ÖZGEÇMİŞ	101

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
ISO	: Uluslar arası Standardizasyon Organizasyonu
KSS	: Kurumsal Sosyal Sorumluluk
UNIDO	: Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişim Organizasyonu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Ana Tema,Temalar,Kategoriler ve Alt Kategoriler.....	4
Tablo 2: KSS' ye İlişkin Tanımlamalar.....	9
Tablo 3: Hayırseverlik ve KSS Anlayışının Farklılıkları.....	19
Tablo 4: Najjar'ın Makasıdü'ş-Şeria Konsepti.....	26
Tablo 5: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Seviyeleri.....	39
Tablo 6: Ticari İşlemlerde İslami İlkeler.....	45

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 : Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi.....	13
Şekil 2 : Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ölçeği.....	18
Şekil 3 : Türkiye’de KSS Uygulamaları.....	20
Şekil 4 : KSS’ de Maslahat Uygulaması.....	28
Şekil 5 : İslam Ahlak Ekonomisinin Çerçevesi.....	35
Şekil 6 : İslam’da Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Kavramsal Çerçevesi.....	37
Şekil 7 : İslami İşletme Açısından Sorumluluk Alanları.....	49
Şekil 8 : Bank Asya 2010-2014 KSS Uygulamaları.....	50
Şekil 9 : Kuveyt Türk 2010-2014 KSS Uygulamaları.....	52
Şekil 10: Türkiye Finans 2010-2014 KSS Uygulamaları.....	53
Şekil 11: Albaraka Türk 2010-2014 KSS Uygulamaları.....	54
Şekil 12: Türkiye’deki Dört Katılım Bankasının KSS Projelerinin Dağılımı (1).....	55
Şekil 13: Türkiye’deki Dört Katılım Bankasının KSS Projelerinin Dağılımı (2).....	55
Şekil 14: Dört Katılım Bankasının Toplam Aktifleri.....	63

Tezin Başlığı: İslami Perspektiften Kurumsal Sosyal Sorumluluk**Tezin Yazarı:** Saime KAVAKCI **Danışman:** Doç. Dr. Mehmet SARAÇ**Kabul Tarihi:** 11.11.2016**Sayfa Sayısı:**viii(ön kısım) + 74 (tez) +27(ek)**Anabilim dalı:** İslam Ekonomisi ve Finansı

Kurumsal Sosyal Sorumluluk kavramı son dönem işletmeciliğin ön plana çıkan kavramlarından biridir. Kavramın tanımı, kapsamı ve algısı yönünde çeşitli tartışmalar mevcuttur. Çalışmada KSS kavramına, İslami perspektiften bir çerçeve çizilmeye çalışılmaktadır. İslami perspektiften KSS tanımının, pratikteki durumunu görmek adına Türkiye'deki Katılım bankalarıyla görüşülmüştür. Bu çalışmada, Türkiye'deki Katılım bankaları örneklem kümesini oluşturmak üzere, yarı yapılandırılmış mülakat yönteminden yararlanılmıştır. Değerlendirme ölçütü olarak metnin içeriğinde bulunan başlıklardan faydalanılmıştır. Araştırmada, tanımlanan İslami perspektiften KSS kavramı ile Katılım bankalarıyla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan KSS algısı arasında tam bir uyumun olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Sosyal Sorumluluk, İslam Ekonomisi, İslami Finans, Sosyal Sorumluluk

Title of the Thesis: Corporate Social Responsibility in İslamic Perspective

Author: Saime KAVAKCI **Supervisor:** Assoc. Prof. Mehmet SARAÇ

Date: 11.11.2016 **Nu. of pages:**viii(pre text) +74(main body)+27App

Department: Islamic Economy and Finance

Corporate Social Responsibility is a popular notion in business management lately. There are different discussions about the designation, extend and perception of the concept. In this research Corporate Social Responsibility is been explained from the Islamic perspective. For investigating the designation from the Islamic perspective and practical examples/status of CSR, we interviewed Islamic Banks (Participation Banks) in Turkey. In this research Turkish Islamic Banks (Participation Banks) are the sample, benefited with semi-structured interview. Measured values are the ones mentioned as headlines in the text. A correlation between the perception of CSR from the point of Islamic Banks and the designation of İslamic perspective CSR has not been found in this research.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Islamic Economics, Islamic Finance, Social Responsibility

GİRİŞ

Bismillah Er-Rahman Er-Rahim

Ekonomi dünyasının son dönemde konuşmaya başladığı ahlak ekonomisi ve ahlaki sorumluluklar, beraberinde birçok yeni kavramı iş dünyasına kazandırmaktadır. Bunlar; kurumsal yönetim, sürdürülebilirlik, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) gibi kavramlardır. İş dünyasında son dönem konuşulan ve uygulanmaya çalışılan KSS de diğer tüm kavramlar gibi anlamlandırılmaya çalışılmaktadır.

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramını işletmeler iki yönden ele almaktadır. Bir yönden kavramı, manevi bir sorumluluk olarak algılayıp, maddi çıkarlarının yanında toplumun faydasını, refahını ve çıkarını göz önünde bulundururken diğer yönden KSS projelerini, ticari kaygıları sebebiyle işletme tanımı ve faaliyetlerini duyurma amaçlı reklam çalışması olarak algılamaktadırlar.

Kapitalist toplumların yegâne sonucu olan maksimum kar hedefleyen işletmeler piyasasında ise başta KSS olmak üzere diğer tüm kavramlara, aslında ortaya çıkış sebeplerine uygun anlamlar mı yüklenmektedir ya da bu kavramlar da kendi içinde “ekonomikleşmişler” midir? Ya da bu kavramlar aslında ortaya çıktıkları piyasa açısından zaten “ekonomikleşmiş” kavramlar mıdır? Bu tartışmalı alan çalışmamızın ilk bölümünde kavramsal başlıklar altında ele alınmaktadır. Bu anlamda bu bölümde sadece KSS’ nin amacının ve yönteminin teoride ne olması gerektiğine değinilmekte, pratikte ne olduğu ise bu çalışma için göz ardı edilmektedir. KSS’ ye dair tanımlamaların yanı sıra KSS ile yakından ilişkili olan kurumsal vatandaşlık, kurumsal yönetim ve kurumsal sürdürülebilirlik gibi kavramların tanımlarına yer verilmektedir. KSS kavramının tarihi sürecinin yanı sıra KSS alanları ve bu alanların kapsamaları başlıklar halinde irdelenmektedir. Bölümün ilerleyen başlıklarında sırasıyla KSS ilkeleri, uluslar arası standartları ve KSS ölçeği kavramsal bir çerçeve çizebilecek düzeyde açıklanmaktadır. Son başlıkta ise Türkiye’de KSS kavramının algılanması ve uygulanmasına dair bir grafik ve açıklaması sunulmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü ana konuyu merkeze almaktadır. Bu çalışmada KSS kavramına İslami perspektiften bakılmaya ve batılı literatürle arasında bir ayrım varsa bu ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda bu bölümde öncelikle İslam’da

sorumluluk kavramının temel esasları başlıklar halinde sunulup çeşitli kaynaklarla açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu kavramı İslami perspektiften değerlendirebilmek için İslam ekonomisi zemininden bakmak gerekmektedir. Bu nedenle diğer başlık İslam ekonomisinin dayandığı ilkelerden oluşmaktadır. Daha sonraki başlıklarda İslam ahlak felsefesine dair ilkeler ortaya konarak KSS' ye İslami perspektiften bakabilmek adına kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bölümde, birinci bölümde yer alan KSS ölçeği ve KSS uygulama alanları başlıklarına karşılaştırmalı bakabilmek adına KSS kavramının seviyeleri ve İslami perspektiften KSS uygulamaları isimli başlıklar bulunmaktadır. Bu başlıklar, birinci bölümde batı terminolojisinde bulunan başlıklara karşılık olarak İslami terminolojinin nasıl olduğuna dair fikir vermek ve karşılaştırılma yapılabilmesi adına verilmektedir.

Son bölümde yer alan araştırmanın örneklem kümesini, Türkiye'deki İslami bankalar oluşturmaktadır. Bu yüzden üçüncü bölümde İslami bankacılığı daha yakından tanımak adına, İslami finans ilkeleri başlıklar altında irdelenmektedir. Yine bu başlıklar son bölümde gerçekleştirilen mülakatlarda sorulacak soruların çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bölümde ayrıca literatürde bulunan, İslami finasta güncel olan KSS modelleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde araştırmanın alanı olan İslami finans kurumlarının işleyişine ve temel değerlerine yer verilmektedir. Yine bu bölümün son kısmında İslami finans kurumlarının KSS kavramına etkileri değerlendirilmektedir. Son olarak ise İslami finans kurumlarındaki KSS' ye dair kavramsal bir bakış sunulmaktadır.

Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölüm çalışmanın araştırma kısmından oluşmaktadır. Bu bölümde İslami perspektiften KSS'nin, Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları özelinde algıları değerlendirilmektedir.

Çalışmanın Önemi

Kurumsal sosyal sorumluluk tüm dünyada önemli bir kavram olarak yerini almaktadır. Ama gündeme yeni getirilen bu kavram anlam ve kapsam noktasında ne ülkemizde ne de dünyada doğru şekilde anlaşılamamaktadır. Kavram yeni olduğu için bu alandaki çalışmalarda oldukça kısıtlı, hatta halkla ilişkiler bölümünün ilgili alanıyla sınırlı kaldığı söylenebilir. Bunun dışında KSS'nin İslami olarak anlamlandırılması ve farklılığını

ortaya konması için yapılan çalışmalar ise pek tabii KSS için yapılan çalışmalara nazaran yok denecek kadar azdır.

Çalışmada KSS gibi yeni bir kavram incelenmektedir. Ayrıca çalışmanın araştırma ayağını oluşturan İslami bankaların KSS tutumu bize İslami perspektiften KSS anlayışının pratikteki durumunu görme imkânı vermektedir. Bu bankaların İslami normlara uyumluluğunun da göz önünde bulundurulması bankaların iki boyutta (KSS ve İslamilik) değerlendirilmesi açısından önemlidir.

Çalışmanın Amacı

Çalışmada KSS kavramının çerçevesi, tanımı, sınırlılıkları belirlenmeye çalışılıp, bu kavramın İslam ekonomisindeki karşılığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda İslami işletme kapsamındaki katılım bankaları, örneklem olarak alınarak bu bankaların KSS kavramına bakışları ile faaliyetlerinde İslami ilkelere uyumları noktasında anlamlı bir ilişki oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın ilk üç bölümünde, araştırma konusuna temel olacak teorik alt yapılar verilmeye çalışılmaktadır. Son bölüm olan araştırma kısmında, İslami perspektiften KSS' yi anlamlandırmak adına, örneklem olarak Türkiye'deki katılım bankaları seçilmektedir. Bu bankaların sayısının çok fazla olmaması ve anlamlı sonuçların ortaya çıkması riskinden dolayı anket yönteminden değil mülakat yönteminden yararlanılmaktadır. Çalışmada yarı yapılandırılmış mülakat yönteminden yararlanılmaktadır. Türkiye'de faaliyet gösteren, çalışmanın yapıldığı zaman itibarıyla, 6 banka bulunmaktadır. Ziraat katılım ve Vakıf katılım araştırmanın yapıldığı dönemde yeni kurulmuş ve KSS projesi gerçekleştirmemiş olmaları sebebiyle örneklem dışı bırakılmaktadırlar.

Çalışma sırasında katılım bankalarının genel müdürlüklerinde bulunan kurumsal iletişim birimi çalışanları ve yöneticileriyle görüşülmektedir. Bu kişilerin sorulan sorular çerçevesinde sahip olduğu ve verdiği bilgiler, çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. KSS ilkelerine uyum görüşmesinde birinci bölümde yer alan başlıklar,

İslami ilkelere uyum noktasındaki görüşmelerde ise ikinci ve üçüncü bölümdeki ana başlıklar göz önünde bulundurularak sorular hazırlanmıştır.

Mülakatların değerlendirilmesi aşamasında bir ana tema etrafından yola çıkarak iki tema belirlenmektedir. Bu temaları destekleyecek ve anlamlandıracak kategoriler ve alt kategoriler belirlenerek mülakatlar için değerlendirme ölçütü belirlenmektedir.

Tablo 1

Ana Tema, Temalar, Kategoriler ve Alt Kategoriler

ANA TEMA: TÜRKİYE ‘DEKİ KATILIM BANKALARININ KSS İLKELERİ VE İSLAMİ İLKELERE UYUMLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ	
Tema 1	Katılım Bankalarının KSS İlkelerine Olan Uyumu Ve KSS Algısı
Kategori 1	Katılım Bankalarında KSS Algısı
Alt Kategoriler	KSS projelerinin yoğunlaştığı alanların olup olmadığı, KSS kavramının işletme bazındaki algısı, KSS projelerini yürüten özel bir birimin olup olmadığı, KSS projelerinde hangi sorumluluk alanına ağırlık verildiği,
Kategori 2	İşletmenin Ekonomik Sorumluluk Düzeyi
Alt Kategori	İşletmenin kar hedefinin birincil düzeyde olup olmadığı
Kategori 3	İşletmenin Yasal Sorumluluk Düzeyi
Alt Kategori	İşletmenin yasal bir uyarı alıp almadığı
Kategori 4	İşletmenin Hayırsever Sorumluluk Düzeyi
Alt Kategori	İşletmenin yeterli düzeyde hayırseverlik projelerinin olup olmadığı
Kategori 5	İşletmenin Hesap verebilirlik Düzeyi
Alt Kategori	İşletmenin mali performans ölçümlerini yerine getirip getirmediği
Kategori 6	İşletmenin Şeffaflık Düzeyi
Alt Kategori	Müşteri ve müşteri adaylarıyla işletmenin gerekli bilgilerinin paylaşılıp paylaşılmadığı,
Kategori 7	İşletmenin Sürdürülebilirlik Algısı

Tablo 1 Devamı

Alt Kategori	İşletmenin sürdürülebilirlik ile ilgili projelerinin olup olmadığı
Kategori 8	İşletmedeki İnsan Kaynaklarının Düzeyi
Alt Kategori	İşletmenin çalışanlarına yönelik yeterli düzeyde proje gerçekleştirip gerçekleştirmediği
Kategori 9	İşletmenin Çevre Sorumluluk Düzeyi
Alt Kategori	İşletmenin çevresel düzeyde proje gerçekleştirip gerçekleştirmediği
Kategori 10	İşletmenin Hayırseverlik Algısı
Alt Kategori	Hayırseverlik projelerinin işletme açısından amaç ve hedefleri,
Tema 2	Katılım Bankalarının Şeriat İlkelerine Uyumu
Kategori 1	İşletmenin Faiz Yasağı İlkesine Uyumu
Alt Kategori	Kredilerin geri ödenmesinde yaşanan gecikmelerde işletmenin herhangi bir bedel alıp almadığı,
Kategori 2	İşletmenin Risk Paylaşımı İlkesine Uyumu
Alt Kategori	İşletmenin ortaklık türündeki yatırımlara yeterli düzeyde destek verip vermediği
Kategori 3	İşletmenin Varlık Tabanlı Olma İlkesine Uyumu
Alt Kategori	İşletmenin bedelli askerlik veya bunun gibi ihtiyaçlara cevap verip vermediği
Kategori 4	İşletmenin Spekülasyon Ve Belirsizlik Yasağına Uyumu
Alt Kategori	Konvansiyonel bankaların gerçekleştirdiği finansal işlemleri veya benzerlerini gerçekleştirip gerçekleştirmediği
Kategori 5	İşletmenin Alışverişin İslamiliği İlkesine Uyumu
Alt Kategori	Yatırım yapılacak alan veya metanın İslamiliği noktasındaki işletmenin hassasiyetinin olup olmadığı
Kategori 6	İşletmenin Para Kavramı Algısı
Alt Kategori	Katılım bankaları ve konvansiyonel banka arasında para kavramının algılanması açısından bir farklılık olup olmadığı
Kategori 7	İşletmenin İnfak İlkesine Uyumu

Tablo 1 Devamı

Alt Kategori	İşletmenin müşteriler, hissedarlar veya kurum olarak zekât ödemesi yapıp yapmadığı
Kategori 8	Katılım Bankaları Bünyesindeki Danışma Kurulları
Alt Kategoriler	Danışma kurulunda yeterli kişi olup olmadığı, Danışma kurulunda yer alan kişilerin yeterli bilgi birikimine sahip olup olmadığı, Danışma kurulunda yer alan kişilerin kararlarında bulunduğu kurumdan bağımsız harekete edip edemediği, Danışma kurulunda yer alanların başka bir katılım bankasıyla bağının olup olmaması,

BÖLÜM 1: KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

1.1. Kavramsal Çerçevesi

KSS kavramıyla ilgili çokça tanımlama vardır. Tanımlamaların pek çok ortak yönü olduğu gibi kavramın sorumluluk, zorunluluk veya gönüllülük çerçevesinde mi değerlendirileceği konusunda ise zihinler biraz karışıktır. Bu bağlamda zihinlerin netleşmesi açısından çalışmada öncelikle uluslararası örgütlerin KSS tanımlarına yer verilmektedir.

Avrupa Komisyonu 2001 de yayınladığı Yeşil Kitapta (Green Paper) KSS'yi, “şirketlerin, kendi iş alanlarında ve hissedarları ile olan etkileşimlerindeki çerçevede sosyal ve çevresel kaygılarını/ilgilerini gönüllülük esası ile işlerine entegre etmesidir” şeklinde tanımlamıştır. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi'ne göre ise bu kavram, “iş dünyası tarafından çalışanların, onların ailelerinin, halkın ve tüm toplumun hayat standardını yükseltip ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaya yönelik verilmiş bir söz” olarak tanımlanmaktadır. (Borsaİstanbul, 2014, s. 11)

BM ise Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişim Organizasyonu (UNIDO),sitesinden yapılan açıklamada, “şirketlerin hissedarları ile beraber toplumsal ve çevresel meselelere ilişkin kendi ticari hayatlarında ve hissedarları ile ilişkilerindeki alanlarda, kendi stratejileri ile bütünleştirdikleri bir yönetim anlayışıdır” şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca KSS ile gönüllü bağışların arasında bir ayrım olduğunun altı çizilerek, KSS projelerinin ticari yönetimle alakalı stratejik bir konsept olduğunu, hayır işleri, sponsorluklar ve hayırseverliklerden farklı bir noktada bulunduğunu söylemişlerdir. (Kantarıcı, 2014) BM ayrıca yayınladığı on maddelik Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact) itibariyle KSS ile ilgili bir çerçeve çizmektedir.

Dünya Bankası KSS tanımını şöyle yapmaktadır, “İşletmelerin, kendi paydaşlarına, çalışanlarına ve ailelerine, ilgili topluluğa ve topluma karşı etik davranma beklentisi çerçevesinde; kurumsal sorumluluk, kurumsal yurttaşlık, toplumsal girişimcilik, üçlü temel; sürdürülebilir büyüme, ticari etik ve ticari yönetim gibi kavramların bir araya getirilmesidir”. (Kantarıcı, 2014, s. 8)

ISO olarak tanınan, Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu'nun KSS konusundaki stratejik danışman grubu, kurumsal sosyal sorumluluğu, “insanlara ve topluma yarar

sağlayacak bir şekilde, organizasyonların ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlara işaret ettikleri bir yaklaşım” olarak ele almaktadır. ISO kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında insan hakları, iş sağlığı ve güvenliği dahil olmak üzere işyeri ve işçi sorunları, işyerinde adaletsiz uygulamalar, çevresel yaklaşımlar, piyasa ve tüketici sorunları gibi sorumlulukların olması gerektiğini vurgulamaktadır. (ISO Advisory Group, 2004) ; Aktaran (Aktan & Börü, 2007, s. 12-13)

KSS kavramının akademik çevredeki tanımları ise Tablo 1’de yıllar bazında gösterilmektedir.

Tablo 2
KSS' ye İlişkin Tanımlamalar

Yazar/Yılı	KSS Tanımı
Bowen (1953)	İşletmelerin, toplumun değer yargılarına ve normlarına uygun bir şekilde hareket ederek karşılığında doğrudan bir fayda beklemeksizin gönüllü olarak faaliyette bulunması
Frederick (1960)	İşletmelerin kaynaklarını sadece kendi çıkarları için dar kapsamlı değil, toplumun çıkarları için geniş kapsamda gönüllü olarak kullanması
Friedman (1962)	İşletmelerin hile olmaksızın, açık ve serbest rekabet yürüterek karlarını maksimize etmesi
Davis ve Blomstorm (1966)	İşletmelerin, bütün toplumsal sistem üzerine yaptığı karar ve eylemlerinin etkilerini düşünerek hareket etmesi
Sethi (1975)	İşletmelerin, toplumun beklentilerini karşılamak için toplumun sosyal normlarına, değerlerine ve beklentilerine uyumlu davranışlar sergilemesi
Carroll (1979)	Toplumun beklediği ve işletmenin sunduğu ekonomik, yasal, etik ve hayırsever sorumluluğun bütünü
Jones (1980)	Sadece hissedarlara karşı değil toplumda işletmenin faaliyetlerinden etkilenen herkese karşı yerine getirilmesi gereken bir yükümlülük olması
Wood (1991)	İşletmelerin ve toplumun ayrı ayrı değil de bir olduğunun düşünülmesi
Baker (2003)	Topluma faydalı üretim süreçlerinin oluşturulması

Kaynak: (Akkoyunlu & Kalyoncuoğlu, “İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Marka Algısı Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi”, 2014, s. 129)

KSS kavramına dair yapılan tüm tanımlamaların hemen hepsinde ortak olan dört unsurdan söz etmek mümkündür. (Sönmez ve Bircan, 2004: 476-490) ; Aktaran (Sert, 2012, s. 34)

- İşletmelerin kar elde etmek için mal ve hizmet üretmelerinin ötesinde sorumlulukları vardır.
- Bu sorumlulukların içinde, işletmelerin ortaya çıkmasına katkıda bulundukları sosyal problemlerin çözümüne katkıda bulunmak da vardır.
- İşletmeler sadece hissedarlara karşı değil, sosyal paydaşlar olan çevreye karşı da sorumludurlar.
- İşletmeler sadece ekonomik değerlere odaklanmamakta, daha geniş anlamda insani değerlere hizmet etmektedir.

1.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk İle İlgili Kavramlar

Sosyal Sorumluluk: temelde, toplumsal faydanın daha ön planda tutulduğu bir yaklaşım tarzıdır denilebilir. (Güllüpunar, 2010, s. 34) Sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk birbirinden farklı kavramlardır. İşletmenin kendi öz değerini sürdürmesi için uyması gereken kurallar ya da topluma karşı zorunlulukları sosyal sorumluluk kavramını tanımlarken; kurumsal sosyal sorumluluk kavramı gönüllülük esasına dayalı olarak işletmenin yaptığı toplumsal projelere gönderme yapar. (Orçan, 2007; Balı ve Cinel, 2011) ; Aktaran (Çelik, Dinçer, & Yılmaz, 2011, s. 3)

Kurumsal Vatandaşlık: Kurumsal vatandaşlık, genellikle işletmelerin faaliyetlerini geniş kapsamlı bir sosyal sorumlulukla bağlantılandırılarak karşılıklı yarar sağlayacak şekilde hizmet verilmesi anlamında kullanılmaktadır. Bu açıdan kavram, bir kurum ile bir bireyin statü olarak eşdeğer varlıklar olduğu görüşünü desteklemektedir. Dolayısıyla her kurumun tıpkı bireyler gibi hakları ve görevleri mevcuttur. (Yılmaz Sert, 2012) ; Aktaran (Keskin, 2014, s. 32)

Kurumsal Yönetim: Kurumsal yönetim; şirket yönetimi, yönetim kurulu, pay sahipleri ve şirket ile ilgili diğer kesimler arasındaki ilişkiler bütünüdür ifade etmektedir. Kurumsal yönetimin ana ilkeleri; adillik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve ilgili tüm taraflara karşı sorumluluktur. (Borsaİstanbul, 2014, s. 8)

Kurumsal Sürdürülebilirlik: Kurumsal Sürdürülebilirlik şirketlerde uzun vadeli değer yaratmak amacıyla, ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerin kurumsal yönetim ilkeleri ile birlikte şirket faaliyetlerinde ve karar mekanizmalarında dikkate alınması ve bu faktörlerle bağlantılı risklerin etkin bir biçimde yönetilmesi olarak tanımlanmaktadır. (Borsaİstanbul, 2014, s. 5)

Kısaca değinilen bu kavramlar KSS kavramıyla doğrudan bağlı, iç içe geçmiş ve günümüzde popüleritesi oldukça yüksek kavramlardır. Bu kavramlar birbirine çok yakın olsalar da aynı anlamı taşımamakla birlikte birbirlerinin lokomotif pozisyonundadırlar.

1.3. Kavramın Tarihi Süreci

Sosyal sorumluluk kavramının çok eskilere dayandığına dair çeşitli iddialar vardır. Bu varsayım doğrultusunda sosyal sorumluluk kavramının ilk olarak M.Ö. 18.yy'daki Hammurabi kanunlarında bahsedilen iş hayatındaki düzenlemelere dayandığı varsayılmaktadır. (Peltekoğlu, 1993:181) ; Aktaran (Akkoyunlu & Kalyoncuoğlu, 2014, s. 128). Dinlerin yayılması ile birlikte dini liderler ve dini kurumlar tarafından sosyal sorumluluğa ilişkin çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda fakir halka yardım edebilmek için çeşitli vakıf ve dernekler kurulmaya başlanmıştır. (Çakır, 2007) ; Aktaran (Vural & Coşkun, 2011, s. 63) Sanayi devriminden önceki dönemlerde dini değerler, toplumsal gelenek ve göreneklerle şekillenmiş olduğu görülen sosyal sorumluluk anlayışı çoğunlukla yardım ve bağış gibi hayır işleri ya da hayırseverlik anlamına gelmektedir.

Buraya kadar belirtilen iddialar KSS kavramıyla değil, daha çok sosyal sorumluluk kavramının doğuşuyla alakalıdır. KSS kavramının başlangıcı için ise sanayi devrime işaret edilmektedir. Sanayileşme sonrası şirketlerin toplumsal rolünün sorgulanmaya başlanmasıyla gelişen Kurumsal Sosyal Sorumluluk 1920'li yıllara kadar büyük bir kesim için sadece kar etmek anlayışı ile sınırlıdır. (Sert, 2012, s. 35-36) Yine KSS'nin gelişimi için önemli bir anında 1929 yılındaki ekonomik bunalım olduğu söylenir.1929 yılında New York Borsa'sını çöküşüyle başta ABD olmak üzere pek çok Avrupa devletlerinde büyük oranda işsizliğe ve üretim kayıplarına neden olmuştur. Sonuç olarak kurumlar, büyüyen yapılarının topluma olan etkileri ve faaliyetlerinin sonuçlarından

dolayı kurumsal sosyal sorumluluk kavramıyla karşı karşıya kalmışlardır. (Aktan & Börü, 2007, s. 24)

1960'lı yıllarda; çalışan hakları, asgari ücret, çevreye duyarlı üretim, tüketici hakları, sigortalı çalışma vb. birçok konu ele alınmış ve bunlarla ilgili birçok öneri dile getirilmiştir. Ayrıca bu yıllarda sivil toplum örgütlerinin toplum içindeki rolü önem kazanmış, ırk ayrımı, kadın hakları gibi konularda önemli adımlar atılmıştır. (Aktan & Börü, 2007, s. 25)

1970'lerde işletmelerde görülen başlıca kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları; ortaklara bilgi sağlama, iş vermede adalet, karı paylaşma, reklamların ahlaki olması, çevreyi koruma ve faaliyetlerin topluma yapacağı etkileri düşünerek eylemde bulunma başlıkları altında sıralanabilir. 1980'lerde ise; atıkları azaltma, geri dönüşüm, fakirlere maddi yardım, toplum sağlığına hizmet, daha iyi çalışma koşulları şeklinde sıralanabilir. (Aktan & Börü, 2007, s. 25)

Sosyal sorumluluk kavramını ilk defa gündeme getiren Oliver Shelton'nın "Yönetim Felsefesi" adlı kitabında, "kurumun yönetim prensipleri, toplumun sosyal faydası odaklanmalıdır" ifadesini kullanmıştır. (Vural & Coşkun, 2011, s. 67) KSS' nin ilk kez kullanıldığı çalışma olarak kabul edilen Howard R. Bowen'ın "İş Adamının Sorumlulukları" kitabında firmaların aldıkları kararların sosyal etkilerini de göz önünde bulundurmaları gerektiğine işaret edilmiştir. (Vural & Coşkun, 2011, s. 67)

Günümüzde işletmeler KSS kavramını ciddiye alıp bu konuda stratejiler geliştirip, kurum organizasyonunda KSS 'a dair departmanlar oluşturmaktadırlar. Bunda KSS'nin sadece topluma faydalı olmak ve refah düzeyini artırma yönündeki etkisi mi yoksa işletmeye ve marka imajına sağlayacağı ekonomik katkıları mı göz önünde tutulduğu ayrı bir tartışma konusudur.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk kavramının ortaya çıkmasına etki eden maddeleri kısaca şu şekilde özetlenebilir; (Vural & Coşkun, 2011, s. 66)

- Devletin ekonomik yaşama müdahalesi artmış ve bu müdahalelerin sonucu olarak, iş adamının karşısına bazı sınırlamalar çıkmıştır.
- Bireyin çeşitli örgütlerin üyesi olması, örgütsel gücü arttırmıştır.

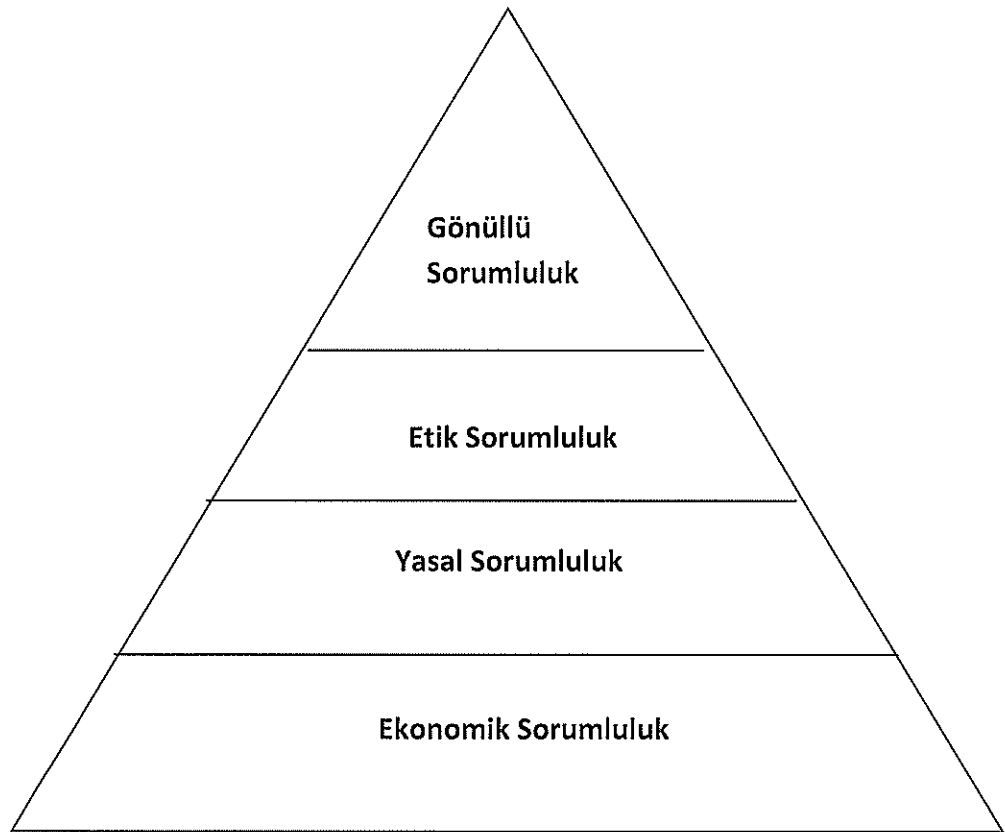
- Nüfusun ve nüfus yoğunluğunun artması, insanlar arasındaki ilişkileri sıklaştırmış ve işsizlik önemli bir sorun haline gelmiştir.

- Demokratikleşme ve hümanizm eğilimlerinin giderek güçlenmesi, bireyi daha güçlü bir varlık haline getirmiştir. İnsan Hakları Beyannamesi ile bireyin siyasi ve toplumsal gücü artmıştır.

- Hızlı küreselleşme ve bölgesel uyum nedeniyle uluslararası ekonomik ve siyasi rekabetin artması, uluslar ve kurumların yönetiminde bir takım değişiklikler yaratmıştır.

1.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları (KSS Piramidi)

Akademik anlamda kabul görmüş olan modelleme Archie B. Carroll tarafından geliştirilmiştir. “The Pyramid of Corporate Social Responsibility “ isimli makalesinde (1991) sosyal sorumluluğun kurumsal boyutları Şekil 1 ‘deki gibi dört bölüme ayrılmaktadır.

Şekil 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi (1991)

Kaynak: (Bayraktaroğlu, Yılmaz, & Can, “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısının Örgütsel Bağlılığa Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, 2014, s. 104)

1.4.1.Ekonomik Sorumluluklar

Ekonomik sorumluluk, işletmenin kar amacı güden temelidir. Kar elde etmek işletmenin sosyal yönden amacı olmasa da motivasyon için ve işletmeye dahil ortak çıkarı olan bireyler açısından hayati öneme sahip bir konudur. Bu nedenle sosyal sorumluluk açısından da onu etkiler görünmektedir. (Carroll,2000) ; Aktaran (İbişoğlu, 2007, s. 8) Ekonomik sorumlulukların temel unsurları aşağıdaki gibidir. (Bayraktaroğlu, Yılmaz, & Can, 2014, s. 104)

- İşletmeler için her bir hisse payına düşecek kazanç miktarı arttırmak önemlidir.
- Mümkün olabildiğince en yüksek kâr elde etmek önemlidir.
- İşletme için güçlü bir rekabetçi pozisyon elde etmek önemlidir.
- Başarılı bir örgüt olmak ve bunun devamlılığını sağlamak için kâr elde etmek gerekmektedir.

1.4.2.Yasal Sorumluluklar

Her şirketin, kanunlarca düzenlenmiş yasalara uyma zorunluluğu vardır. Toplum düzeninin bozulmadan sürdürülmesi için, ortaya konulan kurallar uygulanmalıdır. Bunlara uyulmaması durumunda, toplum ve çevre sağlığını bozacak, kötü durumlarla karşılaşılabilir. Bu da istenmeyen bir sonuçtur. (İbişoğlu, 2007, s. 9) Carroll, sosyal sorumlulukların yasal bileşenleri hakkındaki düşüncelerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir. (Top & Öner, 2008, s. 103)

1. Devamlılık için yasal ve kanuni düzenlemelere uygun hareket edilmeli,
2. Ulusal ve yerel kurumların hukuki düzenlemelerine uyulmalı,
3. Çalışanlara yasalara uygun faaliyette bulunmaları konusunda öz güven verilmeli,
4. Yasal yükümlülükler tanımlanmalı ve bu prensipler çalışanlara duyurulmalı,
5. Üretilen mal ve hizmet için yasal garanti şartlarına güvence vermelidir.

1.4.3.Etik Sorumluluklar

Ekonomik ve yasal sorumluluklarla beraber dürüstlük, adalet ve etik sorumluluklar hakkındaki etik normlar yasa içinde kodlanmış olmasa bile toplumun üyeleri tarafından yasaklanan ya da beklenen aktivite ve uygulamaları kapsar (Vural & Coşkun, 2011, s.

73). Bu kapsamda işletmelerin sosyal sorumluluklara ilişkin ahlaki bileşenlerini Carroll şu şekilde ele almaktadır; (Top & Öner, 2008, s. 104)

- Toplumun belirlediği norm ve kurallara uyulmalı,
- Toplumun işletmelerden beklemiş olduğu saygıyı göstermeli,
- Ahlaki norm ve kurallardan fedakârlık edilmemeli,
- Ahlaki açıdan toplumun işletmeden beklentileri açık bir şekilde tanımlamalı,
- Çalışma hayatının ahlaki davranış kurallarının, yasal düzenlemelerin daha üstünde olduğu kabul edilmelidir.

1.4.4.Gönüllü (Hayırseverlik) Sorumluluklar

Toplumun ihtiyacı olan, gelişimine ek katkı sağlayacak hizmetleri, karşılık beklemeden yapmak, bağışlarda bulunmak gönüllü sorumluluk kavramını açıklamaktadır. (İbişoğlu, 2007, s. 11) Carroll'a göre gönüllü sorumluluğun temel unsurları şöyledir; (Bayraktaroğlu, Yılmaz, & Can, 2014, s. 105)

- Toplumun işletmelerden beklediği gönüllülük esasına uygun faaliyet göstermek önemlidir.
- Sanatın ve eğitimin desteklenmesi önemlidir.
- Yöneticilerin ve çalışanların gönüllü ve toplumsal faaliyetlerde bulunmaları önemlidir.
- Toplum hayatının kalitesinin yükseltilmesi gönüllü sorumluluk anlayışında temel amaç olmalıdır.

1.5. Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlkeleri

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının temelinde üç ilkesi vardır. Bu bölümde kısa başlıklar altında ele alınmaktadır.

1.5.1.Hesap verebilirlik

Bir kurumun faaliyetlerinin işletmenin dış çevresinden etkilendiğinin ve bu nedenle bu faaliyetlerin etkilerinden sorumlu olunması gerektiğini öngörür. Bu çerçevede,

Hem içsel hem de dışsal çevrede, bu faaliyetlerin etkilerinin ölçülmesi gerekmektedir. Bu kavram daha açık bir anlatımla, bu faaliyetlerden etkilenen tüm birimlerin performans ölçümlerinin raporlanmasını içermektedir. (Aras, 2007, s. 3)

1.5.2.Şeffaflık

Genel olarak, kurumların faaliyetlerinin dış etkileri, kurumların raporları ile tespit edilebilir ve raporda olaylara ait gizli bir şey olmamasını ifade eder. Bu nedenle kurumun davranışlarının tüm etkileri, dış etkiler de dâhil olmak üzere, kurumların raporlama işleyişinden sağlanan bütün bilgilerin kullanılması ile kolay anlaşılır hale getirilmelidir. (Aras, 2007, s. 4)

1.5.3.Sürdürülebilirlik

Yeniden üretilebilenden daha fazla kaynağın kullanılmamasını ifade etmektedir. (Aras, 2007, s. 4) Sürdürülebilir kalkınma en yaygın kullanımıyla gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânlarını tehlikeye sokmadan bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılamaktır. (Borsaİstanbul, 2014, s. 5)

1.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk İle İlgili Geliştirilen Uluslar arası Standartlar

- **SA 8000 Standartları;** Bu standart, mal ve hizmet üretiminde etik kurallara uyumu garanti altına alır. (Emhan, 2007, s. 251) SA 8000 incelendiğinde; sağlık ve güvenlik, toplu sözleşme hakkı ve örgütlenme özgürlüğü, zorla çalıştırma, ayrımcılık, disiplin uygulamaları, çalışma saatleri, ücretler, yönetim sistemi ve çocuk işçiler maddeleri üzerinde durduğu ve bunların detaylandırarak incelediği görülür. (Tütüncü, 2008, s. 177)

- **ISO 14000 Çevre Yönetim Standartları;** işletmelerin çevreleri ile ilgili düzenlemelerini kapsamaktadır. Bu standartlar; çevre kirliliği, gürültü, atıklar, enerji tasarrufu, su kalitesi ve hava kirliliği konularında işletmelerin neleri nasıl yapacağını önceden tanımlayarak işletmelerin çevreyi koruma hususunda gerekli standartlara uyumunu sağlamaktadır. (Koçel, 2003, s.297) ; Aktaran (Emhan, 2007, s. 253)

- **Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) Standartları;** bu düzenlemeler işletmelere, çalışanların ruhsal ve fiziksel sağlıklarını ön planda tutan çeşitli standartlar getirerek, çalışanların iş gördükleri ortamlara ait çeşitli faktörler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu faktörleri; çevresel faktörler, fiziksel sağlık,

akıl ve zihin sağlığı, sosyal sağlık başlıkları altında toplanmaktadır. (Cooper-Williams,1994, s.14–22) ; Aktaran (Emhan, 2007, s. 253-254)

1.7. KSS Kavramının Uygulama Alanları

Sosyal birer varlık olan kurumsal firmaların üstlenmesi gereken sosyal sorumlulukları aşağıdaki şekilde özetlenmektedir; (Ulu A. S. 2007) ; Aktaran (Keskin, 2014, s. 40)

- Çalışanlarına karşı her türlü maddi ve manevi tatmini sağlayarak onları motive etmek,
- Tüketicie hizmet etmek ve korumak,
- Bireylerin refah ve mutluluğu için çalışmak,
- İşsizlik, sefalet, hastalık gibi sorunlara karşı kendini görevli sayarak çözüm için üstüne düşeni yapmak,
- Normal piyasa koşullarını sağlamak için uğraşmak,
- Toplumda adaleti sağlamak için servet ve gelir dağılımında üzerine düşeni yapmak,
- Doğal kaynakların rasyonel kullanımını ve korunmasını sağlamak,
- Çevre kirliliğine yol açmamak veya gerekli önlemleri almak,
- Çevredeki sanatsal faaliyetleri desteklemek ve kültürel varlıkları korumak,
- Sadece ulusal sınırlar içinde değil, küresel çapta sorumlu olduğunu bilmek ve bu sorumluluğun gereklerini yerine getirmek.

1.8. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ölçeği

KSS faaliyetleri düzey açısından da sınıflandırılmıştır. H. H. Johnson tarafından beş kademededen oluşan Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ölçeği, bu amaçla geliştirilmiştir. Yazarın “Does it Pay to be Good? Social Responsibility and Financial Performance” isimli makalesinde (2003) ortaya koyduğu ölçeğe göre en alt kademedede sorumluluksuz olmak üzere sırasıyla, kısmen uyumlu, uyumlu, stratejik ve toplumsal avukat düzeyine dek firmalar KSS skalasında yerlerini almaktadırlar. (Çelik, Dinçer, & Yılmaz, 2011, s. 5)

1.Kademe	2.Kademe	3.Kademe	4.Kademe	5.Kademe
Sorumluluksuz	Kısmen	Uyumlu	Stratejik	Toplumsal
	Uyumlu			Avukat

Şekil 2: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ölçeği, (Johnson, 2003).

Kaynak: (Çelik, Dinçer, & Yılmaz, “İMKB’de İşlem Gören Mevduat Bankalarının Kurumsal Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Finansal Sonuçları Üzerine Kurumsal Yönetim İlkeleri Çerçevesinde Bir İnceleme”, 2011, s. 5 (İkincil kaynak))

Ölçeğe göre birinci düzey, sorumluluk sahibi olmayan işletmeleri nitelendirmek için kullanılır. İkinci düzey, asgari ölçüde yasal düzenlemelere uyan, üçüncü düzey ise ikinci düzeye göre kısmen uyum sağlamış ve asgari düzeyde sorumluluk faaliyetlerini yerine getiren işletmeleri kapsamaktadır. Yazar tarafından, finansal performans amacıyla KSS faaliyetlerini yürüten işletmeler stratejik, kar amacını gözden çıkarmış ve çıkar gütmekten salt iyiliğe erişebilmek için bu tür çalışmalara yönelenler ise toplumsal avukat olarak sınıflandırılmaktadır. (Johnson, 2003; İlic, 2010) ; Aktaran (Çelik, Dinçer, & Yılmaz, 2011, s. 5)

1.9. Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk kavramı yeni bir kavram olarak algılansa da içerik olarak eskidir. Buna dair iddiaların gerekçesi şöyledir, “İslam dünyasında ilk sivil toplum kuruluşu unsuru olduğu ileri sürülen vakıflar ile mesleki bir örgütlenme biçimi olan ahilik teşkilatı, Osmanlı Devleti döneminde yüzyıllar boyunca toplumda sosyal açıdan sorumlu davranışların geliştirilmesini sağlamışlardır.” (Ersöz, 2007, s. 65) Bu dönemdeki uygulamaları KSS kavramından çok KSS kavramının bir bileşeni olan hayırseverlik kavramıyla bağdaştırmak mümkündür. Bu bağlamda hayırseverlik ve KSS arasındaki farkı Tablo 2 ‘de açıkça görmek mümkündür.

Tablo 2

Hayırseverlik ve KSS Anlayışının Farklılıkları

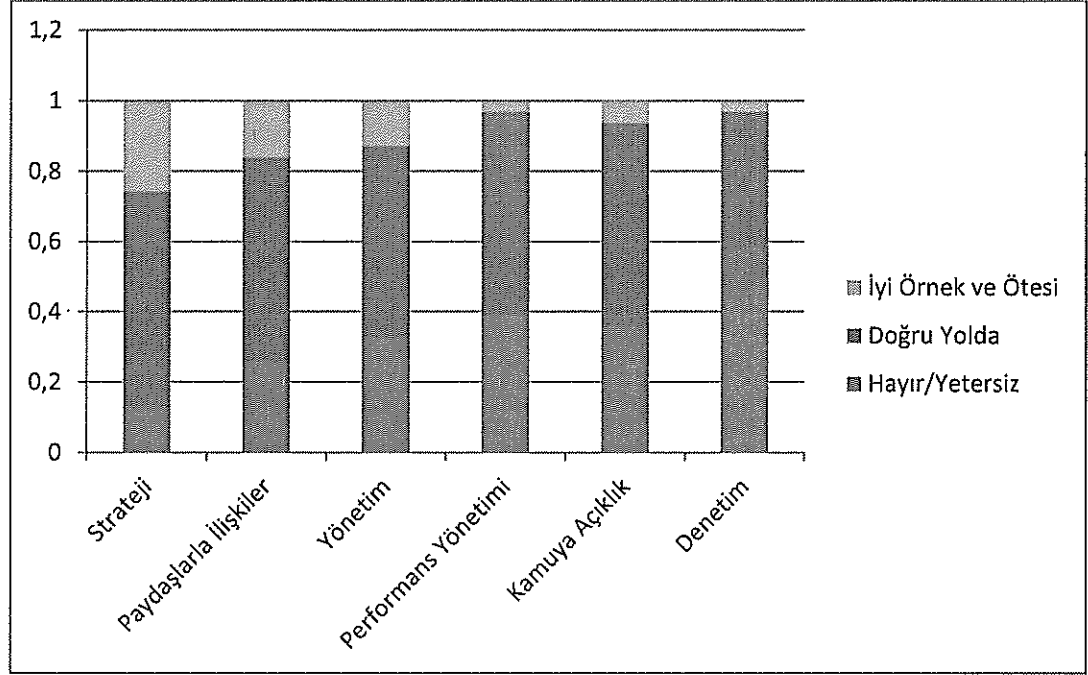
	Hayırseverlik	KSS
Tanım	Karşılık beklemeden iyilik yapmak, mistik bir eğilimle yardım etmek	Sosyal, çevresel, ekonomik ve etik kavramların yönetimi ve şirketlerin bu alanlarda sosyal paydaş beklentilerine olan duyarlılığı
Amaç	Kişilerin veya kurumların kendi değerleri, inançları doğrultusunda istedikleri anda istedikleri kişilere çeşitli yardımlarda bulunmaları	Örgütlerin sürdürülebilir olmak için toplumun beklentilerini yerine getirerek topluma olan borçlarını ödemeleri
Süreç	Normatif bazı öğelere uygun olması (duyurulmaması, pazarlanmaması gibi), şirket stratejisinden bağımsız bir şekilde tasarlanabilmesi	Rasyonel bir çalışma/proje süreci sonunda hedef sorumluluk alanları belirlenmesi, karar verilmesi, uygulanması, hatta raporlanması. şirketler için stratejik bir faaliyet olması

Kaynak: (Alakavuklar, Kılıçaslan, & Öztürk, “Türkiye’de Hayırseverlikten Kurumsal Sosyal Sorumluluğa Geçiş: Bir Kurumsal Değişim Öyküsü”, 2009, s. 116)

Hayırsever temelli olsa da sosyal sorumluluk bilinci olan bir toplumda KSS kavramının gelişimi ise biraz daha karmaşıktır. BM tarafından 2008 yılında yapılan bir değerlendirmede “İş çevrelerinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) tanımı ile ilgili bir karmaşa mevcuttur ve bu karmaşa kendini KSS uygulamalarında da göstermektedir.” (Ayub, 2008, s. 3) denmektedir. Aynı raporda Türkiye uygulaması için “KSS daha çok pazarlama ve kurumsal itibar yaratmak için bir araç olarak algılanmaktadır. Sponsorluk projeleriyle pek çok şirket ve sosyal paydaş grupları bu sürece dâhil olmaya ve süreci şekillendirmeye çalışmaktadır. Diğer taraftan, Türkiye’deki KSS tartışmaları bu süreci bir sistem dâhilinde geliştirerek KSS hakkında doğru anlayışı ve yaklaşımları gösterecek ve araçları tanıttacak kurumsallaşmış bir liderlik yapısından uzaktır.” (Ayub, 2008, s. 3) şeklinde bir çerçeve çizilmektedir.

Bu raporda Türkiye’deki KSS uygulama alanları ve bu alanların yeterliliği bazında bir grafik de sunulmaktadır. (Ayub, 2008, s. 22) Grafikte de görüldüğü üzere Türkiye’de

KSS' ye yönelik uygulamalar iyi düzeyde gelişme göstermekle birlikte yetersiz kaldığı alanların kamuya açıklık ve denetim olduğu görülmektedir.

Şekil 3:Türkiye’de KSS Uygulamaları (Ayub, 2008)

Kaynak: (Ayub, “Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu”,2008, s. 22)

KSS Türkiye’deki işletmeler ve STK’lar tarafından özellikle son dönemde öne çıkarılmaktadır. Dolayısıyla gelişmekte olan her kavram gibi belli başlı karmaşalar yaşandığı ve yaşanacağı açıktır. Fakat bunların dışında KSS uyum sürecinde son dönemlerde işletmeler, devlet ve STK’lar düzeyinde gelişme sağlandığı bir gerçektir. Özellikle günümüzde bu alanda faaliyet gösteren derneklerin işletmelere yönelik eğitim ve sertifika programları düzenlemesi bu alana yapılan önemli katkılardan bir tanesidir.

BÖLÜM 2: İSLAMİ PERSPEKTİFTEN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

2.1. İslam’da Sosyal Sorumluluk Kavramının Temel Esasları

İslami açıdan KSS kavramının dayanak noktası ve temel kuralları Kuran’a dayanmaktadır. İslam’ın iki temel kaynağı vardır. Bunlar; Kuran ve Sünnet’tir. Bu bölümde KSS kavramı İslami açıdan değerlendirilirken bu kaynaklar ışığında temel bazı başlıklar sunulmaya çalışılmaktadır.

2.1.1. Halifelik-Vekillik

Bu ilke insanların Allah’ın yeryüzündeki elçileri olduğunu kabul eder. (Farook, 2007, s. 33) İlke doğrultusunda Allah’ın vekili olan insanoğluna belli başlı sorumluluklar yüklenmektedir.

İslam insanın yeryüzündeki varlık sebebini yüce maksatlara yönelik bütüncül bir yaklaşımla açıklamaktadır. Evrenin yaratıcısı, insanı halife kılmıştır. Dolayısıyla tüm insanlık hilafet düsturunun eksiksiz olarak icrasına çalışmak, iktisadi faaliyetlerin de içinde bulunduğu her türlü tasarrufu bu çerçeveye oturtmak zorundadır. Aradaki farkı kavramlaştırmak gerekirse; İslam halife merkezli bir anlayışa sahiptir. Batı felsefesindeki beşer merkezli dünya görüşü insanı evrenin merkezine oturtup yaratıcısını inkâra götüren, her şeyin ama her şeyin insan tarafından ve insan için olduğunu ileri süren bir hümanizm ile sonuçlandığından İslami anlayışa terstir. (Kallek, 2015, s. 4-5)

Allah’ın istediği yeryüzünün ihmali değil, imarıdır. Salt teşbih ve tenzih faaliyeti hilafetin icrası için yeterli olmadığı gibi ona engel bile teşkil edebilir. Kıstas olarak bir hedef, gaye yahut maksat fikri bulunmaksızın üstün-alçak, iyi-kötü, doğru-yanlış, hayır-şer ayrımı mümkün değildir; neye göre öyle? İşte ölçüt hilafet düsturudur. Salt teşbih ve takdis eylemine izafetle melekler insanlıktan üstün gibi görünürken yeryüzünde hilafet görevine nispetle hüküm tersine dönebilmektedir. (Kallek, 2015, s. 8)

Kuran’da; ” Düşün ki, Rabbin meleklerle: Muhakkak Ben, yeryüzünde bir halife tayin edeceğim....”(Bakara,30). Ve “O, sizi yeryüzünün halifeleri yapan ve sizleri verdiği şeylerle denemek için kiminizi kiminize üstün kılandır...”(En’am,165) buyrulmaktadır.

2.1.2.İlahi Hesap verilebilirlik

Bu prensip halifelik ilkesinin bir uzantısıdır ve insanoğlunun elbet öleceğini ve dünya hayatından hesaba çekileceğine vurgu yapar. (Farook, 2007, s. 33) Bu prensiple ilgili ise Kuran’da ; “ ...Allah, her şeyi hesaba çekmektedir.” (Nisa,86) ve “Her kim zerre kadar bir hayır isterse onu görecektir; her kim de zerre kadar bir kötülük işlerse onu görecektir.”(Zilzal,7-8) buyrulmaktadır.

2.1.3.İyiliği Emretmek, Kötülüğü Yasaklama (Emri bil marûf, Nehyi anil münker)

İyiliği emredip kötülüğü yasaklama ilkesi Allah’ın insanları halife olarak yeryüzünde yaratması ve onlara yüklediği bir sorumluluktur. (Farook, 2007, s. 33-34) Kuran’da bununla ilgili “Erkek ve dişi bütün inananlar, birbirlerinin dostudurlar; iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar...”(Tevbe,71) ve “Siz insanlar için çıkarılmış ümmetlerin en hayırlısı olmak üzere yaratıldınız. İyiliğin yapılmasını emreder, kötülüğün yapılmasını yasaklarsınız...”(Al-i İmran,110) buyrulmaktadır.

Tüm bu ilkeler ilahi bir düzene ve sorumluluk sahibi bireylere işaret etmektedir. Müslümanlar iyi, adaletli olmalı ve kötülüklerden sakınmalı, sakındırmalıdır. Nihayetinde tüm bu prensipler insanoğluna sosyal sorumluluk bağlamında çeşitli görevler yüklemektedir.

2.2. İslam Ekonomisinin Dayandığı İlkeler

İslami norm ve kuralların temel dayanak noktası Kuran ve Sünnet’tir. Dolayısıyla İslam ekonomisi de çerçevesini ve sınırlılıklarını bu doğrultuda belirler. Bilindiği gibi Kuran ve Sünnet güçlü ahlaki değer ve kurallar ihtiva eden önemli kaynaklardır. Bulunduğu cahiliye toplumuna çekidüzen vermeyi başarmış önemli ahlaki ölçüt ve değerler içermektedir. Bu bölümde İslami kaynaklar göz önünde bulundurularak İslam ekonomisinin dayandığı ilkeler başlıklar altında irdelenmeye çalışılmaktadır. Aktaran ; (Platonova, 2013, s. 278-283)

- **Tevhid (Allah’ın varlığı ve birliği);** ilahi bir kavram olarak tevhid, “mutlak anlamda Allah’ın bir olduğunu bilmeyi, O’ndan başka ilah bulunmadığına, ortağı ve benzeri olmaktan uzak bulunduğuna inanmayı” ifade eder. (Ece, 2010, s. 732) Tevhid inancı çerçevesinde insanoğlu manevi bir sorumluluk altındadır. Bu sorumluluk

çerçevesinde tevhid inancı, ekonomik normları belirler ve insanlardan bu kurallara riayet etmesini bekler. İnsanlar bu dünyadaki ekonomik faaliyetlerin sonuçlarının sadece bu dünya ile bağlantılı olmadığı bilincinden hareketle ve ahirette tüm bunlardan hesaba çekileceği bilinci ile manevi bir sorumluluk altına girmektedir. İnsan ideali sadece bu dünyada mutlu olmak değilken, iki cihan saadeti (dar-us saadet) amacından hareketle reel dünyada sorumlu davranışlar sergilemek durumundadır. (Platonova, 2013)

• **Adalet-İhsan (Denge ve yardımseverlik/sosyo-ekonomik adalet);** adalet kavramı dört kısımda incelenmektedir; (Ece, 2010, s. 23)

1.Allah’ın emrine uyarak hükmedilirken adaletli olmak, yani insafli olmaktır. (Nisa,58)

2.Sözde, konuşmada, haberleşmede adalet olması.(En’am,152)

3.Kurtuluşun sebeplerine sarılma, yani doğru davranışlara, salih amele yönelme anlamındaki adalet.(Bakara,123)

4.Allah’a eş koştuktan sakınmaktır.(En’am,1)

Tüm bu adalet tanımlarından hareketle denilebilir ki, İslamiyet eşitlik ve adalet kavramlarının arasındaki ince çizgiyi göz önünde bulundurur ve bu doğrultuda eşitlik kavramından ziyade adalet kavramına vurgu yapar. Çünkü adalet kavramı insanlar arasındaki dengeyi en iyi anlatan ve kuran kavramdır. (Platonova, 2013)

İslamiyet’te temel kavramlardan biri de “itidal” kavramıdır. İtidal kavramıyla kast edilen ılımlı, ölçülü olmak ve dengeli olup orta yolu izlemektir ki bu da ancak adalet kavramıyla zuhur edebilir. İslam ekonomisi bağlamında adalet, bireylerin ve toplumların mevcut ve gelecek durumları arasında denge kurmayı gerektirir ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını önemser. Bu kavram özellikle son dönem çokça konuşulan sürdürülebilir ekonominin temelini teşkil eden düşünce sistemine işaret eder. Günümüzde yeni yeni konuşulmaya başlayan bu kavramın yüzyıllar önce bir dini norm olarak zaten var olması tartışılması gereken önemli bir konudur.

Diğer kavramımız ihsan ise kavram olarak; “güzellik, uygunluk güzel olan şeyi en güzel şekilde yapmak” demektir. (Ece, 2010, s. 284) Yine bu kavramda dengeye işaret eden bir kavramdır. İnsanlar veya toplumlar yüksek yaşam düzeylerine sahip olmalılardır ki

günümüzde buna “refah toplumu” adı verilmektedir. Bu da insanlar arasında her alanda dengenin sağlanması ile mümkün olmaktadır. Denge ise adalet ve ihsan kavramıyla vücut bulabilmektedir.

Kavramlar ayrıca bireylerin daha yüksek bir yaşam düzeyine ulaşması ve istikrar-kalkınma politikaları içinde adil gelir ve servet dağılımını sağlamak için uygun yöntemlerin geliştirilmesini sağlarlar. (Asutay,2007) ; Aktaran (Platonova, 2013, s. 279)

- **İhtiyar (Özgür irade);** İslami ekonomik sistemler fırsatların seçimini ve bireysel özgürlükleri garanti eder. (Platonova, 2013, s. 279)Bireyler ekonomik kaynaklarını ve yeteneklerini nasıl kullanacakları açısından serbest bırakılmıştır. Pek tabii bu kavram adalet kavramından uzak düşünülemez. İnsanlar İslam’ın sınırları içinde özgürdürler. Bu bağlamda ekonomik yeteneklerini farz olan görevlerinin yanı sıra helal çerçeve içerisinde gerçekleştirmelidir.

- **Farz (Sorumluluk);** İslami bir kavram olarak farz; “sabit oluşu ve ifade ettiği anlam yönünden kesin deliller ile emredilen işlerdir. Gerek Kuran’da gerekse hadislerde, başka anlama gelme ihtimali olmayan açık emirlerle yapılması istenen iştir.” (Ece, 2010, s. 752) Görüldüğü üzere farz kavramı bir zorunluluk içermektedir. İslam ekonomisi açısından da bu kavram sosyal odaklı düzenlemelerin ilahi normlarla zorunlu hale getirilmesi ve sadece gönüllü eylemlerle sınırlı kalmamasını sağlamaktadır. (Platonova, 2013)

- **Rububullah;** İslam ahlak ekonomisi çerçevesinde bireyler doğrudan ulaşacağı ve onların kullanacağı sosyal çevre ve beslenme ihtiyaçları için birbirlerine saygı göstermenin ilahi bir zorunluluk olduğu vurgulanır. (Platonova, 2013, s. 280)

- **Tezkiye (Büyümek ve Arınma);**İslami bir kavram olarak tezkiye; “temizlemek, geliştirmek, feyizlendirmek, büyütmek ve temize çıkarmak” demektir. (Ece, 2010, s. 739) Zekât kavramıyla aynı kökten gelmektedir. Bu kavram tevhid, adalet, farz ve Rububullah kavramlarının kombinasyonunun bir sonucudur. Tezkiye sonucu itibariyle bu dünyada temizlenme ve refah, ahiret için ise saadet beklentisi olan bir kavramdır. (Platonova, 2013, s. 280).

- **Hilafet ve Allah önünde hesaba çekilme;** Hilafet gereği insan emanete emanetlik edendir. İslamiyet’te emanete büyük önem atfedilir. Bunun bir gereği olarak insanoğlundan yeryüzünde her şeyin sahibini iyi bilmesi ve elindekilerin kendisine emanet olarak verildiğini hatırlaması ve nihayetinde emanete hıyanet etmemesi

beklenir. Kavram içerisinde insanoğlu halife olarak yeryüzündeki nimetleri en iyi şekilde kullanıp ona emanetlik etmesinin yanı sıra diğer insanların rahatlığı ve huzurunu sağlayıp, bulunduğu toplumu refah toplumuna ulaştırabilmek için de çaba sarf etmesi gerekmektedir. “Mülk Allah’ındır” ve insan, onu melik olarak değil de halife sıfatı ile kullanmaktadır. Allah’ın mülkünden kendisine bahşedilende, diğer insanların hakları söz konusu olduğu için, mutlak tasarruf hakkına sahip değildir. Bkz; En’am,165;Furkan,133;Zariyat,19;Hadid,7 (Kallek, 2015, s. 22)

Bu kavram insanların sosyal refah ve adalet sağlama çabalarını daha net bir şekilde açıklamaktadır. Bu doğrultuda insanların ahlaki bir zemin oluşturulmasının yanı sıra bu zeminden dışarı çıkmamaları gerektiği bir nevi zorunlu kılınmıştır. Asutay (Asutay,2007) çalışmasında hilafeti “evrensel dayanışma, sürdürülebilir kaynakları Allah güvencesinde tüketme, mütevazı bir yaşam biçimi ve insan özgürlüğüne sahip biçimde günlük yaşamı sürdürmek” olarak tanımlamıştır. (Platonova, 2013) Bu kavram Allah tarafında her insana verilmiş vekillik rolüdür. Hilafet kavramı diğer kavramlarla bağlantı oluşturarak sorumlu bireylerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Vekillik kavramını özümsemiş bireyler bu kavramdan hareketle tezkiye, farz veya adalet kavramlarının tam manasıyla yerine getirmeye güdülenmiş olmaktadır.

- **Makasidü’s-Şeria (Şeriatın Hedefleri);** kavram olarak “Genelde dinin, özelde ibadetler ve hukuk alanındaki dini hükümlerin gayeleri anlamında bir tabir” olarak tanımlanmıştır. (Boynukalın, 2003, s. 423) Şeriatın amacı, dinin nihai amaç ve hedeflerine hizmet eden aksiyonlardan insan refahını sağlamak ve teşvik edilmesini ahlaki yasal çerçevelerle sağlamasıdır. Şeriat’ın hedefi bugün ve yarının tüketimi arasında bir denge sağlamak için servetin ve gelirin adil bir şekilde dağıtımını sağlamaktır. (Platonova, 2013, s. 281)

İmam Gazali’ye göre makasidü’s-şeria, “Şeriat’ın hedefinde, insanların inançlarını (din), insanların nefsinin (nefs), zekâlarını (akl), onların kuşaklarını (nesl) ve servetini (mal) korumak yatmaktadır. Tüm beş bölümle halk yararı garantiye alınmaktadır.” (Dusuki & Abdullah, s. 31)

İslam insan ve hak hürriyetlerinin muhafazası ilkesini benimser ve bunu veda hutbesinde açıkça beyan eder. Bunun yanında insanın kendisi için vazgeçilmez olan hak ve hürriyetlerini başkasına zarar dokunacak şekilde kullanılmasına ise izin

verilmemektedir. Yani bu hak ve hürriyetler insanın varlığı ile ilintili olup mutlak ve dokunulmazdırlar, denilemez. Aksi takdirde hiçbir otorite tarafından asla müdahale ve kontrol edilemezlerdi. Mutlak hak ve hürriyet fikri reddedilince, hak sahibinin faaliyetleri hukukun denetimine açık olacak; onun tanıdığı haklar meşru, tanımadıkları gayr-i meşru sayılacaktır. Öyle ise bireyin hak ve hürriyetleri, ancak toplumunkilerle uyum içinde kullanılabilir. Bu esastan hareketle fertlerin, mallarını (kamu zararına olarak) imha etme hakları dahi sınırlandırılabilir. Değerler önceliğini yansıtan söz konusu külli kaideler gereğince, bireysel fayda ile kamu yararı çatıştığında ikincisi korunacaktır. Aksi takdirde şeriatın gayesi ile çelişecektir. (Kallek, 2015, s. 23)

Abdel Majid Najjar'ın Makasidü's-şeria kavramının tanımlaması Tablo 3'deki şekliyledir. (Asutay & Harningtyas, 2015, s. 9)

Tablo 4
Najjar'ın Makasidü's-Şeria Konsepti

Hedefler	Neticeler
• İnsan yaşam değerini koruma	a. İman b. İnsan hakları
• İnsanın özünü koruma	a. Öz b. Akıllı kimse
• Toplumu koruma	a. Nesil b. Sosyal mevcudiyet
• Fiziksel çevreyi koruma	a. Servet b. Çevre (Ekoloji)

Kaynak: (Asutay & Harningtyas, Developing Maqasid al-Shariah Index to Evaluate Social Performance of İslamic Banks:A Conceptual and Empirical Attempt, 2015, s. 9)

Şeriat genel olarak bireysel ve toplumun yarar ve menfaatlerini korumak ve bu dünyada insan hayatını kolaylaştırmak için tasarlanmış yasalardır. Şeriatın topluma ve toplumda oluşan normlara adapte olabilmesi için bir sosyal politika esnekliği, dinamizmi ve yaratıcılığına ortam sağlanması gerekmektedir. Makasidü's-şeria buna olanak vermektedir. (Platonova, 2013)

Makasidü's-şeria başlığı altında maslahat kavramına da yer vermekte fayda vardır. Makasid ve maslahat kavramları aynı manayı işaret etmektedir. Maslahat kavramı, kamu yararına geliştirmek ve sosyal kötülüğü veya bozulmayı önlemek için İslam hukuk teorisinde kullanılan tüzel bir araçtır. (Dusuki & Abdullah, s. 31) Gazali'ye göre; "maslahat, esasen fayda veya yararlanma veya zarar etmenin ediminin bir ifadesidir." (Dusuki & Abdullah, s. 32) Maslahat şeriatın hedeflerinin korunmasıdır. Maslahatı tam olarak faydayı teşvik eden ve zararı kovan bir kavram olarak tanımlamak mümkündür. Maslahat bazı mezhepler tarafından fıkhi mevzularda kaynak olarak kullanılmıştır.

2.3. Makasidü's-Şeria'nın Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramına Etkileri

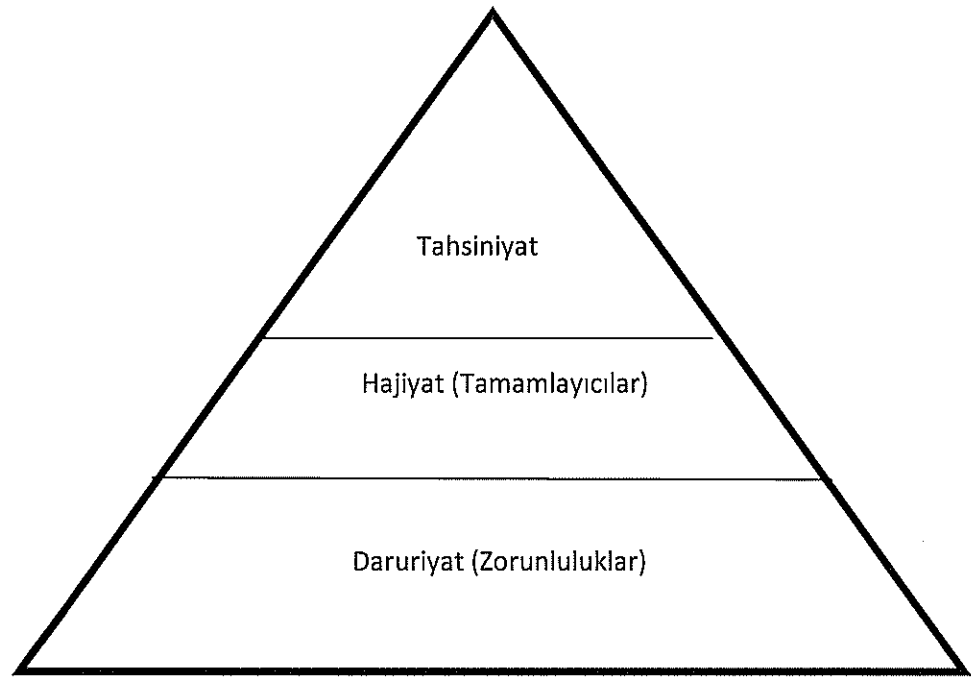
Makasidü's-şeria kavramı günümüz kavramı olan KSS ile yakından ilgilidir. Bir önceki başlıkta da değinildiği gibi makasidü's-şeria toplumun refahını ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını gözetten bir kavramdır. İlk bölümde değindiğimiz kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ve makasidü's-şerianın amaçları bu manada çalışmaktadır. Makasidü's-şeria kavramı sadece yöneticilere veya hükümete görevler yüklememektedir. İki kavramın ayrıştığı temel nokta özellikle sorumlular noktasında oluşmaktadır.

Makasidü's-şeria kavramı bireylere sorumluluk yüklemektedir ve bu sorumlulukları şu başlıklar altında toplayabiliriz;

- Daruriyat (Zorunluluklar) ; Bir kişinin dini ve dünyevi işlerinin düzgün işlemesi için gereklidir. (Dusuki & Abdullah, s. 32)
- Hajiyyat (Tamamlayıcı) ; Hayattaki sıkıntı ve problemleri hafifletmek için gereklidir. Örneğin İslam'da selem akdi aslında akdin geçerliliği açısından sakıncalıdır. Fakat ekonomik işlemlerde kolaylık sağlamak için selem akdi geçerli ve doğru kabul edilir. (Dusuki & Abdullah, s. 33)
- Tahsiniyat; Düzeltmelere önderlik yapmak ve mükemmele ulaşmak her düzeyde insanın işlerini başarıyla yürütmesi ile gerçekleşir. Örneğin, şariat kurallarının sadakaya teşvik etmesi, insanlar arasında ilişkileri düzenlemesi ve adil alışverişi bu kategoride sayılabilir. (Dusuki & Abdullah, s. 33)

Makasıdü's-şeria kavramı daha öncede bahsedildiği üzere sadece yöneticilerin ve hükümetlerin sorumluluklarını değil Müslüman olan tüm bireylerin sorumluluklarını düzenlemektedir. Buradan hareketle şirketlerin sorumlulukları anlamında kullandığımız KSS kavramın makasıdü's-şerianın sadece bir kolunu teşkil etmektedir, denilebilir.

Makasıdü's-şeria kavramını KSS ile karşılaştırdığımızda kavramın bireysel çıkarlar yerine kamu/toplum çıkarlarını ele aldığını görülmektedir. (Dusuki & Abdullah, s. 33) Carell'in KSS piramidinden hareketle makasıdü's-şeria kavramı ve sorumluluk alanları Şekil.3 deki haliyle incelenmektedir.

Şekil 4: KSS' de Maslahat Uygulaması

Kaynak: (Dusuki & Abdullah, Maqasid al-Shari'ah, Maslahah and Corporate Social Responsibility, s. 35)

2.4. İslam' da Ahlak Felsefesinin Temelleri

İslam ahlak felsefesini oluşturan aksiyomları dört başlık altında incelenmektedir. İslam'ın temel kaynaklarının Kuran ve Sünnet olduğunu bir diğer başlık altında değinilmiş olup, bu başlık altında ele alınacak dört temel esas da yine bu kaynaklardan faydalanılarak hazırlanmaktadır. Bu dört başlık ise Syed Nawab Haider Naqvi' nin

(1981), “Ahlak ve Ekonomiler: İslami bir Sentez” isimli kitabındaki şekliyle ele alınmıştır. (Mohammed, 2007, s. 103) İslam ahlak felsefesi daha çok sosyal sorumluluk ve adalet kavramlarıyla ilgilidir.

2.4.1.Birlik (Tevhid)

Tevhid kavramı gereği iş ilişkilerinde insanlarda karşılıklı sadakat ve güvenilirlik bunun karşılığında ise açgözlü bir şekilde servet birikimi yapmaması ve hiçbir şekilde ve konuda ayırım yapmaması beklenir. İslam kişilere hem ayrı ayrı hem de kolektif olarak bu sorumluluklara riayet etmelerini buyurmaktadır. (Mohammed, 2007, s. 112)

Herhangi Müslüman bir işletme sahibi veya çalışanı etik olmayan davranışlarda bulunamaz, bunu teşvik de edemez. Çünkü tevhid ilkesi gereği Allah’ı sever ve O’ndan korkar. (Mohammed, 2007, s. 112)

“O’nun hiçbir ortağı yoktur. Ben, bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim.” (En’am, 163)

Ayrıca bir iş insanı çalışanları, tedarikçileri, müşterileri ve diğer paydaşları arasında ırk, renk, bölge ayrımı yapmamalıdır. (Mohammed, 2007, s. 113)

“Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli ve en üstünüz O’ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdar olandır.” (Hucurat,13)

İslam sadece iş sahibi yöneticilere sorumluluk yüklemeyiz. Müslüman olan her birey sorumluluk sahibi olmalıdır ve ihsan kavramının bir gereği olarak üstlendiği işin hakkını vermelidir. Dolayısıyla bu noktada çalışanlarında işletmeye karşı sorumluluklarından bahsetmekte fayda vardır. Bir çalışan öncelikle üstlendiği işin gereğini yerine getirmeli ve bunu dürüstlük çerçevesinde gerçekleştirmeli ve çalıştığı işletmenin çıkarlarını göz önünde bulundurmalıdır. (Mohammed, 2007)

“Muhakkak ki Allah sizden birinizin işini iyi yapmasını sever.” (Beyhakî, Şuabu'l-İman, IV, 334.)

Özetle denilebilir ki; tevhid kavramı itibariyle insanlara sosyal sorumluluk ve adalet gibi görevler yüklenmiştir. Kavram gereği insanlar, Allah'ın dünya üzerindeki vekilleridir ve yeryüzündeki tüm kaynaklar onların emanetine sunulmuştur. Bu da insanlara birçok sorumluluk yüklemektedir. Dolayısıyla iş pratiğinde ise İslam insanlara güvenilir ve doğru olmayı, istifleden ve diğer hileli iş durumlarından kaçınmayı emreder. (Mohammed, 2007) İş ilişkilerinde bu kavramlara riayet etmek doğrudan sosyal sistemi etkileyip güçlendirmektedir.

2.4.2.Adalet

Chapra (1992) adalet kavramını dört maddede incelenmektedir. (Mohammed, 2007, s. 120)

- İhtiyaçların karşılanması,
- Dürüst kazanç kaynağı
- Adil sağlık ve gelir dağılımı
- Büyüme ve kararlılık

Adalet kavramının iş ilişkileri açısından değerlendirdiğimizde tevhid kavramı ile de bağlantılı olduğu görülmektedir. Adalet kavramı gereği insanlar serbest piyasada dürüst şekilde rekabet etmeli ve rakiplerine (paydaşlarına) makul bir şekilde davranıp, adaletli ücret dağılımına özen göstermelidirler. (Mohammed, 2007, s. 122-123)

“Ölçtüğünüz zaman tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu hem daha hayırlıdır ve sonuç itibariyle de daha güzeldir.” (İsra,35)

İslam aynı zamanda işlerde adaletle hükmetmeyi, kişilerin performanslarına göre iş yüklenmesini emretmektedir. (Mohammed, 2007, s. 123)

“Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyla işiten, hakkıyla görendir.” (Nisa,58)

Ayrıca işverenlere işçilerine iyi davranmasını emreden ve işçi haklarını önemseyen hükümler vardır. (Mohammed, 2007, s. 124)

“Bir hayrı açıklar yahut gizlerseniz yahut da bir kötülüğü bağışlarsanız, biliniz ki, Allah da çok bağışlayıcıdır, her şeye hakkıyla kadirdir.” (Nisa,149)

İş dünyasına çokça karşılaştığımız şirketin büyük kar sağlamasına rağmen işçisine bunun çok altına ücret vermek vakasına da İslami hükümler karşı çıkmaktadır. İslami organizasyonlarda ücretler çalışanlar ve işverenlerin kazançları ve emekleri doğrultusunda olmalıdır. (Mohammed, 2007, s. 124)

“Kıyamet gününde ben üç grubun hasmıyım: Benim adıma söz veren sonra dönen kimse, hür bir insanı satıp bedelini yiyen kimse ve bir işçi istihdam edip ücretini vermeyen kimse.” (Buhâri, İcâre, 10.)

Hiz. Muhammed (s.a.v.) ayrıca ; “İşçiye ücretini teri kurumadan önce veriniz.” (İbn Mâce, Ruhun, 4.) buyurmaktadır.

Tüm bunlarla birlikte İslamiyet’te faizin haram olduğu ayetlerle sabittir. Bunun arkasındaki sebep yine adalet kavramının bir tecellisidir. Çünkü faiz borç alan ve veren arasında bir adaletsizlik meydana getirmekte bu da sosyal dengesizliklere neden olmaktadır. (Mohammed, 2007, s. 125)

“Riba (faiz) yiyen kimseler, şeytan çarpan kimse nasıl kalkarsa ancak öyle kalkarlar. Bu ceza onlara, «alışveriş de faiz gibidir» demeleri yüzündendir. Oysa Allah, alışverişini helal, faizi de haram kılmıştır. Bundan böyle her kim, Rabbinden kendisine gelen bir öğüt üzerine faizciliğe son verirse, geçmişte olanlar kendisine ve hakkındaki hüküm de Allah'a kalmıştır. Her kim de yeniden faize dönerse işte onlar cehennem ehlidirler ve orada süresiz kalacaklardır”. (Bakara,275)

Özetle, adalet prensibi gereğince buna riayet etmeyen bencil insanlar azarlanmış ve uyarılmış; adaletli davranıp, adaletten yana tavır alanlar ise övülmektedir. (Mohammed, 2007, s. 127)

“Allah sizi, din hakkında sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten, onlara adaletli davranmaktan men etmez. Çünkü Allah adalet yapanları sever.” (Mümtehine,8)

2.4.3.Özgür İrade (İhtiyar)

Ehl-i Sünnet'e göre Allah'ın iradesi ezelidir, zaman üstüdür, sonsuzdur ve sınırsızdır, zaman ve mekân vb. şeylerle bağlantılı değildir ve mutlaklıdır. İnsanın iradesi ise sonlu, sınırlı, zaman ve mekânla bağlantılıdır. Evrende meydana gelen her olay ve varlık, Allah'ın tekvini (oluşumla ilgili) iradesi ile meydana gelir. Kul da Allah'ın kendisine tanıdığı sınırlar içinde fiilini seçer. Kulun fiilinde hür olması demek, hürriyetine inanması, fiili yaparken herhangi bir baskı altında olmadığını kabul etmesi ve bu bilinç içerisinde bulunması demektir. Nitekim selim bir yaratılış ve idrake sahip, dış çevrenin olumsuzluklarından etkilenmemiş, inatçı olmayan herkes, iradeli bir davranışta bulunurken herhangi bir baskı altında kalmadan o davranışta bulunduğu bilincindedir. İşte bu bilinç hali, insanın özgürlüğünün ve özgürce seçip işlediği fiillerdeki sorumluluğunun dayanağını oluşturur. (Kılavuz, 2014, s. 145-146)

İnsanlar fiillerinde, gerçek bir irade hürriyetine sahiptirler. Çünkü insan bu gerçeği kendi içinde her an duymakta, yaptığı işlerde hür olduğunu hissetmektedir. Allah Teâlâ, insanların irade ve ihtiyar sahibi, dilediğini yapabilir bir varlık olmasını takdir buyurmuş ve onları bu güç ve kudrette yaratmıştır. Bu sebeple insanlar kendi istekleri ve iradeleriyle bir şey yapıp yapmamak gücündedir. İki yönden birini tercih edip seçebilirler. İnsanların sevabı ve cezayı hak etmesi, belli işlerden sorumlu olması, bu tür iradesi sebebiyledir. (Kılavuz, 2014, s. 146) Ehl-i Sünnet kelimacıları, insanları melekten üstün ve daha erdemli sayarken ileri sürdükleri gerekçelerden birisi de, meleğin iyiliği işlemesinin zorunlu olması, insanın ise kendisini gerçek ve doğrudan uzaklaştıracak pek çok engel ve badireye rağmen hayra ulaşma noktasındaki seçimi ve çabasıdır. (Kılavuz, 2014, s. 147) İnsanlar İslami kurallara riayet etmek zorunda olsalar da her insanın doğru ve yanlış seçmeleri için sahip olduğu bir özgür iradesi vardır. (Mohammed, 2007, s. 128)

“De ki: Ey insanlar! İşte size Rabbinizden hak geldi. Artık kim hidayeti kabul ederse kendi canı için kabul etmiş olur. Kim sapıklık ederse kendi zararına sapıklık etmiş olur. Ve ben sizin üzerinize vekil değilim.” (Yunus,108)

“İman edip zürriyetleri de iman ile arkalarından gelmiş olanlar, işte Biz, onların nesillerini de kendilerine katmışızdır. Bununla beraber kendilerine amellerinden hiçbir şey de eksiltmemişizdir. Herkes kazancına bağlıdır.” (Tur,21)

“Kuşkusuz biz ona yolu gösterdik; ister şükredici olsun, ister nankör.” (İnsan,3)

“Ve de ki: «O hak Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin!...” (Kehf,29)

“Her nefis, kazandığına karşılık bir rehindir.” (Müddesir,38)

Özgür irade kavramının iş ilişkilerindeki yansımaları ise ortaya çıkacak tüm zorunluluklara karşı sadakatli davranan, sosyal refaha katkıda bulunmak ve en önemlisi de toplumun muhtaç bireyleri ve zayıf refah üzerinde cömertçe katkıda bulunmaktır. İş insanları sözleşme yapmak veya bozmak hususunda özgürdürler. Bununla birlikte aksi durum olmadığı halde sözlerinde durmakla yükümlüdürler. (Mohammed, 2007, s. 133).

“Ey iman edenler, sözleşmelerinizi yerine getiriniz...” (Maide,1)

İslami hükümler insanların birbiriyle yardımlaşmasını ve böylece sosyal refaha ulaşabileceğini öğütlemektedir. İnsanlar bencil ya da sosyal sorumlu olmayı seçebilirler. Bu kişinin ahrette nihai kaderi yaşamasına sebep olacaktır. (Dusuki, 2008, s. 16)

“...İyilik ve takva üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerinde yardımlaşmayın. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir.” (Maide,2)

Kavram çerçevesinde insanlara kazandıklarından vermeleri emredilmiştir. İnfak İslam'ın önemli bir ögesidir, Kuran ve hadislerde yer verilip Allah için infak edenler övülmüşlerdir. Bundan dolayı Müslüman iş insanlarının kazançlarının helal veya doğru bir olması için kazandıklarından fakir insanlara vermelidirler. (Mohammed, 2007, s. 134-135)

“Ey iman edenler! İnfakı gerek kazandıklarınızın, gerek sizin için yerden çıkardıklarımızın temizlerinden yapın. Kendinizin göz yummadan alıcısı olamayacağınız fenasını vermeye yeltenmeyin. Biliniz ki, Allah sadakalarınıza muhtaç değildir ve hem de layık olandır.” (Bakara,267)

Sonuç olarak, insanoğlu doğru ve yanlış seçme konusunda hür iradeye sahiptir. İnsanoğlu Allah'ın yeryüzündeki halifeleridir ve ilahi emirlere göre hareket etme ya da tam tersine bu şansını kötüye kullanma konusunda özgür iradeye sahiptir. Bu noktada İslam'da adalet ve sosyal sorumluluk prensiplerinin temelinde iman etmek vardır.

2.4.4.Sorumluluk (Farz)

Sorumluluk kavramı doğal olarak özgür irade kavramıyla ilgilidir. Özgür irade vardır ama sorumluluklar dâhilinde mümkündür. Farz kavramı bu haliyle insanların özgürlüklerin önüne bir set koymaktadır. (Mohammed, 2007, s. 139)

“Her kim güzel bir aracılıkta bulunursa, ona ondan bir pay vardır; her kim de kötü bir aracılıkta bulunursa, ona da ondan bir hisse vardır. Allah her şeyi görüp gözetiyor.” (Nisa;85)

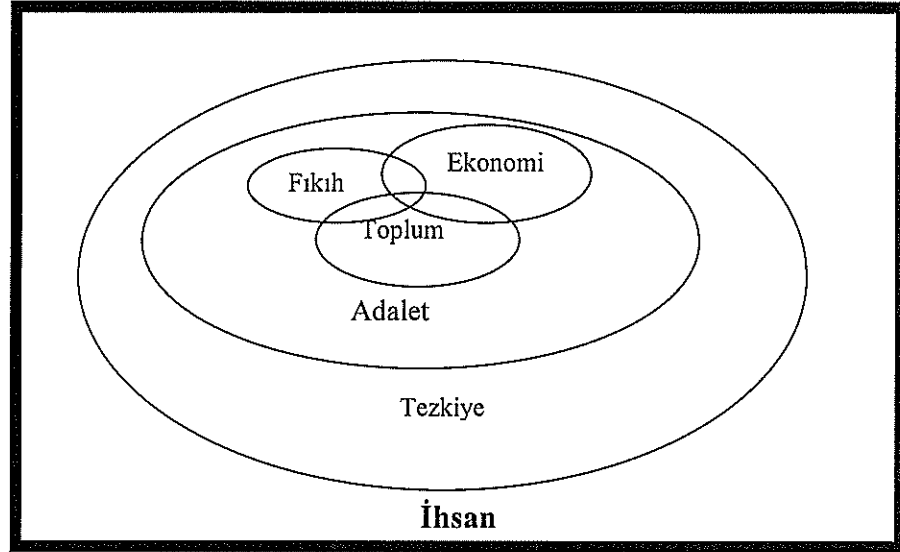
Farz kavramı diğer üç kavramı birbirine bağlamaktadır. Bir İslami toplumda bireylerin kişisel sorumluluklarının yanı sıra kazançlarını helal yoldan elde etme gibi bir sorumluluğu da bulunmaktadır. Müslüman işletmeciler ticari ilişkilerinde güvenilir ve doğru olmalıdırlar. Ayrıca çalışanlarına karşı makul bir şekilde cömert ve anlayışlı davranmalıdır. Çalışanların dışında toplumdaki fakir insanlar da bu kapsamda değerlendirilmelidir. (Mohammed, 2007, s. 145)

“Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu gözet, ama dünyadan da nasibini unutma! Allah'ın sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez.” (Kasas,77)

Ayetten de hareketle denilebilir ki İslam insanları dünyadaki hayatlarında bireysel veya toplu girişimlerde etkin olmaya ve girişken davranışlara teşvik etmektedir. Bu girişimlerin helal dairesinde ve İslami hükümlere ters olmayacak şekilde olması önemlidir.

Özetle, sorumluluk (farz) kavramı İslam'da adalet ve sosyal sorumluluk değerlerinin özünü teşkil etmektedir.

İslam ahlak ekonomisinin çerçevesini Şekil 4 deki haliyle özetlemek mümkündür. Bu şema içerisindeki düzen insanların bu dünyada ve ahirette Felaha ermelerine öncülük etmektedir. (Asutay, 2009, s. 18)

Şekil 5: İslam Ahlak Ekonomisinin Çerçevesi

Kaynak: (Asutay, An Introduction to Political Economy and Locating İslamic Political/Moral Economy, 2009, s. 18)

2.5. İslami Perspektiften Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Değerlendirilmesi

Çalışmamızın birinci bölümünde KSS kavramının genel kullanımına dair çeşitli tanımlamalara yer verip kavrama genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmaktadır. İkinci bölümde ise İslami perspektiften KSS'yi anlatmadan önce kavramın yerleştirileceği zemini tanımak adına İslam'da sorumluluk kavramı, İslam ekonomisinin dayandığı temelleri ve İslam ahlak felsefesinin bileşenlerini kısa başlıklar altında sunulmaktadır.

İslami perspektiften değerlendirdiğimizde batı teorilerinin aksine kavrama daha kapsamlı bir bakış olduğunu söylenilebilir. Çünkü İslam insanların sadece maddi yönünü düzenlemekle kalmayıp manevi yönüne de çekidüzen vermektedir. Hal böyleyken KSS batı literatüründe maddi bir anlam taşıırken, İslami literatürde manevi bir boyut kazanmaktadır.

Bilindiği üzere İslam şariat kuralları üzerinden yürütülmektedir. Şariat İslam hukuku olarak çevrilmiştir. Ama hukuk kuralları sınırlıyken şariat ise sınırsızdır. Bu manada

şariat tüm ahlak ve değerler sistemini kapsar. Değişmeyen bağlama noktalarının yanı sıra önemli bölümleri ile kişisel, sosyal, siyasal, ekonomik ve fikri değişimlere zemin teşkil eder. (Serdar,2003) Aktaran; (Dusuki, 2008, s. 14)

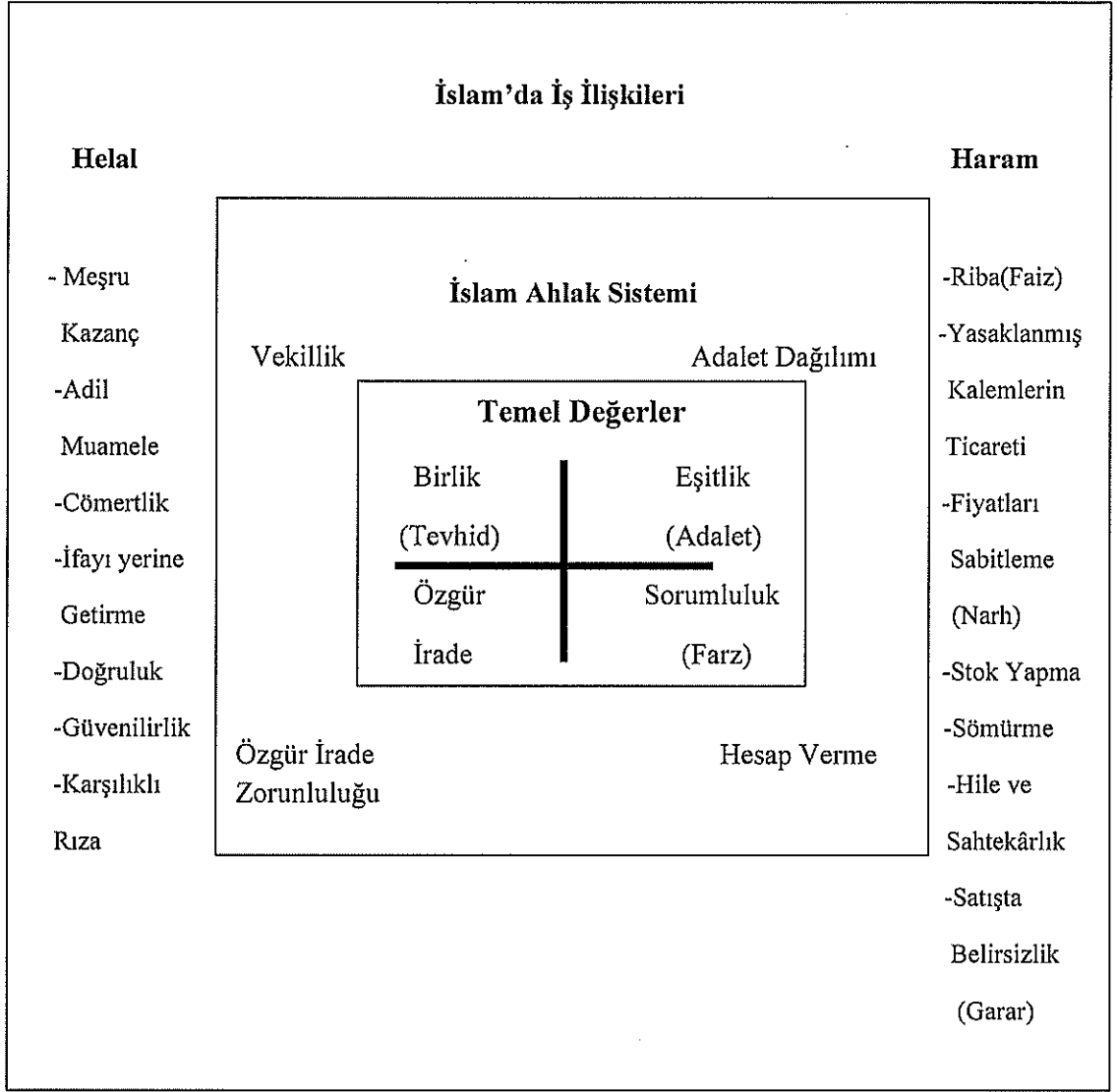
Maddi ve manevi olarak ilahi bir çizgiye sahip olan bireyler tarafından KSS kavramı uzun vadeli finansal yatırım olmaktan çok daha ötedir. İslam'da KSS kavramı; bireylerin ister bireysel, ister kurumsal olarak yeryüzünde Allah'ın halifesi ve vekili olması sebebiyle içinde bulunduğu özel bir sorumluluk alanını ifade eder. Bu kapsamdaki kişiler Allah'a sorumlu ve verilenlerin (nimetlerin) emanetçisi konumunda yer aldıkları, bunlardan hesaba çekileceğinin (ahiret) bilincinde oldukları için ciddi bir sorumluluk taşırlar. Bu sorumluluk da Müslümanların bireysel olarak hayatlarına kalite, nitelik kazandırmakla kalmayıp toplumsal kalkınma ve refaha da katkıda bulunmalarını teşvik eder.

İslam toplumundaki insanlar arasındaki amaç birliği toplumsal kalkınmanın en önemli ayağını oluşturmaktadır. İnsanların (Müslümanlar) ortak amacı Allah'a hizmet etmek, toplum üyeleri arasında birbiriyle çakışan menfaatleri önlemektir (Emr-i bi'l ma'rûf ve nehy-i anil münker). Birbiriyle yarışmak yerine birbiriyle iş birliği yapan kişiler sayesinde toplum daha huzurlu ve mutlu olur. (Falah) (Dusuki, 2008, s. 18)

Bir Müslüman için başkalarının yaşadığı çevreyi düşünmek ve gelecek nesiller için bunun korunmasına yönelik çalışması önemli ve bağlayıcı bir husustur. Bu nedenle İslam'da KSS, bir şirketin mali sonuçlarının önemli olmasının yanı sıra şirketin ortaya koyduğu ahlaki ve toplumsal sorumluluklara da aynı ölçüde değer verilmesi demektir.

Kişinin bireysel ve toplumsal ihtiyaçları ayrılmaz bir bütündür. Dolayısıyla sosyal sorumluluk Friedman, Marshall ve Humber'in bizi inandırmaya çalıştığı gibi hükümetin görevi değil, toplumun tüm üyelerinin özellikle de toplum kaynaklarını kullanıp kar elde eden şirketlerin birincil görevidir. (Dusuki, 2008, s. 19).

Şekil 6'da buraya kadar anlatılanlar özetlenmektedir.

Şekil 6: İslam'da Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Kavramsal Çerçevesi

Kaynak: (Mohammed, "Corporate Social Responsibility in İslam", 2007, s. 150)

İslamiyet mala ve mülke önem vermemeyi öğütlemekte, insanları daha sorumlu olmaya yönlendirmektedir. (Mohammed, 2007, s. 97)

"Mal ve oğullar dünya hayatının süsüdür; ebedi kalacak iyi işler ise, Rabbinin katında sevapça da hayırlıdır, ümitçe de hayırlıdır." (Kehf, 46)

Ayrıca İslamiyet borç ilişkilerinde de iyilik yapılmasını emretmekte ve bunu teşvik etmektedir. (Mohammed, 2007, s. 98)

“Eğer borçlu darlık içindeyse, ona ödeme kolaylığına kadar bir süre tanıyın. Ve bu gibi borçlulara alacağınızı bağışlayıp sadaka etmeniz eğer bilerseniz sizin için, daha hayırlıdır.” (Bakara,280)

İslamiyet verilen ayetler dışında da yine başka birçok ayet ve hadislerle insanlara ahlaki sınırları yüzyıllar öncesinden belirlemektedir. Şimdilerde konuşulmaya başlanılan KSS kavramı ise İslamiyet’te hâlihazırda var olan sosyal sorumluluğun sadece küçük bir kısmını teşkil etmektedir.

2.6. KSS Kavramının Sınıflandırılması

KSS kavramının tanımlanması ve uygulanması bakımından sıralaması Dusuki tarafından gerçekleştirilmiştir. Dusuki bu sıralamada İslami açıdan KSS kavramını takva paradigması başlığı altında açıklamaktadır. Tablo 4’de bu seviyeler açıkça gösterilmektedir.

Tablo 5
Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Seviyeleri

Seviye	Tanım
Seviye 1: Sorumsuz	Bu bölümdeki işletmeler, sorumsuz hatta yasaların gerektirdiği ahlaki standartları bile ihlal edecek düzeyde aşırı davranış gösteren seviyededir. Çevreye zarar verme, çalışanlarını koruma yasalarını çiğneyen, sağlık, güvenlik önlemlerini önemsemeyen bunun yanı sıra aldatıcı reklam ve hileli muhasebe kayıtları gibi topluma her açıdan zararlı olan işletmelerin bulunduğu seviyedir.
Seviye 2: Minimalist	Bu bölümdeki işletmeler yasaların gerektirdiği sorumlulukları yerine getirerek Friedman tarafından savunulan; mevzuatın asgari şartlarını yerine getirmekle yetinirler. Bu seviyedekiler Carroll tarafından fedakâr ya da hayırsever olarak adlandırılır. Bu tür şirketlerin birincil hedefi kendi ve hissedarlarının karlarını maksimize etmektir.
Seviye 3: Duyarsız	Bu düzeydeki işletmeler, adil ve doğru olanı yapmakla birlikte faaliyetlerini hukuk çerçevesinde gerçekleştirir. Fedakârlık ve hayırseverlik kapsamındaki etkinliklere katılım oranları parça parça olmakla birlikte azdır. Yaptıkları faaliyetlerde de yetenekli çalışanları korumak ve güdü çekme odaklıdır. Dolayısıyla bu işletmeler çevreye ve topluma karşı duyarsız kalmaktadırlar.
Seviye 4: Taktiksel	Bu düzeydeki işletmeler, topluma gönüllü katıklarda bulunarak yaptıkları her katkıyı kendilerine maddi ve manevi olarak bir yatırım olacağı bilincinde davranış gösterirler. Manevi olarak uzun vadede böyle faaliyetler işletmenin itibarını arttıracaktır ve bunun sonucunda da maddi bir getiri olacağı beklentisindedirler. Yapılan faaliyetlere uzun dönemli yatırım gözüyle bakılmaktadır. Bu seviyedeki işletmeler Burke Logsdon, Quester, Thompson, Windsor, Lantos, Johnson, Husted, Greenfid, Garriga, Mele gibi araştırmacıların yaptığı KSS tanımındaki işletmelerle uyum gösterir.

Tablo 5 Devamı

Seviye 5: Takva Merkezli	Bu düzeydeki işletmeler, mali sonuçları negatif veya pozitif olsun sosyal sorumluluklarının bilincinde olmak durumundadırlar. Bu gruptaki işletmeler kuralları ve hükümleri İslam'ın dayanak noktası olan şeriat kurallarından alırlar. Toplumlara bağlılıklarını vekillik, vesayet, adalet gibi İslami normlardan almaktadırlar. İslam'da KSS'nin en yüksek ahlaki pozisyonun yer aldığı kısımdır.
---	---

Kaynak: (Dusuki, What Does İslam Say About Corporate Social Responsibility?, 2008, s. 21)

Takva merkezli KSS anlayışında, takva sosyal dokuyu garanti etmektedir. Çünkü takva insanların sosyal refaha veya felah merkezli topluma ulaşmayı garanti eder. Ayrıca bu anlamdaki KSS toplumu bağlayıcı, birleştirici rol oynar. Eşitlik, dayanışma ve özgürlük bu bakış açısının kaynağını teşkil eder. (Dusuki, 2008, s. 15)

2.7. İslami Perspektiften KSS Uygulamaları

Bu bölümde birinci bölümde yer verilen KSS kavramının uygulama alanları İslami perspektiften, İslam'ın kaynakları doğrultusunda değerlendirilmektedir. (Dusuki & Dar, 2007, s. 254-255)

2.7.1. İnsan Hakları Boyutu

- Hz. Muhammed (s.a.v) şöyle buyurmuştur; “Rabbimiz zulmü ve zalimliği kendisine ve kullarına haram kılmıştır.“Ben zulmü kendi nefsim haram kıldım. Sizin aranızda da yasakladım.” (Sahih Müslim, Birr 55)
- Enes (r.a) şöyle demiştir: Resulullah (s.a.v): “(Ey mü'min, sen mü'min) kardeşine zalim iken de, mazlum iken de yardım et” buyurdu. Sahabiler; Ya Rasulallah! Şu mazlum olan kişiye yardım edebiliriz. Fakat o zalime nasıl yardım ederiz? Diye sordular. Resulullah: “Zalimin iki elinin üstünü tutarsın (yani onu zulümden men' edersin)” buyurdu.(Sahih Buhari, Mezalim 5)

2.7.2 İnsan Kaynakları Boyutu

- “Onlar, sizin himayenize verilmiş kardeşlerinizdir; yediğinizden yedin, giydiğinizden giydirin, tâkatlerinin üstünde iş yüklemeyin, zor bir iş tahmil ederseniz onlara yardımcı olun.” (Sahih Müslim)

- Ebû Hureyre (r.a.)den (şöyle demiştir): Peygamber (s.a.v) şöyle dedi: "Allah şöyle buyurdu; Üç sınıf insan vardır ki, kıyamet gününde ben onların hasmıyım: Biri şu kimse ki, benim adıma yemin edip (ahd eder de) sonra ahidini bozar. İkincisi hür bir insanı köle diye satar da onun parasını yer. Üçüncüsü şu kimse ki, bir işçiyi ücretle tutar, onu çalıştırıp işi tam yaptırır da, onun ücretini vermez" (Sahih Buhari, Büyü 106)

2.7.3. Çevresel Boyutu

- "İş başına geçtiğinde yeryüzünde bozgunculuk çıkarmak, ekini ve nesli yok etmek için didinir, Allah da bozgunculuğu sevmez." (Bakara,205)
- "Yeryüzünde, düzeni kurulduktan sonra, bozgunculuk yapmayın ve O'na korku ve ümit ile kulluk edin! Şüphe yok ki, Allah'ın rahmeti, iyilik yapanlara yakındır." (A'raf,56)

2.7.4. Hayırsever Boyutu

- "Onun için gücünüz yettiği kadar Allah'tan korkun, dinleyin, itaat edin ve harcayın, kendiniz için hayır yapın. Her kim de nefsinin hırsından korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir." (Tegabün,16)
- Ebû Musa'dan (r.a) rivayet edildiğine göre, dedi ki: Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:"Her müslümanın sadaka vermesi gerekir."(Ashab) dediler ki: "Verecek bir şey bulamazsa?" "Elleri ile (sanatta veya iste) çalışır. Böylece kendisi faydalanır ve (kazandığından) sadaka verir" dedi. (Ashab) dediler ki: "Gücü yetmez veya çalışmazsa?". Peygamber (s.a.v.): "Yardım isteyen ihtiyaç sahibine (sözle veya işle) yardım eder." dedi. (Ashab) dediler ki: "Bunu da yapamazsa?" Peygamber (s.a.v.): "iyilik emreder yahut hayırlı şey emreder" dedi. (Ashab) dediler ki: Peygamber: "Kötülük işlemekten kendini alıkoyar. Çünkü bu, onun için bir sadakadır" dedi. (Buhari "Edebul Mufred", Hadis No:225)

BÖLÜM 3:İSLAMİ FİNANS KURULUŞLARINDA KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

3.1. İslami Finans İlkeleri

İslami finans, İslami inanç ilkelerine dayanır. Ayrıca tüm faaliyetlerini de şeriatın sınırları içerisinde gerçekleştirmek zorundadır. Şeriat, ilkelerini Kuran ve sünnetten alır. Kuran'a göre İslami bankaların göz önünde bulundurması gereken dört madde vardır. (Mohammed, 2007, s. 159)

- Faiz ve faize dayalı alışverişin olmaması gerekliliği,
- Ekonomik faaliyetlerde belirsizliğe dayalı kazançtan kaçınma (garar),
- İslami vergiyi uygulamak (zekât),
- İslami olarak yasaklanan (haram) mal ve hizmetlerin üretilmesinin engellenmesi,

İslami finans ilkelerini yedi grupta incelemek mümkündür.

3.1.1.Faiz yasağı

İslamiyet'te faiz aşamalı olarak yasaklanmaktadır. Öncelikli olarak faiz yiyenler miraç hadisesinde kınanmaktadır. Bir sonraki aşamada faizin malı arttırmayacağı (Rum,39) ve devamındaki ayetlerde daha önceki dinlerde de faiz yasağı olduğu bildirilmiştir. (Nisa,160-161;Hud,87) Bir sonraki aşamada Arap toplumunda yaygın olarak kullanılan bileşik (katlanmış) faiz yasağı gelmektedir. (Al-i İmran,130) Devamında "Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır." (Bakara,275) ayeti ve benzeri ayetlerle (Bakara,275;Bakara,278-279) faiz yasağı kesinleşmektedir.

Bir fıkıh terimi olarak faiz; bedelli akitlerde taraflardan birisi lehine şart koşulan fazlalığı ifade eder. Faiz cereyan eden şeylerden birisinin peşin, diğerinin veresiye olması halinde miktarlar eşit bile olsa fazlalık hükmen var sayılır. (Döndüren, 2012, s. 381) İslamiyet'in yasakladığı faiz iki şekilde cereyan edebilir.

1. Fazlalık ribası(faizi); ölçü tartı ile alınıp satılan şeyleri kendi cinsleriyle, peşin ve biri diğerinden fazla olarak mübadele (değiştirmek) etmektir. Bu faiz sayı ile veya metre ile satılan şeylerde cereyan etmez. (Döndüren, 2012, s. 390)

2. Veresiye satıştan doğan riba (Nesie ribası); standart şeylerin veresiye satışından doğan faizdir. (Döndüren, 2012, s. 390)

3.1.2.Risk Paylaşımı

İslami kuralların temelinde tarafların birbiri üzerinde fazladan üstünlük sağlamasının önüne geçmek ve tarafların haklarını korumak vardır. Buradan hareketle İslam ekonomisi temel olarak yatırımlardan sağlanacak hak ve sorumluluklarda olduğu gibi yatırımlar sonucu katlanılacak maliyet ve sorumluluklarda da adaletli dağılımı sağlamaya çalışmaktadır. Buradan hareketle İslam ekonomisi daha çok ortaklık prensibe dayalı yatırımları teşvik etmektedir denilebilir. İslam'da kabul gören pek çok ortaklık türü vardır. Bu başlık altında ortaklık türlerinin sadece isimlerini zikretmekle yetinilecektir. (Döndüren, 2012, s. 412)

- Muvafada Ortaklığı (Mutlak her açıdan eşitliğin söz konusu olduğu, aile şirketi modeli)
- İnan Ortaklığı (İki veya daha çok kişinin sermaye koyarak ticaret yapması)
- Vücu (Kredi) Ortaklığı (Veresiye mal satın alıp, peşin satarak elde edilen karın bölüşümü)
- İş ve Taahhüt Ortaklığı (İki kişinin bir iş yapmayı taahhüt etmesi ve kazancı aralarında paylaşması)
- Mudarebe Ortaklığı (Emek-Sermaye ortaklığı)
- Ziraat (Muzaraa)Ortaklığı (Kişilerin tarım alanlarında ortaklaşa iş yapması)
- Bağ-Bahçe Ortaklığı (Bahçe sahibi ile bahçeyi işleten kişi arasında mahsulün paylaşımı)

3.1.3.Varlık Tabanlı Oluşu

İslami hukuk kurallarına göre gerçekleştirilecek her mali işlemin maddi bir varlığa dayandırılması gerekmektedir. Örneğin günümüzde İslami Finans Kuruluşlarının bedelli askerlik adı altında müşterilerine fon sağlamaya çalışması bu hizmetin maddi bir varlığa dayandırılması (işlemlerde dayandırılıyor olsa da) açısından oldukça kafa karıştıran bir işlemdir.

3.1.4.Spekülasyon ve Belirsizlik (Garar) Yasağı

Garar bir fıkıh terimi olarak; aldatma, hile, bilinmezlik veya teslimde güç yettirilememesi hallerini kapsar. (Döndüren, 2012, s. 166) Hz. Muhammed'in "Sudaki balığı satın almayınız, çünkü bunda garar vardır" şeklinde tefsir edilen hadisi itibariyle de İslam'da belirsizlik ve spekülasyon yasaklanmıştır. Bir önceki başlıklarda da değinildiği gibi burada tarafların aralarında çıkabilecek anlaşmazlıklar için önlem ve taraflar arası adalet sağlanmasına yönelik bir uygulama vardır.

3.1.5.Yatırımların (Alışverişin) İslami Olup Olmadığı

Bir yatırım veya alışverişin İslami olabilmesi için sadece İslami şekil şartlarına uyumlu olması yeterli değildir. Bir ticari faaliyetin helal sayılabilmesi için o faaliyetin yasaklanmamış olması birinci şarttır. Bunun devamında ise işleme konu olan mal ve hizmetlerin de İslami olarak bir sakıncasının bulunmaması gereklidir. Örneğin kumar, içki, uyuşturucu hap ve zararlı maddeler İslami açıdan kullanılması ve satılması uygun olmayan maddelerdir. Bu yüzden herhangi bir ticari faaliyet görünüşte helal gibi bulunmakla beraber faaliyete ilişkin mal veya hizmet saydığımız gibi haram görülen mal ve hizmetler kullanılarak gerçekleştirilirse bu da faaliyetin, anlaşmanın veya ortaklığın İslamiliğine (helalligine) gölge düşürmektedir. (Platonova, 2013, s. 284)

3.1.6.Para Kavramı

İslam iktisat düşüncesinde para sadece değişimi sağlayan bir maldır. İslam iktisat düşüncesine göre paranın piyasa şartlarından kaynaklanan riskler ve dalgalanmalar gibi nedenlerin dışında değerini koruması gerekir. Çünkü para da tıpkı bir ağırlık ölçüsü veya uzunluk ölçüsü gibi bir ölçüdür ve değişime aracılık eder. (Özsoy, 2012, s. 107) İslam iktisadında paranın doğrudan zamana bağlı değer artışı fikri yoktur. Bu bakımdan İslami finans literatüründe zaman zaman "İslam'da paranın zaman değeri olmadığı" zikredilirse de bu tek başına doğru bir ifade değildir. İslam'da paranın zaman değeri vardır, ancak bu, paranın kullanıldığı yatırımın sonucuna bağlı ex-post bir kavramdır, yani önceden belirlenemez. Ancak reel iktisadi faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan bir olgudur (Saraç, 2014)

İslam iktisat düşüncesinde paranın üçüncü taraflara ticaret veya ortaklık olmaksızın kullanılması, yani ödünç verilmesi karşılığında talep edilen fazlalığı/faizi gayrimeşru bir kazanç olarak görür ve peşin para mübadele işlemleri, ticaret ve ortaklık dışında sırf ödünç verme karşılığında veya paraya zamansal değer atfederek paradan para kazanmak olan faizle, parayla ticaret yapmayı ve ortaklık kurmayı birbirinden ayırır. (Özsoy, 2012, s. 107)

3.1.7.İnfak

İnfak, Allah yolunda harcama yapma, birini besleme, geçimlik (nafaka) verip geçindirme anlamlarına gelir. (Ece, 2010, s. 294) İnfak İslami olarak büyük öneme sahip olmakla beraber Kuran-ı Kerim’de infak edenler övülmüştür. İnfak zekât, sadaka ve karz-ı hasen vermek suretiyle gerçekleştirilebilir. Bilindiği gibi bunlar içinde zekât İslamın şartlarından bir tanesidir ve ekonomik açıdan da zengin fakir arasındaki maddi uçurumları kapatıp gelir adaletsizliklerine önlemeye katkı sağlamaktadır. Karz-ı hasen ise güzel ödünç vermek anlamında olup İslami bir borç verme, borçlanma şeklidir. Burada esas olan, faiz beklemeksizin borçluyu rahatlatmak için verilmesidir ki bu Kuran’da birçok yerde övülmüştür. (Hadid,11;Maide,12;Bakara,245;Hadid,18;Teğabün 17;Müzzemmil,20) (Döndüren, 2012, s. 405)

Tüm bu başlıklar ışığında Tablo.5’ te yer alan bilgiler bu başlıkların bir özeti şeklinde sunulmaktadır.

Tablo 6
Ticari İşlemlerde İslami İlkeler

İslami Olan İşlemler	İslami Olmayan İşlemler
Kazanç için sarf edilen çaba	Faiz
Ortaklık yoluyla ticaret yapmak	Yasaklanmış işlemlerde faaliyet gösterme
Doğruluk (Şeffaflık)	Bilinmezlik ve Spekülasyon (Garar)
Cömertlik (İnfak) ve Hoşgörü	İsteğe bağlı Fiyatları Sabitleme

Kaynak: (Mohammed, “Corporate Social Responsibility in İslam” 2007)

3.2. İslami Finans'ta Güncel KSS Modelleri

Bu başlık altında güncel olarak tartışılan İslami KSS modellerine yer verilip karşılaştırılmaya çalışılmaktadır.

3.2.1.Chapra'nın Modeli

Bu modele göre tüm İslami finans kuruluşlarının kar maksimizasyonu hedefi sosyo-ekonomik adaleti korumak, desteklemek ve ekonomiyi sürdürmek üzerine kurulmalıdır. İslami bankalar kamu fonları oluşturup bunları bireylerin yararına ve tüm toplumun güzelleşmesini göz önünde bulundurarak sarf etmelidirler. Bu model İslami bankaların ticari bankalar gibi çok amaçlı veya evrensel bankalar gibi geniş yelpazeye sahip bankalar olması gerektiğini öngörmektedir. (Platonova, 2013, s. 285)

Bu modelin anlayışına göre İslami bankalar sosyal refah programları ve faaliyetleri teşvik etmeli ve ticari canlılığa zarar vermeden muhtaç ve yoksullara yönelik daha fazla katkıda bulunmalıdırlar. Özetle modelde; İslami bankalar üzerindeki beklenti, KSS de aktif olmaları ve toplumda daha az avantajlı vatandaşların sosyal ve ekonomik sorunlarını önemli ölçüde katkı sağlamaları ve bankaların ticari canlılığını koruması doğrultusundadır. (Platonova, 2013, s. 286)

3.2.2. İsmail'in Modeli

Modelde İslami finans kurumlarının sadece ekonomik ve finansal faaliyetlerinden sorumlu olması gerektiği ve tüm ahlaki, sosyal sorumlulukla ilgili ticari faaliyetleri karlı olmayan üçüncü bir sektöre tahsis etmesi beklenir. Dolayısıyla bu modelde ticari veya ticaretin İslami kurumları bir bütün olarak topluma, pay sahiplerine ve mudilere karşı sorumlu değildir. (Platonova, 2013, s. 286)

Kısaca İslami bankalar işlemlerinde şariat uyumlu olmalıdır. Bu model ayrıca hayır ve yardım gibi faaliyetlerin vakıflar üzerinden yürütülmesi gerektiğini savunup bu sürece devletinde dâhil edilmesi gerektiğini savunmaktadır. (Platonova, 2013, s. 286)

3.2.3.Dusuki'nin Modeli (Takva Paradigması)

Dusuki modeli bir önceki bölümde de yer verilen takva merkezli KSS yaklaşımıdır. Bu modele göre insanlar Allah'ın yeryüzündeki vekilleridir ve bunun sorumluluğu ile

hareket etmek durumundadırlar. Bireyler için önemli olan dünyevi işlerle manevi değerleri entegre ederek ahirette mükâfat kazanabilmektir. Bu model bireylerin dünyadaki ödülünden ziyade ahiretteki mükâfatı önemsediklerini kabul etmektedir. (Platonova, 2013, s. 287)

Takva paradigması işletmelerin gündemlerine sadece iş faaliyetlerini değil istihdam, sosyal etik ve ahlaki boyutları da ele alınması gerektiğini vurgular. Takva paradigmasının dört temel bileşeni vardır. Bunlar; insan onuru, özgür irade, hak ve eşitlik, güven ve sorumluluktur. (Dusuki, 2008, s. 15-16)

3.3. İslami Finans Kurumlarının Sosyal Sorumluluk Kavramına Etkileri

İslami finans kuruluşlarının birincil zorunluluğu yürüttükleri faaliyetlerin tüm yönleriyle İslam hukukuna uyum içinde olması gerekliliğidir. Bunun dışında İslami finans kurumlarının yatırımcılarının fonlarını yönlendirme ve proje için gerekli fonları tahsis etme gibi geleneksel bankalarla özdeş görevleri vardır. Bu bağlamda da izin verilen ve önerilen kaynaklardan fonları yine önerilen projelere yatırım yapmak İslami finans kurumlarının sorumluluğu altındadır. İslami finans kuruluşları mali araçlar olarak örnek bir konumda olduğu için paydaşlarının davranışlarını ideal İslami yatırım ve tahsisi konusunda etkilemektedirler. (Farook, 2007, s. 35)

İslami finansal kuruluşlar ribaya dayalı finansal sistemleri ve sistemin getirdiği sakıncalardan bireyleri korumak için kurulmuşlardır. Bu anlamda da ana faaliyetleri de sosyal sorumluluk kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. (Farook, 2007, s. 35)

Uluslararası finansal kuruluşlarının sorumluluk niteliği ile İslam toplumlarında mevcut hayırsever kurumlar arasında ayırt edici farklar vardır. Hayırsever kuruluşlar sadece bireysel sorumluluk kavramından hareket ederek, serveti yeniden dağıtma fonksiyonuna sahiptir. Uluslararası finansal kurumlar ise hem zenginlik dağıtabilmekte hem de toplumun gelişmesine katkıda bulunacak seçici yatırımlara servet tahsisi gerçekleştirmektedirler. (Farook, 2007, s. 36)

İslami finansal kurumların sosyal sorumluluk kavramı çerçevesinde etkili olduğu alanları maddeler halinde sıralamak gerekirse; (Sairally, 2007, s. 282)

- Kapsamlı sosyo-ekonomik faydaların icrası

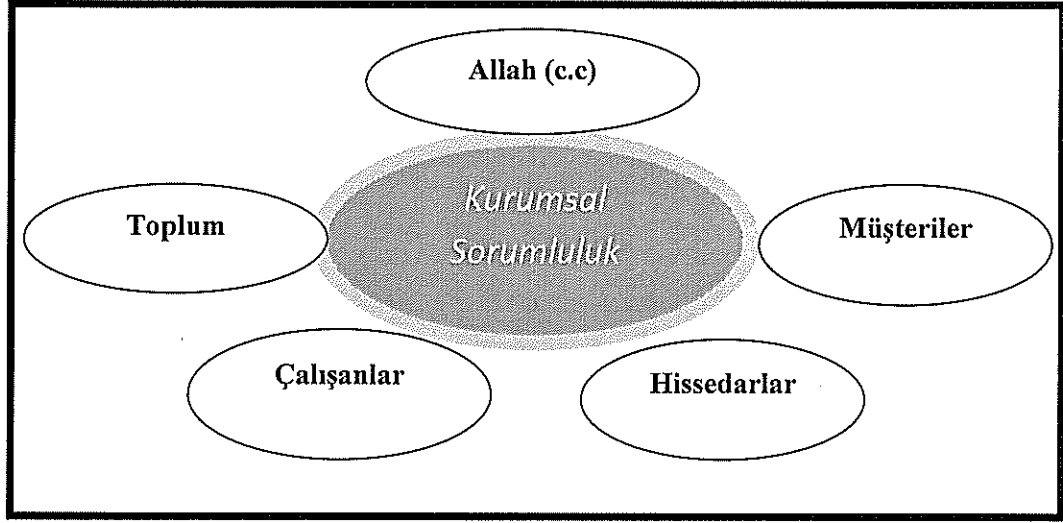
- Ümit veren ekonomik sektörlere odaklanma
- İş oluşturma ve girişimciliği teşvik
- Sosyal adaleti savunma ve dağıtımı
- Eşitlik ve adaleti kurma
- Fakirlik, yokluğu hafifletme
- Bölgesel yatırımların dağıtımının desteklenmesi

Tüm bu maddeler İslami finansal kurumlarının, kurumun işleyişi açısından topluma sağladıkları katkılar açısından gruplandırılmaktadır.

3.4. İslami Finans Kurumlarında Kurumsal Sosyal Sorumluluk

İslami finans kuruluşları diğer işletmelerle aynı sektörde ve piyasada rekabet etmek durumunda oldukları için KSS kavramı, bu işletmeler için de aynı sorumlulukları beraberinde getirmektedir. Ama gerek işletmelerin sorumluluk kapsamı gerekse İslami işletme olmanın getirdiği diğer sorumluluklar bu işletmelerin diğerlerinden daha sorumlu davranmalarını gerektirmektedir. 2. bölümde ele alınan İslami ekonomiğin alt yapısını oluşturan kavramlar, İslami çizgide olan veya olduğunu iddia eden işletmeye diğerlerinden daha farklı sorumluluklar yüklemektedir. Dolayısıyla İslami işletmelerin KSS' ye bakışının diğer işletmelerin bakışından farklı olarak, batı terminolojisinden arınmış olması beklenmektedir. Çalışmanın 4. bölümünde Türkiye'deki İslami işletmelerin KSS kavramına bakış açıları değerlendirilmektedir.

Tüm bunların dışında İslami işletmelerin sorumluluk alanlarını gruplandırırdığımızda aslında çok büyük bir farklılık olmadığı görülmektedir. (Şekil 7) Tek ve en önemli fark, İslami İşletmelerin diğer tüm gruplara olan sorumluluğunun yanı sıra işletmenin Allah'a karşı olan sorumluluğudur. Bu manada işletmenin sadece dünya menfaatlerini gözetken değil ahiret inancı çerçevesi ve sorumluluğunda hareket etmesi beklenmektedir. Buradan hareketle sosyal sorumluluk kavramının, karşıladığı mana bakımından batılı literatürden farklı olmasa da nitelik açısından farklılaşmasına neden olmaktadır.

Şekil 7: İslami İşletme Açısından Sorumluluk Alanları

Kaynak: (Literatürden edinilen bilgiler ışığında hazırlanmıştır.)

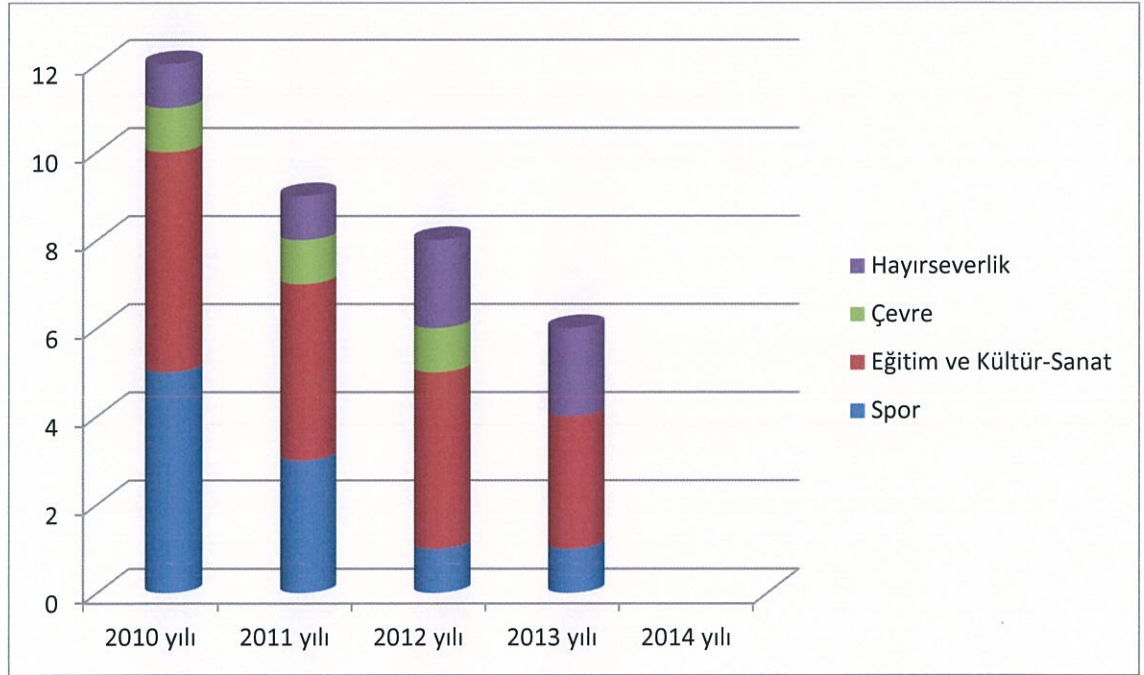
BÖLÜM 4:TÜRKİYE ‘DEKİ KATILIM BANKALARININ KSS İLKELERİ VE İSLAMİ İLKELERE UYUMLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de faaliyet gösteren altı tane katılım bankası mevcuttur ama örneklem grubumuz dört banka olmaktadır. Son dönemde kurulmuş olan Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım yeni açılmış olmaları ve KSS projesi gerçekleştirmemiş olmaları sebebiyle örneklem dışı bırakılmaktadır.

4.1. Türkiye’deki Katılım Bankalarının KSS Projeleri ve KSS Yaklaşımı

4.1.1.Bank Asya

Bank Asya’nın 2010-2014 Yılları arasında gerçekleştirdiği KSS uygulamaları aşağıdaki grafikte gösterilmektedir. (Grafikteki her birim değer, gerçekleştirilen bir projeye işaret etmektedir.)

Şekil 8: Bank Asya 2010-2014 KSS Uygulamaları

Kaynak: İlgili bankanın faaliyet raporları doğrultusunda hazırlanmıştır.

Banka en fazla KSS uygulamasını 2010 yılında gerçekleştirmiştir. En çok Eğitim ve Kültür-Sanat alanında uygulama yapıldığı görülmektedir. Bunu spor, hayırseverlik ve son olarak çevre ile ilgili uygulamalar takip etmektedir.

Kültür-Sanata Destek Projeleri

- Şiirin Sultanları (İskender Pala)
- Sanat Eserine Vurulan Kuran Mührü (Murat Sülün)
- II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Coğrafyası (Mehmet Bahadır Dördüncü)
- Mekânlar ve Olaylarıyla Topkapı Sarayı (İlber Ortaylı)
- İlber hocayla Topkapı Sarayı Gezi Rehberi
- Abideleri ve günümüze mesajlarıyla Diyar-ı Mevlana (Murat Sülün)
- Der saadet'ten Haremeyn'e Surre-i Hümayun (Yusuf Çağlar, Salih Gülen)
- Mukaddes Göç Hicret (Reşit Haylamaz)

Çevre ve Doğaya Destek Projeleri

- Bank Asya Hatıra Ormanı
- INEPO Ulusal ve Uluslar arası Çevre Olimpiyatları (Ana Sponsor)
- E-hesap özeti Uygulaması

Spora Destek Projeleri

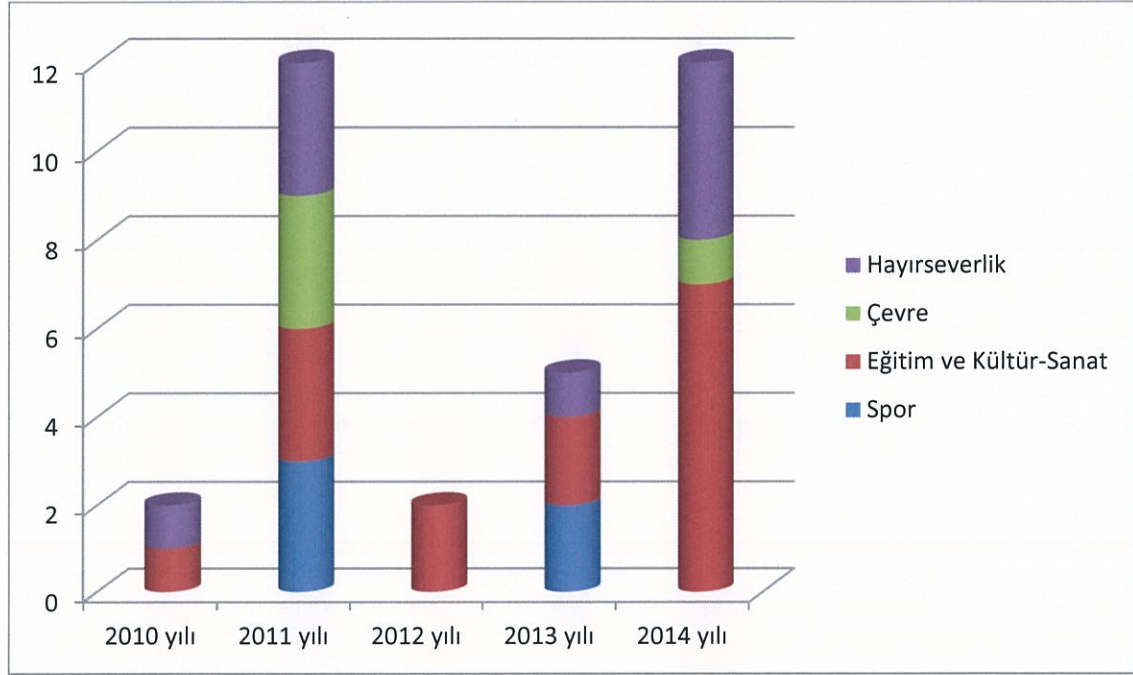
- Bank Asya 1. Lig İsim/Forma Sponsorluğu
- Bank Asya 1. Lig Ödülleri/Dergisi
- Bank Asya Çırağan Kolej Spor Basketbol Takımı
- Genç Sporculara Destek

Eğitime Destek Projeleri

- Bir Çocuk Okutuyorum Sosyal Sorumluluk Projesi
- Kardeş Okul Projesi
- Ayvalıdere İlköğretim Okulu Okuma Bayramı Sponsorluğu
- Türkiye Engelsizler Tiyatro Grubu

4.1.2.Kuveyt Türk

Kuveyt Türk'ün 2010-2014 Yılları arasında gerçekleştirdiği KSS uygulamaları aşağıdaki grafikte gösterilmektedir. (Grafikteki her birim değer, gerçekleştirilen bir projeye işaret etmektedir.)

Şekil 9: Kuveyt Türk 2010-2014 KSS Uygulamaları

Kaynak: İlgili bankanın faaliyet raporları doğrultusunda hazırlanmıştır.

Grafikten de görüleceği gibi bankanın KSS uygulamaları bazında düzenli bir tavır yoktur. En çok proje 2011 ve 2014 yılında gerçekleştirilmiş olup en fazla eğitim ve kültür-sanat alanında olmakla beraber sırasıyla hayırseverlik spor ve çevreye yönelik uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

- **Saliha sultan çeşmesi restorasyonu:** Tarihi Saliha Sultan Çeşme ve Sebili, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın 'Yok Olmaya Terk Edilmiş Tarihi Eserleri Koruma Projeleri' kapsamında yaptıkları işbirliği çerçevesinde restore edilmiştir.

- **Kozahan şadırvanı restorasyonu:** Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün kontrolünde Kuveyt Türk Katılım Bankası tarafından restorasyonu gerçekleştirilmiştir.

- **Pakistan sel felaketi mağdurlarına yardım kampanyası:** Kuveyt Türk müşteri ve çalışanlarının bağışları sonucunda Türk Kızılay'ı işbirliğiyle "Kuveyt Türk Kardeşlik Köyü" kurulmuştur.

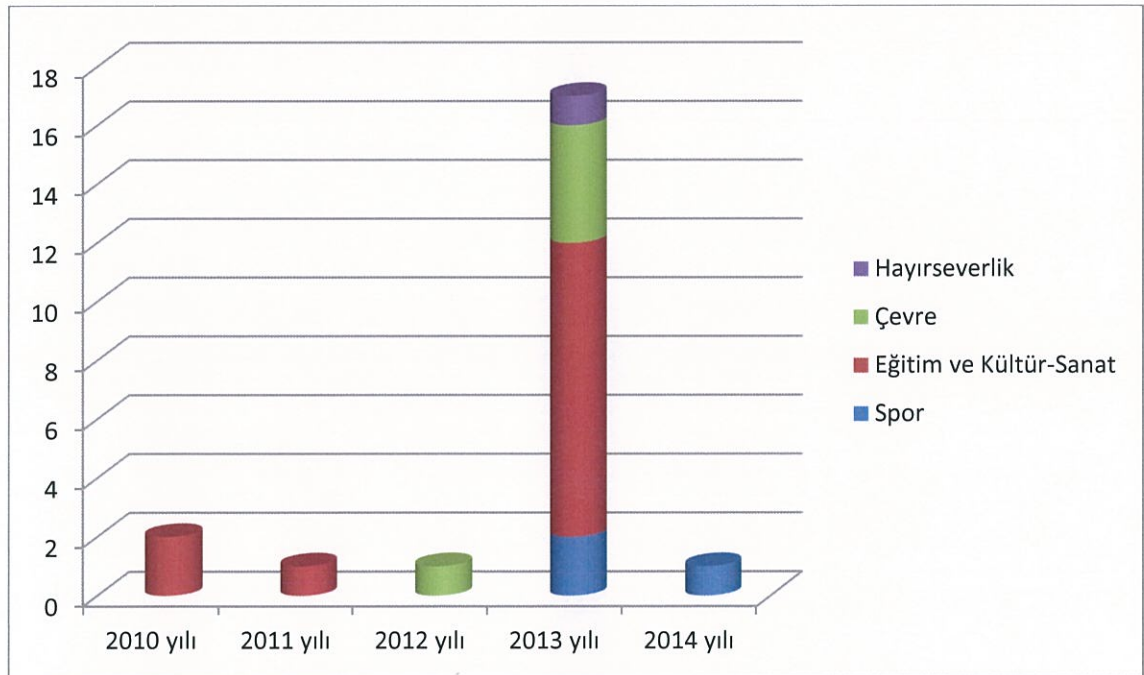
- **Afrika yardım kampanyası:** Kuveyt Türk müşteri ve çalışanlarının bağışları sonucunda Türk Kızılay'ı işbirliğiyle Afrika'ya yardım kampanyası yürütülmüştür.

- **Ortaköy Camii restorasyonu:** Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kuveyt Türk'ün işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir

- **KAÇUV umuda destek projesi:** Belli tarihler arasında banka kartlarıyla yapılan her işlemin 1 TL'si Kansersiz Çocuklara Umut Vakfı' nın (KAÇUV), "Aile Evi" projesine destek olarak verilmiştir.

4.1.3. Türkiye Finans

Türkiye Finans'ın 2010-2014 Yılları arasında gerçekleştirdiği KSS uygulamaları aşağıdaki grafikte gösterilmektedir. (Grafikteki her birim değer, gerçekleştirilen bir projeye işaret etmektedir.)

Şekil 10: Türkiye Finans 2010-2014 KSS Uygulamaları

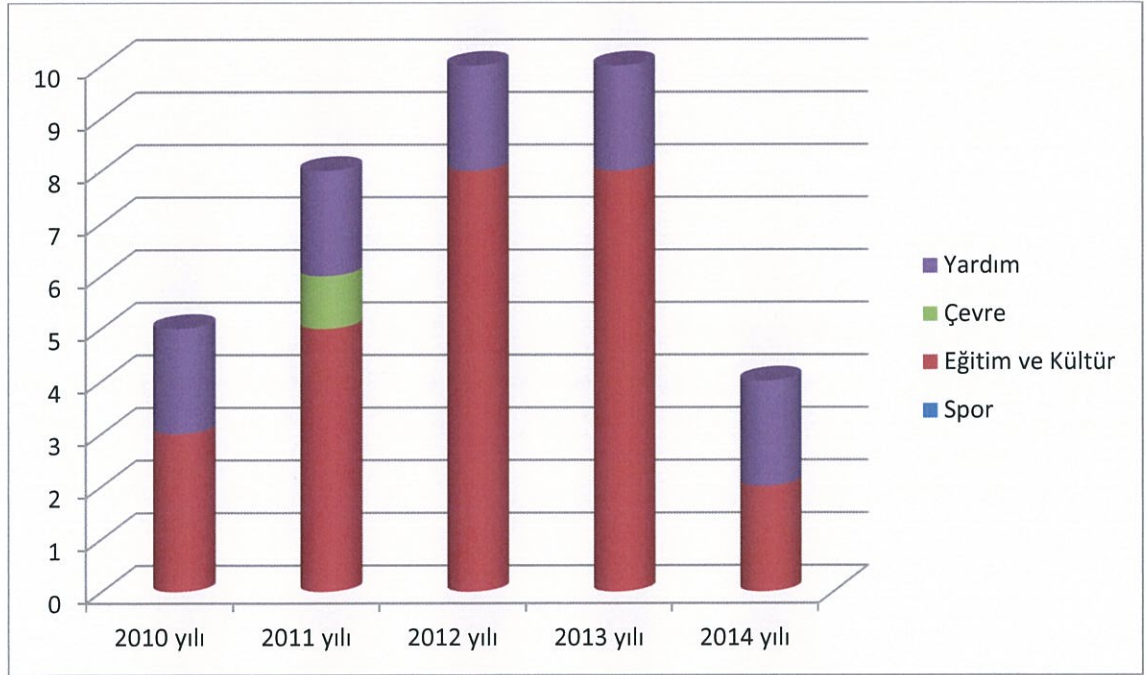
Kaynak: İlgili bankanın faaliyet raporları doğrultusunda hazırlanmıştır.

Türkiye Finans incelenen yıllarda 2013 yılına kadar KSS uygulamalarına ağırlık vermemekle birlikte en çok KSS uygulamasını 2013 yılında gerçekleştirmiştir. Yine en çok uygulama eğitim ve kültür-sanat alanında olmakla birlikte sırasıyla çevre, spor ve hayırseverlik alanında gerçekleştirilmiştir.

- Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Tanıtımı/Duyurulması
- Karanlıkta Diyalog Sergisi Sponsorluğu
- 17. Akdeniz Oyunları Destekçisi
- Türkiye Finans 3. Fotoğraf Yarışması
- Down Sendromlu Gençlere Destek

4.1.4. Albaraka Türk

Albaraka Türk'ün 2010-2014 Yılları arasında gerçekleştirdiği KSS uygulamaları aşağıdaki grafikte gösterilmektedir. (Grafikteki her birim değer, gerçekleştirilen bir projeye işaret etmektedir.)

Şekil 11: Albaraka Türk 2010-2014 KSS Uygulamaları

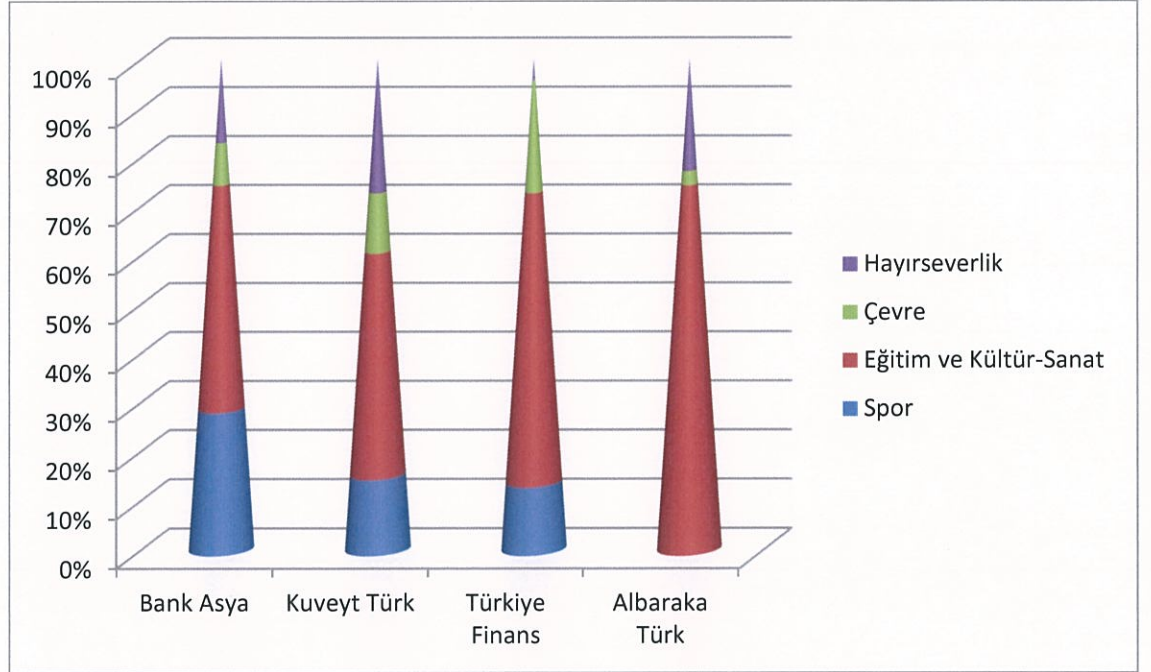
Kaynak: İlgili bankanın faaliyet raporları doğrultusunda hazırlanmıştır.

Albaraka Türk diğer bankalara nazaran KSS uygulamalarında düzenli bir periyoda sahiptir. En çok uygulama 2012 ve 2013 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Diğer

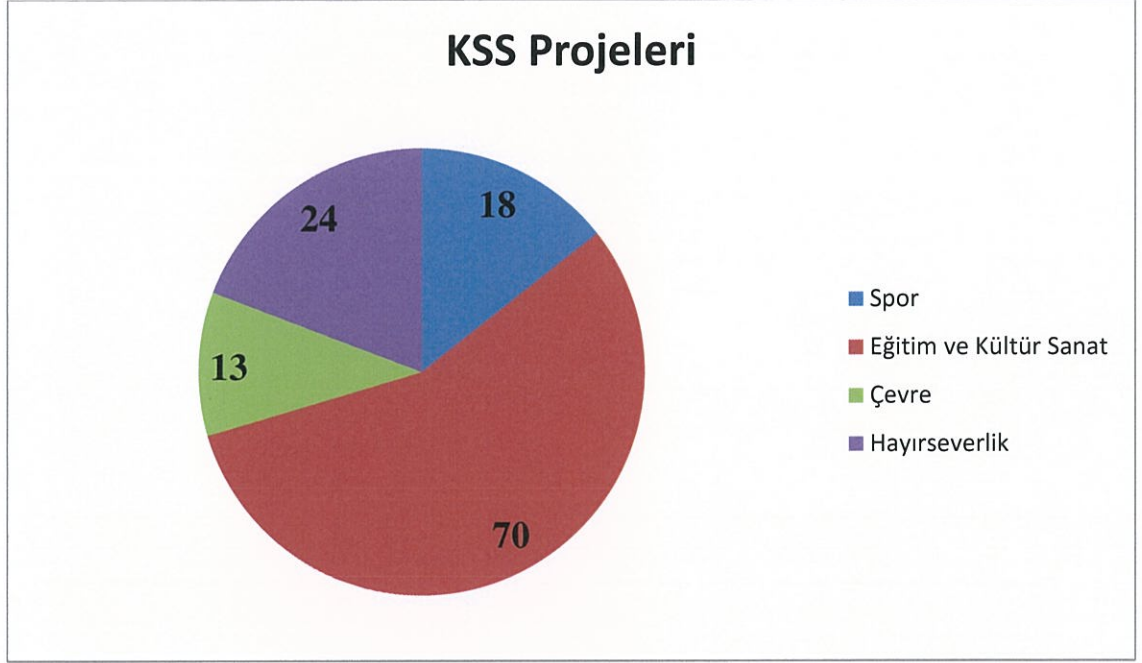
bankalarda olduğu gibi en fazla proje eğitim ve kültür-sanat alanında gerçekleştirilmiş olup sırasıyla hayırseverlik ve çevre ile ilgili projeler onu takip etmektedir. Albaraka Türk'ün sporla ilgili herhangi bir KSS uygulaması yoktur.

- “Türkiye’nin Ruhu: Cemil Meriç Belgeseli” Sponsorluğu
- “Hicaz Demiryolu Fotoğraf Albümü” Sergisi
- Albaraka Türk Fotoğraf Yarışması (Alinteri) ve Sergisi
- Albaraka Türk Geleneksel Hat Yarışması ve Sergisi
- Her yıl Hazırlanan Okuma Kitabı Projesi
- Bereket Vakfına her yıl İlk ve Orta Öğretim ile Yüksek Öğrenim öğrencilerine burs amaçlı bağışta bulunulması

4.1.5. Türkiye’deki Katılım Bankalarının KSS Projelerinin Dağılımı

Şekil 12: Türkiye’deki Dört Katılım Bankasının KSS Projelerinin Dağılımı (1)

Şekil 13: Türkiye’deki Dört Katılım Bankasının KSS Projelerinin Dağılımı (2)

Grafiklerden de görüldüğü üzere, katılım bankalarının KSS projelerinde ilk sıralarda yer alması beklenen hayırseverlik projeleri, ikinci sırada yer alırken ilk sırayı eğitim ve kültür-sanat alanında yapılan projeler almaktadır. Hayırseverlik projelerinin ikinci sırada kalmasında, İslam’da hayrı gizli yapmaya yönelik telkinlerin etkili olduğu söylenebilir. Eğitim ve kültür-sanat alanında yapılan projelerin çoğunluğunu cami, çeşme restorasyonu, hat sanatı gibi yine İslami öğelerin baskın olduğu alanlara yapıldığını gözlemlenmektedir. Ayrıca eğitim ve kültür-sanat alanı çok geniş bir yelpazeye sahip olup etki açısından da geniş bir insan kitlesine sahiptir. Bu açıdandır ki bu alanda uygulamaların fazla olması oldukça normaldir. Ayrıca katılım bankaları spor alanında da beklenenden çok projeye imza atmışlardır.

Çevre ile ilgili hatıra ormanı, e-ekstre uygulaması gibi uygulamalar dışında çok büyük projeler gerçekleştirilmemektedir. Çevre ile ilgili büyük projeleri genelde üretim yapan işletmelerin, yanlış üretim teknikleri sonucunda ortaya çıkan çevresel zararların kamufle edilmesinde görmek mümkündür. Bu durumda bankaların çevreye yönelik bir dışsalının olmaması onları bu yönde proje gerçekleştirilmemeye sevk etmiş olabilir. Bunun yerine verdikleri toplumsal zararı gidermek amacıyla eğitim ve kültür-sanat alanında proje geliştirmek durumunda kalmış olmaları da muhtemeldir.

4.2. Türkiye’deki Katılım Bankalarının KSS İlkelerine Olan Uyumu Ve KSS Algısı

Bankalarla gerçekleştirilen mülakatların geniş hali Ek’ler bölümünde verilmektedir. Giriş bölümünde verilen tablo doğrultusunda, mülakatların değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu bölümde Tema 1 başlığı altında yer alan ; Katılım Bankalarında KSS Algısı, İşletmenin Ekonomik Sorumluluk Düzeyi, İşletmenin Yasal Sorumluluk Düzeyi, İşletmenin Hayırsever Sorumluluk Düzeyi, İşletmenin Hesap verebilirlik Düzeyi, İşletmenin Şeffaflık Düzeyi, İşletmenin Sürdürülebilirlik Algısı, İşletmedeki İnsan Kaynaklarının Düzeyi, İşletmenin Çevre Sorumluluk Düzeyi ve İşletmenin Hayırseverlik Algısı kategorileri ve alt kategorileri çerçevesinde değerlendirme yapılmaktadır.

4.2.1.Bank Asya KSS Mülakatının Değerlendirmesi

Katılım Bankalarında KSS Algısı, kategorisi altında yapılan görüşmelerde bankanın KSS’nin tanımlanması ve sınırlarını belirlemede klasik KSS tanımının dışında bir algıya rastlanmamaktadır. Banka yalnızca KSS projelerinin yönlendiği alanlar bağlamında farklılık göstermektedir. Ayrıca yapılan görüşmede bankanın KSS projelerinin daha çok hayırseverlik yönünde yoğunlaştığı belirtilmektedir.

İşletmenin Ekonomik Sorumluluk Düzeyi ve İşletmenin Yasal Sorumluluk Düzeyi, kapsamında yapılan görüşmelerde yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Görüşmeler esnasında işletmelerin mülakatlara olan güvensizlikleri olduğu ve bu nedenle yeteri kadar açık davranmadıkları gözlenmektedir. Bu sebepler bu kapsamda sorulan soruların cevaplandırılmamasının gerekçesi olarak görülebilmektedir.

İşletmenin Hayırsever Sorumluluk Düzeyi, bankanın bu alanda başarılı çalışmalar gerçekleştirdiği gözlenmektedir. Bunda hayırseverlik projelerini birlikte oluşturup yürütebileceği yardım derneğiyle (Kimse Yok mu?) yakın irtibatının olması etkili olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmede hayırseverlik projelerinin iletişimin yapılmadığı ve buna sebep ise olası maliyetlerden kaçınmak olduğu belirtilmektedir.

İşletmenin Hesap verebilirlik Düzeyi, Bank Asya özelinde ve tüm bankaların genelinde bankacılık kuralları çerçevesinde bu ilkeye bağlılıklarının yüksek olduğu gözlenmektedir. Çünkü bunun tersi durumunda bankalar çeşitli yaptırımlarla karşılaşmaktadırlar. Bu durum her ne kadar onların ilkeye bağlılığını yüksek düzeyde

olmasını sağlasa da bankaların bu konularla çeşitli uyarı ve yaptırımlarla karşı karşıya kaldığı bilinmektedir.

İşletmenin Şeffaflık Düzeyi, kapsamında Katılım bankalarının, kendilerini ve katılım bankacılığını müşterilerine ve müşteri adaylarına anlatmak için neler yaptıkları sorulmaktadır. Bu konuda Bank Asya'nın gerekli girişimlerde bulunduğu ve bu konuyla ilgili broşürler ve projelere sahip olduğu gözlenmektedir. Ancak bankanın sözü edilen projelerinin geçmişte başlanılan ve günümüze süregelen projeler olduğunu belirtmekte fayda vardır.

İşletmenin Sürdürülebilirlik Algısı, kategorisi kapsamında yapılan görüşmede Bank Asya'nın çevreye duyarlı bir binada yer alması ve bu alanda ödüllendirilmiş olması kurumun sürdürülebilirlik ile ilgili temel algıya sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Bunun yanında bankanın son dönemde sürdürülebilirlik dâhil hiçbir KSS projesi gerçekleştirmediğini belirtmekte fayda görülmektedir.

İşletmedeki İnsan Kaynaklarının Düzeyi, konusunda ilgili departmanlarla iletişim kurulamadığından kurumsal iletişim biriminden verilen bilgiler esas alınmaktadır. İnsan kaynakları biriminden konuyla ilgili bilgilendirme yapılamaması işletme iletişimi açısından negatif bir algı oluşturmaktadır. Kurumsal iletişim biriminden alınan bilgiler çerçevesinde değerlendirildiğinde ise kurumun İslami işletme literatüründen ziyade klasik işletme literatürüne yakın insan kaynakları çalışması yürüttüğü gözlemlenmektedir.

İşletmenin Çevre Sorumluluk Düzeyi, kapsamında yapılan görüşmede gerekli cevap alınamasa da bankanın faaliyet raporlarından elde edilerek hazırlanan tabloya bakıldığında bankanın yıllar itibarıyla çevre projelerine yoğun olmasa da düzenli olarak yer verdiği ancak diğer projeler gibi bu alanda da son dönemde hiçbir proje gerçekleştirmediği görülmektedir.

İşletmenin Hayırseverlik Algısı, kapsamında yapılan görüşmede bankanın hayırseverlik projelerini karşılık beklemezsizin yaptığını belirtmesi bankanın İslami işletmeden beklenilecek düzeyde hayırseverlik algısına sahip olduğunu göstermektedir.

4.2.2. Kuveyt Türk KSS Mülakatının Değerlendirilmesi

Katılım Bankalarında KSS Algısı, açısından klasik KSS anlayışından farkı görülmemektedir. Ama Kuveyt Türk bir İslami işletme çerçevesinde değerlendirildiğinde KSS projelerinin uygulama alanı açısından diğer işletmelerle farklılaşmaktadır. Ayrıca KSS alanlarında hangisine daha yakın olduğu sorulduğunda ise “etik bankacılık yapıyoruz” cevabı, bankanın İslami normlar olan adalet ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda hareket ettiğini göstermektedir. KSS proje üretimi, yürütülmesi açısından diğer bankalarla eşdeğer gibi gözüken Kuveyt Türk kurumsal iletişim konusunda pozitif bir izlenim sunmaktadır. Bu değerlendirme mülakatın gerçekleştirilmesi hususunda gösterdikleri açıklık ve hassasiyetlerine dayanarak yapılabilmektedir.

İşletmenin Ekonomik Sorumluluk Düzeyi, çerçevesinde yapılan görüşmede bankanın her şeyden önce ticari bir işletme olduğunu göz önünde bulundurup buna göre hareket ettiği belirtilmektedir. Bu anlamda ekonomik sorumluluk düzeyinin yüksek olduğu kanaatine varılmaktadır.

İşletmenin Yasal Sorumluluk Düzeyi, kapsamında Kuveyt Türk ve diğer katılım bankalarına soru yönelttiğimizde konuyla ilgili kesin ve net bilgilere ulaşılamamaktadır. Bu açıdan bu bilgiler paylaşılmamıştır. Ancak Kuveyt Türk’le yapılan görüşmede bankanın çok ciddi denemeyecek uyarılar aldığı ve bunun bankacılıkta normal bir durum olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Bunun dışında ciddi bir yasal uyarı veya yaptırımla karşı karşıya kalınmadığı bildirilmektedir.

İşletmenin Hayırsever Sorumluluk Düzeyi, hususunda işletme yeteri kadar proje gerçekleştirmiş gözükmemektedir. Ayrıca yapılan görüşmelerde bankanın hayırseverlik faaliyetlerinin duyurulma noktasında “...yaptığımız her hayrı konuşmuyoruz” ifadesi İslami bakış açısına sahip olduklarına bir delil olarak sunulabilmektedir.

İşletmenin Hesap verebilirlik Düzeyi, diğer tüm bankalarda olduğu şekliyle Kuveyt Türk’te de yüksek düzeydedir. Bunda yasal zorunluluk ve yaptırımların etkili olduğu düşünülmektedir.

İşletmenin Şeffaflık Düzeyi, kapsamında yapılan görüşmelerde katılım bankalarına kendilerini anlatmak için proje gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri sorulmaktadır. Bu anlamda özelde Kuveyt Türk olmak üzere tüm katılım bankalarının bu konuda gönüllü olarak çaba gösterdikleri gözlenmektedir. Kuveyt Türk'ün konuyla ilgili çeşitli anket ve çalışmalara sahip olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Sürdürülebilirlik Algısı, banka hem yeni inşa edilen binası hem de her kademedeki çalışanın konuya olan hassasiyetlerini bildiren uygulamalarıyla konuyla ilgili hassasiyete sahip bir tablo çizmektedir. Ayrıca bankanın bir sertifikasyon kurumundan ödüllendirilmiş olması sürdürülebilirlik algısına sahip olduğunu göstermektedir.

İşletmedeki İnsan Kaynaklarının Düzeyi, bu kapsamda insan kaynaklarıyla birebir iletişim kurulabilen tek işletmedir. İşletmeden konuyla ilgili derinlemesine bilgi alınmakla birlikte, yapılan görüşme de işletmenin beklenen insan kaynakları hizmetini gerçekleştirmenin yanında İslami işletme hassasiyetine sahip bir insan kaynakları pozisyonu da sürdürdükleri gözlemlenmektedir.

İşletmenin Çevre Sorumluluk Düzeyi, kapsamında gerçekleştirilen görüşmede konuyla ilgili bilgi alınamamış olsa da işletmenin yıllık faaliyet raporlarına bakıldığında çevreyle alakalı projeler gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu projelerin yıllar itibarıyla düzenli seyrinde olmadığı görülmektedir.

İşletmenin Hayırseverlik Algısı, çerçevesinde işletme yetkilileri hayırseverlik projelerini hiçbir kar ve ya karşılık beklemezsizin gerçekleştirdiklerini ve bunları müşterileri bazında da teşvik ettiklerini belirtmektedirler. Bu da hayırseverlik düzeylerinin İslami bir işletmeden beklenebilecek düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.2.3. Türkiye Finans KSS Mülakatının Değerlendirilmesi

Bankayla yapılan görüşmede işletme politikası gereği yüz yüze görüşme (mülakat) gerçekleştirilemeyeceği bilgisine ulaşılmaktadır. Türkiye Finansla yapılan görüşme mail üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Katılım Bankalarında KSS Algısı, açısından işletme yüksek hassasiyete sahip gözükmemektedir. Bankanın KSS projelerini yürütmek için özel bir birime sahip olması ve KSS kavramının getirdiği birçok yeni kavrama hakim olması ve bunun uygulaması noktasındaki isteği klasik KSS anlayışına hakim olduğu izlenimini oluşturmaktadır. Bunun yanında İslami perspektiften bakış açısına sahip bir algıya rastlanmamıştır. Diğer Katılım bankalarında da rastlanıldığı gibi KSS projeleri daha kültürel miras ve eğitim-sanat alanında yoğunlaşmaktadır. Türkiye Finans'ın direkt İslami alana olmayıp daha geniş kitle hedefi olan projeler gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunun yanında bankanın KSS grafiğine bakıldığında projelere son yıllarda ağırlık verdiği bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Ekonomik Sorumluluk Düzeyi, kapsamında alınan cevapta işletmenin kar elde etme isteğinin bulunması ve bunu faizsizlik ilkesinden hareketle gerçekleştirme isteği İslami işletme hassasiyetine sahip ticari bir kurum izlenimi vermektedir.

İşletmenin Yasal Sorumluluk Düzeyi ve İşletmenin Hayırsever Sorumluluk Düzeyi kapsamında yeterli bilgilere ulaşılamamaktadır.

İşletmenin Hesap verebilirlik Düzeyi, oldukça yüksek düzeydedir. Bunda diğer Katılım bankalarında olduğu gibi yasal zorunluluk ve yaptırımların olmuş olması etkili düşünülmektedir.

İşletmenin Şeffaflık Düzeyi ile ilgili yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Ancak sürdürülebilirlik kapsamında yapılan görüşmede şeffaflık ilkesi doğrultusunda hareket ettikleri bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Sürdürülebilirlik Algısı, Katılım bankaları içerisinde oldukça yüksek bir seviyeye sahip gözükmemektedir. Banka sürdürülebilirlik kavramını aynı zamanda bir misyon olarak üstlenmektedir. Bu konuda oldukça fazla ödüle sahip olması sürdürülebilirlik noktasında ne kadar iyi konumda olduğunun göstergesidir.

İşletmedeki İnsan Kaynaklarının Düzeyi, kapsamında alınan cevapta yer alan çalışanlar için birçok faaliyete rastlanmaktadır. Kurumsal düzeyde başarılı bir insan kaynakları

yönetimi sürdürdükleri söylenebilmektedir. Bunun yanında bankanın İslami hassasiyete sahip proje veya insan kaynakları yönetimi ilkesine rastlanmamıştır.

İşletmenin Çevre Sorumluluk Düzeyi, kapsamında bir cevap alınamamıştır. Ama işletmenin yıllık faaliyet raporlarından edinilen bilgilere göre çevre konusunda çok denecek sayıda proje geliştirilmezken, çevreyle ilgili projelere de kayıtsız kalınmadığı görülmektedir.

İşletmenin Hayırseverlik Algısı, İslami bir işletmeden beklenilecek düzeydedir. İşletme KSS projelerini hayırseverlik kapsamında gerçekleştirdiğini belirtmiştir.

4.2.4.Albaraka Türk KSS Mülakatının Değerlendirilmesi

Katılım Bankalarında KSS Algısı, kategorisi kapsamında Albaraka Türk'ün diğer katılım bankalarda da görüldüğü üzere İslami olmayan işletmelerle arasında bir fark yoktur. Tek farklılaşma KSS projelerinin alanı ve belki amacı noktasında gerçekleşmektedir.

İşletmenin Ekonomik Sorumluluk Düzeyi, çerçevesinde işletmenin “faizsizlik ilkesi” prensibinden hareketle kar etmeyi hedeflemesi yüksek düzeyde ekonomik sorumluluğa sahip İslami bir işletme portresi çizmektedir.

İşletmenin Yasal Sorumluluk Düzeyi, çerçevesinde sorulan soruya gerekli birimlerle irtibat sağlanamadığı için yeterli bir cevap alınamamaktadır.

İşletmenin Hayırsever Sorumluluk Düzeyi, doğrultusunda sorulan soruya mülakat esnasında yeterli bilgi alınamasa da bankanın faaliyet raporlarından edinilen bilgiler kapsamında gerçekleştirilen KSS projelerinin içerisinde Hayırseverlik projelerinin önemli bir alanı kapladığı görülmektedir.

İşletmenin Hesap verebilirlik Düzeyi, görüşülen katılım bankalarında da olduğu üzere Albaraka Türk'te de önemsenmektedir. Yine bunda yasal zorunluluk ve yaptırımların payı göz ardı edilmemelidir.

İşletmenin Şeffaflık Düzeyi, diğer katılım bankalarında olduğu gibi Albaraka Türk'te de önemsenmekle birlikte konuyla ilgili gerekli çalışmalar yapıldığı gözlenmektedir.

İşletmenin Sürdürülebilirlik Algısı, kapsamında yapılan görüşmelerde Albaraka Türk'ün görüşülen katılım bankaları arasında en zayıf konumda olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanında sürdürülebilirlikle ilgili yapılması planlanan projeler olduğu bilgine ulaşılmaktadır.

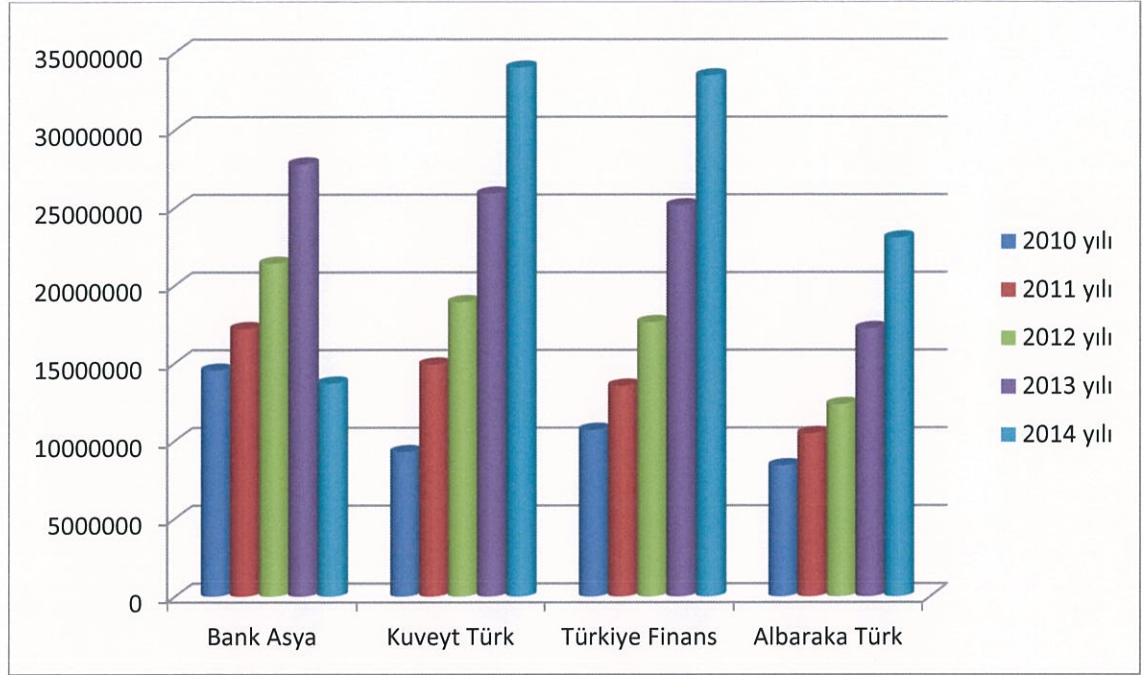
İşletmedeki İnsan Kaynaklarının Düzeyi, kategorisi çerçevesinde yapılan görüşmede işletmenin standart bazda insan kaynakları faaliyetlerini gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir. Konuyla ilgili bilgiye yetkili birimlerle görüşülemediği için ulaşılamamaktadır. Bu durum insan kaynakları pozisyonu için negatif bir izlenim oluşturmaktadır.

İşletmenin Çevre Sorumluluk Düzeyi, kategorisi çerçevesinde yöneltilen soruya bir yanıt alınamamakla birlikte işletmenin KSS projelerini incelediğimizde bu alana diğer bankalardan daha az projeye katkı sağladıkları bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Hayırseverlik Algısı, Albaraka Türk'ün hayırseverlik projeleri kapsamında İslami işletmeden beklenecek hassasiyete sahip olduğu görülmektedir. Görüşmede ayrıca hayırseverlik faaliyetlerinin işletme tarafından teşvik edildiği de belirtilmiştir.

4.3. Türkiye'deki Katılım Bankalarının Faaliyetlerinin İslami İlkeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Bankaların büyüklükleri ve yıllar itibarıyla durumlarını görmek adına beş yıllık toplam aktifleri aşağıdaki grafikte verilmektedir. Bu grafik bize bankaların ekonomik büyüklüklerine ve piyasadaki muhtemel faaliyet oranlarına dair fikir vermektedir.

Şekil 14: Dört Katılım Bankasının Toplam Aktifleri

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği internet sitesinden alınan bilgiler ışığında oluşturulmuştur.

Tablodan hareketle iki sonuca varılabilir. İlk sonuç, bankaların aktif büyüklüklerinin bulundukları yıllar itibariyle birbirlerinden çok da farklılaşmadığıdır. İkinci ve en dikkat çekici sonuç ise aktif toplamının her bankada yıllar itibariyle artış göstermesidir. Bunu İslami bankacılığın son dönem popülaritesine bağlayabilirsek de bu sonucun finans sektörünün geleneksel bankacılık ayağında da görüleceği açıktır. 2014 yılında toplam aktiflerdeki tek azılma Bank Asya’da yaşanmaktadır. Bunu bankanın son dönemdeki özel durumuna bağlamak yanlış olmayacaktır.

4.4. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Şeriat İlkelerine Uyumu

Bankalarla gerçekleştirilen mülakatların geniş hali Ek’ler bölümünde verilmektedir. Giriş bölümünde verilen tabloda yer alan başlıklar halinde mülakatların değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu bölümde Tema 2 başlığı altında yer alan; İşletmenin Faiz Yasağı İlkesine Uyumu, İşletmenin Risk Paylaşımı İlkesine Uyumu, İşletmenin Varlık Tabanlı Olma İlkesine Uyumu, İşletmenin Spekülasyon Ve Belirsizlik Yasağına Uyumu, İşletmenin Alışverişin İslamiliği İlkesine Uyumu, İşletmenin Para Kavramı Algısı, İşletmenin İnfak İlkesine Uyumu ve Katılım Bankaları Bünyesindeki

Danışma Kurulları kategorileri ve alt kategorileri çerçevesinde değerlendirme yapılmaktadır.

4.4.1.Bank Asya İslami İlkeler Mülakatının Değerlendirilmesi

İşletmenin Faiz Yasağı İlkesine Uyumu ve İşletmenin Risk Paylaşımı İlkesine Uyumu, kapsamında sorulan sorulara yeterli cevap alınamamıştır.

İşletmenin Varlık Tabanlı Olma İlkesine Uyumu, kapsamında görüşüldüğünde bankanın herhangi bir varlık temeli taşımayan ihtiyaçlara cevap vermediği cevabı alınmaktadır.

İşletmenin Spekülasyon Ve Belirsizlik Yasağına Uyumu, İşletmenin Alışverişin İslamiliği İlkesine Uyumu, İşletmenin Para Kavramı Algısı ve İşletmenin İnfak İlkesine Uyumu, kapsamlarında soruların sorulara cevap alınamamıştır. Mülakat Bank Asya'nın kurumsal iletişim birimi ve bu birimin irtibatı çerçevesiyle sınırlı kaldığı için yeterli cevaplara ulaşılamamaktadır.

Katılım Bankaları Bünyesindeki Danışma Kurulları, kategorisi kapsamında yapılan görüşmede kurulun üç kişiden oluşması ve bu kişilerin başka bankalarında kurullarında da yer aldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Bu durum katılım bankaları için genel bir durum olarak gözlemlenmektedir. Bunun yanında danışma kurullarında yer alan kişilerin bankayla verdiği hizmet dışında başka bağının olmaması ise kuruldaki kişilerin karar ve görüşlerinde bağımsız davranabildiğinin göstergesi olarak kabul edilebilmektedir.

4.4.2.Kuveyt Türk İslami İlkeler Mülakatının Değerlendirilmesi

İşletmenin Faiz Yasağı İlkesine Uyumu, çerçevesinde sorulan gecikme bedelinin banka tarafından talep edilmesini sektörün doğal bir sonucu olarak kabul etmek gerekmektedir. Bankanın alınan gecikme ödemelerini çeşitli toplumsal projelerde değerlendirip bunun reklam iletişimini de yapmaması ise katılım bankacılığının pozitif yönü olarak değerlendirilebilir.

İşletmenin Risk Paylaşımı İlkesine Uyumu, bu ilke çerçevesinde bankaların ne düzeyde ortaklık türünde yatırımlar yaptığı veya teşvik ettiği anlamlandırılmaya çalışılmaktadır.

Kuveyt Türk'ün ortaklık yatırımlarından çok murabaha yöntemine ağırlık verdiği bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Varlık Tabanlı Olma İlkesine Uyum, Kuveyt Türk'ün varlık tabanlı olmayan hiçbir yatırıma destek vermediği bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Spekülasyon Ve Belirsizlik Yasağına Uyum, çerçevesinde konvansiyonel bankacılıkta kullanılan bazı işlemler sorulmuş olup bunların bir kaçının İslami düzeyde uygulandığı cevabı alınmaktadır.

İşletmenin Alışverişin İslamiliği İlkesine Uyum, İslami bankacılığın esaslarından birini oluşturmaktadır. Görüşmelerde bankanın konuyla ilgili azami hassasiyete sahip olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Para Kavramı Algısı, kategorisine dair görüşmelerde bankanın müşterisine veya yatırımcısına nakit para vermemesi dolayısıyla para ticareti yapmadığını ve bu noktada konvansiyonel bankalarla ayrıldıkları belirtilmektedir. Bu görüş katılım bankacılığı perspektifinden para kavramının doğru bir ifadesidir.

İşletmenin İnfak İlkesine Uyum, çerçevesinde zekâtla ilgili alınan cevapta bankanın kurum düzeyin de bunu yerine getirdiği bilgisine ulaşılmaktadır. Zekâtın resmi bir zorunluluk ve yaptırımı olmamasına rağmen bankanın bunu gerçekleştiriyor olması İslami işletme çizgisinde hareket ettiğinin göstergesidir.

Katılım Bankaları Bünyesindeki Danışma Kurulları, kategorisinde yapılan görüşmede alınan cevaplardan danışma kurulunda yer alan kişilerin gerek çalışma alanları gerekse mezhep olarak farklılaştığı bilgisine ulaşılmaktadır. Bunun yanında kurulda yer alan kişilerin verdikleri hizmet dışında bankayla hiçbir bağının olmaması kararlarında özgür hareket etmelerini sağlamaktadır.

4.4.3.Türkiye Finans İslami İlkeler Mülakatının Değerlendirilmesi

Bankayla yapılan görüşmede işletme politikası gereği yüz yüze görüşme (mülakat) gerçekleştirilemeyeceği bilgisine ulaşılmıştır. Türkiye Finansla yapılan görüşme mail üzerinden gerçekleştirilmiştir.

İşletmenin Faiz Yasağı İlkesine Uyumu, çerçevesinde bankanın verilen kredilerin geri ödenememesi noktasındaki izledikleri strateji sorulmaktadır. Alınan bilgiler doğrultusunda bankanın geciken krediler karşılığında bir bedel alındığı bilgisine ulaşılmaktadır. Yalnız banka ödemeleri sıkı takip ederek müşterilerinin borçlarındaki birikmenin önüne geçtiği öğrenilmektedir. Kredilerin ödenememe noktasındaki bedelin bankacılıkta alınması makul karşılanabilir bir durumdur. Aksi takdirde suiistimale açık bir alandır.

İşletmenin Risk Paylaşımı İlkesine Uyumu, kapsamında verilen cevaptan işletmenin şuan da ortaklık türü yatırımlarının olmadığı fakat bu konuda çalışmalarının mevcut olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Bu durum Katılım bankacılığı açısından pozitif bir durumdur.

İşletmenin Varlık Tabanlı Olma İlkesine Uyumu, çerçevesinde alınan cevapta işletmenin müşteri memnuniyetini her şeyden önde tuttuğu görülmektedir. Bu manada varlık tabanlı olmayan ama müşteri ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik taleplere cevap verebildiği kanaatine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Spekülasyon Ve Belirsizlik Yasağına Uyumu, kapsamında sorulan finans ürünlerinin hangilerini veya kaçını gerçekleştirdiği bilgisine ulaşılamamaktadır. Fakat bu ürünlerin İslami usullere uygun bir biçimde uygulandığı belirtilmektedir. Bunu gerçekleştiren danışma kurullarından onay alındığı bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Alışverişin İslamiliği İlkesine Uyumu, konusunda yüksek hassasiyete sahip oldukları bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Para Kavramı Algısı, çerçevesinde işletmenin paranın ticaretini yapmadığını belirtmesi, bankanın İslami bankacılık algısına sahip olduğunun ve işlemlerini bu doğrultuda gerçekleştirdiğinin belirtisi olarak kabul edilebilir.

İşletmenin İnfak İlkesine Uyumu, konusunda bankanın müşterilerine zekât verme ve bu konuda bilgilendirme yapma konusundaki çalışmaları oldukça önemli bir uygulamadır.

Katılım Bankaları Bünyesindeki Danışma Kurulları, kapsamında sorulan sorular karşılığında alınan cevaplarda; bankanın kurulda yeterli ve yetkin insanlara sahip olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Ayrıca danışma kurulundaki kişilerin bankaya bu

alanda hizmet etmek dışında bağıının olmaması kişilerin kararlarında özgür davranmalarını sağlamaktadır. Bankanın danışma kurulundaki kişiler başka kurullarda da yer almaktadır. Bankanın yeterli uzman kişi bulunamaması sebebiyle geliştirdiği Faizsiz Bankacılık Uygulama ve Geliştirme Birimi bu konudaki açığın kapanmasını sağlayabilecek önemli bir gelişmedir.

4.4.4.Albaraka Türk İslami İlkeler Mülakatının Değerlendirilmesi

İşletmenin Faiz Yasağı İlkesine Uyumu, çerçevesinde sorulan soruya Albaraka Türk'ün bu noktada mevduat bankalarında bir farkı olmadığı cevabı alınmıştır. Bu cevap bankacılık sektörü gereği normal karşılanabilirse de normalleşmemesi gerekmektedir.

İşletmenin Risk Paylaşımı İlkesine Uyumu, kategorisi altında ortaklık türündeki yatırımların konuşulduğu görüşmede çok büyük oranda murabaha işlemi uygulanıyorsa da bankanın ortaklık yatırımlarına çok sıcak olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Genel bir değerlendirme yapıldığında ise görüşülen bankalar içerisinde bu alanda en istekli banka olduğu görülmektedir.

İşletmenin Varlık Tabanlı Olma İlkesine Uyumu, banka İslami bankacılık ilkeleri gereği varlık tabanlı olmayan hiçbir yatırıma destek vermediğini belirtmektedir.

İşletmenin Spekülasyon Ve Belirsizlik Yasağına Uyumu, çerçevesinde sorulan sorudaki işlemlerden sadece birinin ve onun üzerinde de çalışma yapılıyor olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

İşletmenin Alışverişin İslamiliği İlkesine Uyumu, kapsamında bankacılığın bir gereği olan alışverişin/yatırımın helal olması noktasın da yüksek hassasiyete sahip olmakla birlikte bunu danışma kurulu denetiminde gerçekleştirmesi de oldukça pozitif bir durumdur.

İşletmenin Para Kavramı Algısı, çerçevesinde sorulan soruya verilen cevap katılım bankacılığının olması gereken ideal modelini özetlemektedir. Bu anlamda pratikte de böyle çalışıldığı varsayılarak Albaraka Türk'ün doğru bir katılım bankacılık sistemi uyguladığı kanısına varılabilmektedir.

İşletmenin İnfak İlkesine Uyumu, kategorisi kapsamında sorulan soruya cevap alınamamış olmakla birlikte işletmenin gerçekleştirdiği birçok KSS projesini bu başlık altında değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

Katılım Bankaları Bünyesindeki Danışma Kurulları, kapsamında sorulan sorulara cevap alınamamıştır.

4.5. Mülakatların Genel Değerlendirilmesi

Bu başlık altında katılım bankaları özelinde yapılan değerlendirmeler katılım bankalarının KSS ilkelerine olan uyumu ve katılım bankalarının şeriat ilkelerine uyumu başlıkları altında genel olarak değerlendirilmektedir.

4.5.1.Katılım Bankalarının KSS İlkelerine Olan Uyumu Ve KSS Algısı Kapsamında Değerlendirme

Katılım Bankalarında KSS Algısı, İslami işletme olarak ele alınan katılım bankalarının KSS algısının diğer işletmelerden bir farkının olmadığı sonucuna varılmaktadır. Bu işletmelerin diğer işletmelerle ayrıştığı tek nokta KSS projelerinin, İslami hassasiyetler kapsamındaki alanlarda yoğunlaşmış olmasıdır.

- Bu çalışma İslami işletmelerin KSS algısının diğer işletmelerden farklı olduğu varsayımından hareketle hazırlanmaktadır. Çalışmanın literatür kısmında İslami işletmelerde KSS algısının farklı olacağı kanaatine varılmaktadır. Ancak yapılan görüşmeler neticesinde böyle bir ayrımın olmadığı görülmektedir.

İşletmelerin Ekonomik Sorumluluk Düzeyi, görüşülen katılım bankalarının hepsi birer ticari bankadır. Bu kapsamda beklenildiği üzere ekonomik sorumluluk düzeyleri yüksek çıkmıştır.

- İslami bir işletmeden de beklenen ekonomik sorumluluk düzeyinin yüksek olması pozitif bir durumdur. Bu işletmelerle yapılan görüşmelerde kar etmenin faizsizlik ilkesi çerçevesinden hareketle hedeflenmesi ise İslami işletme olmanın olumlu bir sonucu olarak görülmektedir.

İşletmelerin Yasal Sorumluluk Düzeyi, konuyla ilgili görüşülen hiçbir bankadan yeterli bilgi alınamamıştır.

- İşletmelerin hukuki meseleleri konusunda yeterince açık olmadıkları görülmektedir. Bunda mülakat görüşmelerine duydukları güvensizliğin etkisi büyüktür. Herhangi bir bilgiye ulaşılamasa da bu bankalar içerisinde yasal uyarı ve yaptırımla karşılaşan bankanın varlığını bilinmektedir. Türkiye’de azınlıkta olan katılım bankacılığı içerisinde bir bankanın bile bu pozisyonda olması katılım bankacılığı için negatif bir durum olarak algılanmaktadır.

İşletmelerin Hayırsever Sorumluluk Düzeyi, görüşülen işletmelerde yüksek düzeyde olduğu gözlemlenmektedir.

- İslami işletmelerin hayırseverlik sorumluluğunun yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

İşletmelerin Hesap verebilirlik Düzeyi, kapsamında görüşülen tüm bankaların aynı oranda hassasiyete sahip olduğu görülmektedir.

- Bankacılık sektörü genel itibariyle hesap verilebilirliğin ve şeffaflığın yüksek düzeyde olması beklenen sektördür. Bu işletmeler denetleme ve düzenleme kurumları tarafından devamlı suretle denetlenmekte ve aksi bir durumda yaptırımla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum yasal mevzuatın da bir sonucudur.

İşletmelerin Şeffaflık Düzeyi, görüşmesinde katılım bankalarının kendilerini müşteri ve müşteri adaylarına anlatmak noktasında istekli oldukları görülmektedir.

- Katılım bankacılığı günümüz itibariyle yeterince anlaşılmış gözükmemektedir. Katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankacılık arasında ayırım yapamayan müşteri adayları katılım bankaları için negatif etki oluşturmaktadır. Bu noktada katılım bankalarının kendilerini ve faaliyetlerini anlatma çabaları anlamlı görülmektedir.

İşletmelerin Sürdürülebilirlik Algısı, görüşülen işletmelerde sürdürülebilirlik algısıyla ilgili ortak bir değerlendirme yapmak zordur. Çünkü bu anlamda hiç proje yapmayan ve birçok proje gerçekleştiren işletmeler mevcuttur. Katılım bankalarının genel itibariyle

sürdürülebilirlik kavramıyla son dönemde ilgili olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

- Sürdürülebilirlik kavramı İslami literatürde israf/tasarruf kavramlarına denk gelmektedir. Bu bakış açısı çerçevesinde İslami işletmelerin bu kavrama yakın durması beklenmektedir. Ancak varılan sonuçtan katılım bankalarının bu konuda yetersiz kaldıkları varsayımına ulaşılmaktadır.

İşletmelerdeki İnsan Kaynaklarının Düzeyi, konuyla ilgili bir işletme hariç diğer işletmelerden dolaylı olarak bilgi alınmıştır. Yapılan görüşmelerde işletmelerin insan kaynakları konusunda klasik bir yaklaşım sürdürdükleri kanısına varılmaktadır. İslami işletme hassasiyeti noktasında insan kaynakları faaliyetleri yürüten ve bu noktadan hareketle projeler gerçekleştiren az sayıda işletme olduğu görülmektedir.

- Katılım bankalarının İslami hassasiyet çerçevesinde insan kaynakları düzeyinin yüksek olması beklenmektedir. Genel olarak insan kaynakları yönetimi iyi düzeydedir. Yapılan faaliyetler ve projeler bazında İslami bazı öğelerin (dini bayramlara özel etkinlikler düzenlenmesi gibi) etkili olduğu görülmektedir.

İşletmelerin Çevre Sorumluluk Düzeyi, noktasında genel bir değerlendirme yapılamamaktadır. Ama katılım bankalarının çevre konusundaki projelere kayıtsız kalmadığı görülmektedir.

- Genel KSS algısı itibariyle işletmeler neye/nereye zarar veriyorsa o alanda proje yapmaya gayret göstermektedirler. Katılım bankalarının da klasik KSS algısına sahip olduğu varsayılarak yorum yapılırsa, çevre noktasında dışsala sahip olmayan bankalar bu alanda proje gerçekleştirmeyi ihtiyaç görmemişlerdir. Oysa İslami perspektiften KSS bakışında olan işletmelerin çevre ve çevrecilik projelerini önemsemesi beklenmektedir.

İşletmelerin Hayırseverlik Algısı, bazında tüm işletmelerin hayırseverlik faaliyetlerini hiçbir maddi karşılık beklemeksizin gerçekleştirdikleri görülmektedir.

- İslami işletmelerin hayırseverlik algısının doğru ve yeterli olması beklenir ki katılım bankaları düzeyinde de bunun yeterli düzeyde olduğu görülmektedir.

4.5.2.Katılım Bankalarının Şeriat İlkelerine Uyumu Kapsamında Değerlendirme

İşletmelerin Faiz Yasağı İlkesine Uyumu, sorulan soru kapsamında değerlendirildiğinde bankaların bulundukları sektöre uyum sağlamak açısından bu ilkedan taviz vermek durumunda kaldıkları görölmektedir.

- Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse gecikme bedelleri kapsamında sorulan soru neticesinde bu ilkeye uyum noktasında zafiyet gösterildiği sonucuna ulaşılabilir. Netice de işletmelerin bulundukları sektör gereği bu işlemi yapmaları zorunlu gözökmektedir. Ancak bu noktada konvansiyonel bankalardaki değerlerle aynı oranda bedel talep edilmesi sorunlu görölmektedir. Bunun karşısında bu bedellerin bir fonda toplanıp toplumsal projelerde kullanılması ve bunun KSS projesi olarak sunulmaması ise hem sektöre uyum hem de faizsizlik ilkesine uyum noktasında oldukça pozitif bir adımdır.

İşletmelerin Risk Paylaşımı İlkesine Uyumu, bu kapsamda işletmelerin zayıf kaldığı ve işlemlerinde daha çok murabahaya ağırlık verdiği görölmektedir.

- İslami işletme bazında katılım bankacılığı, aslen ortaklık yapısına dayanmaktadır. Fakat uygulamada genel itibariyle murabahaya ağırlık vermiş oldukları görölmektedir. Bu durum işletmenin konvansiyonel bankacılığın kredi sistemine alternatif olmasıyla ilişkilidir. Ortaklık türündeki yatırımları yapan ve bunu destekleyen az sayıda banka olması bu konuda katılım bankalarının zayıf kaldığının göstergesidir.

İşletmelerin Varlık Tabanlı Olma İlkesine Uyumu, konusunda tüm bankalarda yüksek hassasiyet gözlenmektedir.

- Katılım bankalarının yatırımın/alışverişin varlık tabanlı olma ilkesine uyumu yüksektir.Bu konuda tek bankada güncel ihtiyaçlar gereği esnek davranıldığı bilinmektedir. Bu durumu tüm katılım bankaları bazında olumsuz olarak almak yanlış olur.

İşletmenin Spekülasyon Ve Belirsizlik Yasağına Uyumu, hususunda tüm katılım bankalarında konvansiyonel bankalarda uygulanan ürünlerin bir veya birkaçının uygulandığı veya uygulanma sürecinde olduğu görölmektedir.

- Katılım bankalarında konvansiyonel bankacılıktaki uygulamaların görülmesi olumsuz bir durumdur. Bunu işletmelerin aynı sektörde bulunduğu rakipleriyle mücadele edebilmesine bağlamak yanlış olmayacaktır. Bunun yanında katılım bankalarının bu uygulamaları danışma kurullarından onay almak suretiyle gerçekleştirdiklerini göz ardı etmemek gerekmektedir.

İşletmelerin Alışverişin İslamiliği İlkesine Uyumu, konusunda genellemek yapacak kadar bir veriye erişilememiştir. Edinilen bilgiler ışığında ilgili bankaların alışverişe konu olan metanın İslami ilkelere uyumu konusunda azami hassasiyete sahip oldukları gözlenmektedir.

- İslamiyet'te alışverişin İslami ilkelere uyumu kadar alışverişe konu olan metanın İslami ilkelere uygunluğu zorunluluğu vardır. Katılım bankalarının bu noktada hassas olması beklenir ki edinilen bilgiler doğrultusunda böyle olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İşletmelerin Para Kavramı Algısı, işletmelerin para kavramı anlayışına dair edinilen bilgilere göre konvansiyonel bankacılıktan farklılaştığı görülmektedir.

- KSS algısında batı terminolojisiyle arasında uyum varken, para kavramı algısında katılım bankalarının batılı terminolojiden farklılaştıkları görülmektedir. Bunda para kavramının İslami literatürde bir karşılığının olması ve bu temel üzere şekillenmesi etkili olmaktadır. Buna karşılık KSS kavramı ise batı terminolojisinde türeyen bir kavram olup İslami işletmeler bazında da bu anlam üzere işlem görmesi normal karşılanmalıdır.

İşletmelerin İnfak İlkesine Uyumu, noktasında yapılan görüşmede işletmelerin zekât verme durumları irdelenmektedir. Bu konuda genelleme yapılabilecek düzeyde bilgiye ulaşılamamıştır.

- Zekât bulunduğumuz toplumda devlet tarafından toplanmamakla birlikte verilmediğinde hiçbir yaptırıma maruz kalınmamaktadır. Bu durumda kişi veya kurumların zekât ödemeleri tamamen kişisel tercih olarak ayrılmaktadır. Bunun yanında işletmelerin KSS projeleri de infak kapsamında değerlendirilebilir. Özellikle hayırseverlik alanında yapılan KSS projeleri ve katılım bankalarının bu projelerden

maddi bir çıkar beklememeleri bu projelerin infak kavramı altında değerlendirilebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu şekilde bir değerlendirme yapıldığında katılım bankalarının infak ilkesine uyumunun yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Katılım Bankaları Bünyesindeki Danışma Kurulları, hususunda tüm bankalardan yeterli bilgi alınamamakla birlikte alınan bilgiler doğrultusunda katılım bankalarının danışma kuruluna ve kuruldaki kişilerin seçimine ehemmiyet gösterdikleri görülmektedir.

- Danışma kurulları katılım bankalarının İslami ölçüler noktasındaki yegâne denetçisidir. Bu nedenle yeterli bilgi birikimine sahip ve yeterli sayıda kişiden oluşması önemlidir. Bu noktada katılım bankalarının danışma kurullarına önem verdikleri görülmektedir. Ama danışma kurullarının kararlarında bankalar arasında farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bu manada ulusal çapta bir danışma kurulu oluşturup aynı zamanda bu kurula denetleme ve yaptırım gücü de verilerek bu gibi farklılaşmaların önüne geçilebilir.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı KSS kavramını İslami finans bağlamında analiz etmek ve Türk Katılım Bankaları örneğinde uygulamalarını değerlendirmektir. Bu bağlamda çalışmada öncelik KSS kavramının tanımına ve İslami perspektiften değerlendirilmesine verilmektedir. Bir sonraki aşamada ise kavramın pratiğini görmek adına Katılım bankaları bazında mülakat görüşmeleri gerçekleştirilmektedir.

Teori bölümünde İslami perspektiften KSS kavramı oldukça anlamlı bir çizgiye oturtulmaktadır. Bunun yanında, kavramın pratiğini görmek adına seçilen Katılım bankalarından edinilen veriler ise teoriyle aynı sonucu vermemektedir. Katılım bankalarının, KSS ilkelerine uyum noktasında yapılan görüşmelerde kavramın, İslami perspektiften KSS tanımına uzak olduğu fikrine varılmaktadır.

Bankaların KSS kavramına İslami bir sorumluluk anlayışından çok kurumsal sorumluluk veya işletme (marka) imajı olarak baktıkları gözlemlenmektedir. Bunda kavramın batı kaynaklı olup, işletmeler bazında İslami bir karşılık kazandırılmamış olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun dışında bu bankaların içinde bulundukları sektör gereği kavramlar ve kavramların anlamlandırılması noktasında çok fazla farklılaşmalarına da imkan yoktur. KSS açısından Katılım bankalarının tek farkları projelerinin daha çok İslami alanlara yönelmesinde olmaktadır.

Katılım bankalarının, sundukları finansal enstrümanlar açısından aralarında farklılıklar bulunmaktadır. Bunda her bankanın ayrı danışma kuruluna sahip olup farklı fetvalarla hareket etmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun önüne geçmek için ulusal düzeyde bir fetva kurumu oluşturulup aynı zamanda denetleme ve düzenleme yetkisiyle kuvvetlendirilebilir. Bu kurumun devlet mercii tarafından oluşturulması kamuoyundaki katılım bankalarına olan güvensizliklerin de ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Katılım bankaları, ticari mevduat bankacılığı modelini benimsediklerinden ne tam İslami ne de yeterince konvansiyonel sayılamamaktadır. Banka olmaları sebebiyle İslami kesimin uzak durmasına ve eleştirel yaklaşımına maruz kalmaktadırlar. Ancak unutmamak gerekir ki Katılım bankaları birer ticari işletmedir. Katılım bankalarının birer vakıf kurumu gibi çalışması ve hareket etmesini beklemek haksızlık olur. Bununla birlikte daha fazla kâr-zarar ortaklığına dayalı özgün araçların ağırlıkta olduğu bir

katılım bankacılığı geliştirilebilirse, bu hem katılım bankalarının ticarî niteliğinin korunduğu, hem de daha özgün İslamî finansal kurumların ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

İslam, KSS kavramını daha kapsamlı ve derinliğine tanımlamaktadır. İslamiyet'teki sorumluluk anlayışı daha çok bireyselden kurumsala doğru bir yönelim içermektedir. İslam kişiye hem bireysel hem de toplumsal sorumluluklar yüklemektedir. Kişilerin topluma olan sorumlulukları “sosyal sorumluluk” kapsamında değerlendirilebilir. Bu manada Müslüman bir bireyin kurduğu işletmenin sorumluluklarını bilmesi ve bu doğrultuda hareket etmesi ise çalışmamızın da alanı olan “kurumsal sosyal sorumluluk” kavramının içeriğini oluşturmaktadır.

Katılım bankaları bazında yapılan çalışmada İslami perspektiften KSS kavramının algılanması ve uygulanması yönünde anlamlı bir sonuç çıkmaması KSS kavramının iş dünyasında yeni yer bulmasından kaynaklanmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak, İslami işletmeler kavrama İslami bir bakış açısı (henüz) kazandıramamışlardır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKTAN, C. C, & BÖRÜ, D. (2007). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk (İşletmeler Ve Sosyal Sorumluluk)*. İstanbul: İGİAD.
- BOYNUKALIN, E. (2003). MAKASIDÜ'ş-ŞERİA. *TDV İslam Ansiklopedisi* (s. 423-427). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- DÖNDÜREN, H. (2012). *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- ECE, H. K. (2010). *İslamın Temel Kavramları*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- ERSÖZ, H. Y. (2007). *Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- KALLEK, C. (2015). *Sosyal Servet "İslam'da Yönetim-Piyasa İlişkisi"*. İstanbul: Klasik.
- KILAVUZ, A. S. (2014). *İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş*. İstanbul: Ensar.

Süreli Yayınlar

- AKKOYUNLU, G. Ş., & KALYONCUOĞLU, S. (2014). İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Marka Algısı Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi* , 125-144.
- ALAKAVUKLAR, O. N., KILIÇASLAN, S., & ÖZTÜRK, E. B. (2009). Türkiye'de Hayırseverlikten Kurumsal Sosyal Sorumluluğa Geçiş: Bir Kurumsal Değişim Öyküsü. *Yönetim Araştırmaları Dergisi* , 103-143.
- ARAS, G. (2007). Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Muhasebe ve Denetim Uygulamalarına Yansımaları. *İç Denetim Dergisi* , Sayı. 20 .
- ASUTAY, M. (2009). An Introduction to Political Economy and Locating İslamic Political/Moral Economy. M. Asutay , *İslamic Political Economy* (s. 1-23). Durham: Michaelmas Term.
- ASUTAY, M., & HARNINGTYAS, A. F. (2015). Developing Maqasid al-Shariah Index to Evaluate Social Performance of İslamic Banks: A Conceptual and Empirical Attempt. *Uluslararası İslam Ekonomisi Ve Finansı Araştırmaları Dergisi* , 5-63.
- BAYRAKTAROĞLU, S., YILMAZ, S. E., & CAN, M. (2014). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısının Örgütsel Bağlılığa Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* , 99-122.
- ÇELİK, İ. E., DİNÇER, H., & YILMAZ, R. (2011). İMKB'de İşlem Gören Mevduat Bankalarının Kurumsal Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Finansal Sonuçları

Üzerine Kurumsal Yönetim İlkeleri Çerçevesinde Bir İnceleme. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 1-27.

DUSUKİ, A. W. (2008). What Does İslam Say about Corporate Social Responsibility? *Review of İslamic Economics* , 5-28.

DUSUKİ, A. W., & Abdullah, N. I. (tarih yok). Maqasid al-Shari'ah, Maslahah and Corporate Social Responsibility. *The American Journal of İslamic Social Sciences* , 26-45.

EMHAN, A. (2007). Başarılı İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Kavramına Bakış Açısı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 247-258.

FAROOK, S. (2007). On Corporate Social Responsibility Of İslamic Financial Institutions. *İslamic Economic Studies* , 31-46.

GÜLLÜPUNAR, H. (2010). Halkla İlişkilerde Sosyal Sorumluluk İlkesi: Kamu Kuruluşları Yaklaşımı Bakımından Konya Büyükşehir Belediyesi Uygulama Örnekleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi* , 33-54.

PLATONOVA, E. (2013). Corporate Social Responsibility from an İslamic Moral Economy Perspective: A Literature Survey. *Afro Eurasian Studies* , 272-279.

SAİRALLY, S. (2007). Evaluating the "Social Responsibility" of İslamic Finance: Learning From the Experiences of Socially Responsible Investment Funds. *Advances in İslamic Economics and Finance* , 280-308.

TOP, S., & ÖNER, A. (2008). İşletme Perspektifinden Sosyal Sorumluluk Teorisinin İncelenmesi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi* , 97-110.

TÜTÜNCÜ, Ö. (2008). SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ile İş Yaşamı Kalitesi Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 169-199.

VURAL, Z. B., & COŞKUN, G. (2011). Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Etik. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* , 62-87.

Diğer Yayınlar

AYUB, M. (2008). *Türkiye 'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu*. Ankara: Avrupa Komisyonu.

BORSAİSTANBUL. (2014). Şirketler İçin Sürdürülebilirlik Rehberi. s.11.

DUSUKİ, A. W., & DAR, H. (2007). Stakeholders' Perception of Corporate Social Responsibility of İslamic Banks: Evidence from Malaysian Economy. *Proceeding of the 6. International Conference on İslamic Economics and Finance* (s. 249-277). Jeddah: İslamic Development Bank.

- İBİŞOĞLU, A. (2007). Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Vestel Örneği. *Başkent Üniveristesi İşletme Yüksek Lisans Tezi*.
- KANTARCI, E. (2014).
https://www.academia.edu/8826985/Kurumsal_Sosyal_Sorumluluk_Tan%C4%B1mlar%C4%B1. (20 Nisan 2016)
- KESKİN, M. (2014). *Katılım Bankalarında Kurumsal Sosyal Sorumluluk*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- MOHAMMED, J. A. (2007). *Corporate Social Responsibility in İslam*. Yeni Zellenda .
- ÖZSOY, M. (2012). *Katılım Bankacılığına Giriş*. İstanbul: Kuveyt Türk.
- SARAÇ, M. (2014). *Faizsiz Finans Sistemi Ders Notları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- SERT, N. Y. (2012). Türkiye’de Özel Sektörün Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışına İlişkin Yarar Algısı: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Duyurulmasında Web Sitelerinin Kullanılması., 32-50.

EKLER

EK 1: KSS İlkelerine Yönelik Sorular

KSS Kavramına İlişkin

KSS projeleri olarak özellikle ağırlık verdiğiniz alan veya alanlar var mı? Nelerdir?

KSS kavramının Katılım bankaları ve diğer bankalar açısından anlamlandırılmasında size (işletmenize) göre bir farklılık var mı? İşletmenizin KSS kavramına bakışını nasıl tanımlarsınız?

İşletmenizde KSS projelerinizi hangi birim yürütmektedir?

İşletmenizde gerçekleştirdiğiniz KSS projeleri açısından değerlendirdiğinizde Ekonomik sorumluluk/Yasal sorumluluk/Etik sorumluluk/Gönüllü sorumluluk alanlarından hangisine daha ağırlık verdiğinizi söyleyebilirsiniz?

Ekonomik

İşletmenizin kar elde etme politikasını nasıl tanımlarsınız?

Yasal

İşletmeniz şu ana kadar yasal düzenlemelerle ilgili herhangi bir uyarı aldı mı?

Gönüllü/Hayırseverlik

İşletmenizin hayırseverlik faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirdiği kaç KSS projesi vardır? Nelerdir?

Hesap verebilirlik

İşletmenizin mali performans ölçümlerini ne kadar süreyle yapıp bunu kamuoyuyla paylaşırsınız?

Şeffaflık

Müşterileriniz ve müşteri adaylarınız için bilgilerin paylaşımı ve anlaşılabilirliği için şirketinizin izlediği politikayı nasıl tanımlarsınız? Konuyla ilgili projeleriniz var mı/nelerdir?

Sürdürülebilirlik

Son dönem gündemde olan ve oldukça teşvik edilen sürdürülebilirlik kavramı doğrultusunda işletmenizde gerçekleştirdiğiniz faaliyet var mı? Nelerdir?

İnsan Kaynakları Boyutu

İşletmenizde çalışanlarınıza yönelik maddi/manevi katkı sağlayacak projeler gerçekleştiriyor musunuz? Neler?

Çevresel Boyut

İşletmenizin çevresel boyutta gerçekleştirdiği KSS projeleri var mıdır? Projeler?

Hayırsever Boyut

İşletmenizde gerçekleştirdiğiniz hayırseverlik faaliyetlerini nasıl ifade edersiniz?(Amaçlar/hedefler)

EK 2: Şeriat İlkelerine Yönelik Sorular

Faiz Yasağı

İşletmenizin verdiği kredilerin zamanında geri ödenmemesi noktasında izlediği politika nedir?

Risk Paylaşımı

İşletmenizin ortaklık türlerine yönelik yatırımlar ne ölçüde ve bu tür yatırımları teşvik ediyor musunuz?

Varlık Tabanlı Oluşu

İşletmeniz bedelli askerlik veya bunun gibi hizmet sektörü temelli ihtiyaçlara cevap verebiliyor mu?

Spekülasyon ve Belirsizlik Yasağı

Forward, future, forex, swap gibi geleneksel bankalarda uygulanabilen veya teverruk işlemlerinden birini veya daha fazlasını gerçekleştiriyor musunuz?

Alışverişin İslami Olup olmadığı

Yatırım yapılacak alanın veya metanın İslami olarak izinli olup/olmadığını (helal/haram) önemsiyor musunuz?

Para Kavramı

Bir işletme olarak paranın ticaretini yaptığınızı söyleyebilir miyiz?

İnfak

İşletmeniz zekât ile ilgili hissedarlarına veya müşterilerinize bilgilendirme veya bundan başka hizmet sunuyor mu?

Danışma Kurulları

Danışma kurulunuz kaç kişiden oluşmaktadır?

Danışma kurulunuzda yer alan kişiler başka bankaların kurullarında da yer alıyor mu?

Danışma kurulundaki kişilerin bankanızın başka herhangi bir birimle bağı var mı?

Danışma kurulunda yer alan kişilerin geçmiş deneyimleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

EK 3: Bank Asya Mülakatı

KSS projeleri olarak özellikle ağırlık verdiğiniz alan veya alanlar var mı? Nelerdir?

Bank Asya olarak sadece bir alana sahip çıkmak yerine her alanda KSS faaliyeti gerçekleştirmeyi tercih ettik. İşletmemizin kültür-sanat, çevre, spor gibi birçok alanda gerçekleştirdiği pek çok proje vardır. Ama sahip çıktığı özel bir alan yoktur.

Size göre KSS kavramı İslami işletmeler bazında, Katılım bankaları ve diğer bankalar açısından anlamlandırılmasında bir farklılık var mı?

Diğer bankalarla katılım bankaları arasında KSS kavramının anlamı açısından bir fark yok. Çünkü her ikisi de bir işletme ve işletme çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir. Ama yaptığımız projeler açısından farklılık olabilir. Bizim yaptığımız projeleri onlar göz ardı edebilir ve aynısı bizim için de geçerli. Ama bu farklılık yönetimin yakınlığı alanla da alakalıdır. Bu farklılaşma sadece mevduat bankaları ve katılım bankaları bazında olmayabilir.

İşletmenizin hayırseverlik faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirdiği kaç KSS projesi vardır?

İşletmemiz hayırseverlik faaliyetlerine önem vermektedir. Bu kapsamda zamanında Kimse Yok mu derneği ile işbirliği yaparak “Bir çocuk okutuyorum” projesi gerçekleştirmiştir. Bu projenin reklam filmi dahil yapılmıştır. Ama nedendir bilinmez ama çok bilindik bir proje olmamıştır. Bu ve bunun gibi hayırseverlik faaliyetleri gerçekleştirdik zamanında. Ama bu faaliyetlerin duyurusunu çok fazla yapmadık.

Bu faaliyetlerin çok fazla duyurulmamasında İslami gelenekte olan hayrın gizli olması ilkesinin bir etkisi var mı?

Bu daha çok maliyetle alakalı bir mevzuudur. Çünkü yaptığınız her proje işletmede bir maliyete sebep olmaktadır. Proje haricinde bunun iletişimini yapmak fazladan bir maliyete neden olacağı için işletmeler ve dolayısıyla biz bunu pek tercih etmiyoruz.

İşletmenizin mali performans ölçümlerini ne kadar süreyle yapıp bunu kamuoyuyla paylaşırsınız?

3 ayda bir mali ölçümlerini gerçekleştirmekte ve bunu kamuoyuyla paylaşmaktayız.

Müşterileriniz ve müşteri adaylarınız için bilgilerin paylaşımı ve anlaşılabilirliği için şirketinizin izlediği politikayı nasıl tanımlarsınız?

Bankacılık sektörü olarak da anlaşılması güç bir sektördür. Bunu konuyla ilgili olan muhataplarınıza ancak anlatabilirsiniz. Yoksa konuyla ilgilenmeyenlerin anlayışlarını bu yöne kaydırmak oldukça güçtür. Bunun yanında katılım bankaları bu zamana kadar

müşterileriyle ilişkilerini KOBİ düzeyinde tutmuş ve bireysel müşterileri göz ardı etmiştir. Bu da katılım bankasının bilinirliği düşük düzeyde olmasına neden olmuştur. Ama son dönemde BDDK ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin önderliğinde katılım bankalarının bilinirliği yönünde çalışmalar yapılmakta ve katılım bankaları bu yönde teşvik edilmektedir. Biz de bu yönde web sitemizde katılım bankacılığı ile ilgili sorulara cevap verip konuyla ilgili broşürler hazırlayıp bunları şubelerimizde paylaşıyoruz.

Bank Asya son birkaç yıla kadar ülkenin en iyi katılım bankası konumundaydı. Bunda en büyük etken hedef kitle olarak sadece Müslüman kesimi ele almamasıdır. Bu anlamda Bank Asya katılım bankasından ziyade herkese ve her kitleye hitap edebilen bir bankadır. Bu da zamanında başarısının en önemli sebebidir.

Son dönem gündemde olan ve oldukça teşvik edilen sürdürülebilirlik kavramı doğrultusunda işletmenizde gerçekleştirdiğiniz faaliyet var mı? Sayısı?

Bankanın çalışma alanı olan bina, bankacılığa uygun olarak dizayn edilmiştir. Bina gün ışığını maksimum düzeyde alabilecek şekilde dizayn edilmiştir. Bu da enerji tasarrufu sağlamamıza neden olmaktadır. Bankamızın e-ekstre uygulaması vardır. Bunun yanında dünyanın önde gelen yazılım şirketlerinden Oracle, 2014 yılında Asya Platform Değişim Projesi kapsamında Oracle veritabanları alt yapısında yapmış olduğu yenilikler dolayısıyla Bank Asya'yı Oracle 2015 Mükemmellik Ödülleri'nden "Sürdürülebilirlik İnovasyon" ödülüne layık gördü. Bank Asya geliştirdiği bu projeyle donanımsal yatırım masraflarını %50 azaltırken, sunucuların devreye alınma hızını ve işletme için gerekli olan kritik uygulamaların performansını artırarak verimliliği en üst seviyeye çıkardı.

İşletmenizde çalışanlarınıza yönelik maddi/manevi katkı sağlayacak projeler gerçekleştiriyor musunuz? Neler?

Yeni çocuk sahibi olan çalışanlarımıza çocuk yastığı, battaniye gibi maddiden çok manevi desteği öngören hediyeler veriyoruz. Bunun dışında bayramlarda, kandillerde çalışanlarımıza belli başlı küçük ama onları manevi yönden destekleyecek hediyeler veriyoruz.

İşletmenizde gerçekleştirdiğiniz hayırseverlik faaliyetlerini nasıl ifade edersiniz?

Hayırseverlik faaliyetlerine hayırseverlik diyebilmemiz için bunlardan bir karşılık beklememek gerekmektedir. Bizde dolayısıyla hayırseverlik faaliyetlerini hiçbir karşılık beklemeksizin gerçekleştirmekteyiz.

İşletmenizde KSS projelerinizi hangi birim yürütmektedir?

Bankamız KSS projelerinin kurumsal iletişim birimi çatısı altında yürütmektedir. Bu projeler burada şekillenirken üst yönetimden onay aldıktan sonra uygulamaya konulur. Bunun dışında üst yönetimden gelen KSS projeleri de olur. Bunlar da kurumsal iletişim biriminde planlandıktan sonra uygulamaya konulur. İşletmedeki KSS

projelerinin alanları ve yoğunluğu üst yönetimin vizyonu doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bank Asya olarak son dönemde TMSF yönetimi altında olduğumuz için KSS ile ilgili herhangi bir proje gerçekleştirmedik, bir iletişim çalışması yapmadık.

İşletmenizde gerçekleştirdiğiniz KSS projeleri açısından değerlendirdiğinizde Ekonomik sorumluluk/Yasal sorumluluk/Etik sorumluluk/Gönüllü sorumluluk alanlarından hangisine daha ağırlık verdiğinizi söyleyebilirsiniz?

İşletmemizin uyguladığı KSS projeleri açısından değerlendirecek biz hayırseverlik/gönüllü sorumluluk alanında projelerimizi gerçekleştirip, uyguluyoruz.

İşletmeniz bedelli askerlik veya bunun gibi hizmet sektörü temelli ihtiyaçlara cevap verebiliyor mu?

Bu tarz ihtiyaçlara bankamız cevap vermemektedir.

Danışma kurulunuz kaç kişiden oluşmaktadır?

Danışma kurulumuz 3 kişiden oluşmaktadır.

Danışma kurulunuzda yer alan kişiler başka bankaların kurullarında da yer alıyor mu?

Danışma kurulumuzda başka bankaların kurullarında yer alan hocalarımız bulunmaktadır.

Danışma kurulundaki kişilerin bankanızın başka herhangi bir birimle bağı var mı?

Danışma kurulumuzda yer alan kişilerin bankamızın başka herhangi bir birimi ile bağı bulunmamaktadır.

EK 4: Kuveyt Türk Mülakatı

KSS projelerinizi gerçekleştirmek için özel bir bölüme sahip misiniz?

KSS projelerimizi Komite bünyesinde gerçekleştiriyoruz, Yönetim kurulu üyelerinden oluşan üst komite ve GMY, Grup Başkanı ve Müdür seviyesinde alt komite bulunmaktadır. Projenin satın alma limitlerine göre üst komite de veya alt komite de kararlar alınmaktadır.

KSS projeleri olarak özellikle ağırlık verdiğiniz alan veya alanlar var mı? Nelerdir?

Kurumumuz özellikle tarihi ve kültürel mirası koruma ve yaşatma yönündeki projelere ağırlık vermektedir. Bunun yanı sıra doğal afet ve toplumu ilgilendiren bir başka projelere de kayıtsız kalamıyoruz, bunları da destekliyoruz.

KSS nasıl algılanmalıdır sizce?

Şahsi fikrim, eğer bir fabrika bir zarar veriyorsa topluma buna yönelik muhakkak KSS projesi gerçekleştirmelidir. Ama bunun dışında diğer alanlara da kayıtsız kalınmamalıdır. Biz bir bankayız bu manada herhangi bir zararımız dokunamaz. Ama kredi mağdurlarına yönelik veya engellilerin banka işlemlerine ulaşabilmeleri için teknolojik yardımlar sağlayabiliriz. Mevduat bankaları veya Katılım bankalarının KSS tanımı açısından farklılaştığını düşünmüyorum. Ancak KSS projelerini seçerken yönlendikleri alanlar tabii ki farklıdır.

KSS'yi işletmeniz açısından uzun dönemli bir yatırım olarak mı görülür; marka imajına katkı sağlamak amaçlı mı yaparsınız, yoksa bir hayırseverlik faaliyeti olarak mı gerçekleştiriyorsunuz?

KSS aslında ikiye ayrılır; biri kurumsal sosyal pazarlamadır, diğeri ise kurumsal sosyal sorumluluktur. Bu iki alan ayrı projelerdir. Mesela siz bir ürünün satışını gerçekleştirmek amacıyla da ona KSS'yi yerleştirebilirsiniz. Burada işletme olarak faydasını görebilirsiniz. Mesela kredi kartının belli miktar kullanımından bir yardım derneğine bağış yapılmasını gerçekleştirebilirsiniz. Bu ürünün kullanımını sağladığı için işletmeye direkt fayda sağlar. İşte bu kurumsal sosyal pazarlamadır. Ama biz Kuveyt Türk olarak Ortaköy caminin restorasyonunu gerçekleştirdik ve bunun işletmemize direkt bir faydası yok. Ama işletmemizin bilinirliğini ve imajına katkı sağlar. İşte bu bir KSS projesidir.

Peki, Kuveyt Türk olarak Kurumsal sosyal pazarlama yönüne mi yoksa Kurumsal sosyal Sorumluluk yönüne mi ağırlık veriyorsunuz?

Kurumsal sosyal sorumluluk projelerine daha fazla ağırlık verilmiştir.

KSS projelerinizin etkilerini bankanıza katkılarını ölçüyor musunuz?

Proje içeriğine göre değişmektedir. Kredi kartı kullanımı temelli bir proje ise ölçümlenebilir. Ölçümlenemeyen projeler için ise müşterilerimize anket yaparak, onların markaya bağlılıklarını, markayı algılama şekillerini ölçmeye çalışıyoruz. Ama sadece KSS projelerinin bir sonucu olmayabiliyor, müşterinin şubeye iletişimi, TV ve gazete reklamları gibi birçok kanaldan markanın imaj algısı oluştuğu için bu direkt KSS projelerinin bir sonucudur, diyemeyiz.

KSS projelerinin yanı sıra yapılan hayırseverlik faaliyetlerinin İslami işletmeler tarafından çok fazla göz önüne serilmediği şeklinde birkaç araştırma var. Bunun İslamiyet’te iyiliğin gizli kalması gerektiği düşüncesinden hareketle gerçekleştirdikleri söyleniyor araştırmada. Sizin işletmenizi de İslami işletmeler kapsamında değerlendirdiğimizde bu konuda ne söylersiniz?

Her hayırsever faaliyetleri kamuoyu ile paylaşmıyoruz. İşletmemiz kültür-sanat, eğitim gibi KSS projelerini duyurur ki, diğer türlü bir anlam içermez. Tabi topluma mal olmuş doğal afet, felaketlerle ilgili projeleri duyuruyoruz ki insanlar katılım sağlayabilsin. Ama bunun dışında daha küçük çaplı hayırseverlik faaliyetlerini paylaşmıyoruz. Yani her yaptığımız hayrı konuşmuyoruz.

KSS piramidini göz önünde bulundurduğumuzda en altta yer alana ve büyük alana sahip olan “Ekonomik sorumluluk” alanı işletmenizde ne boyutta öneme sahiptir?

Kar edemezseniz var olamazsınız. Ama kurumun ilk kurulum amacında faiz hassasiyeti olan insanların mevduatlarını, yatırımlarını ya da ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir kurum olmak vardır. Daha öncesinde böyle kurumlar yoktu ve yatırımlar yastık altında kalıyordu. Bu devlet ekonomisi açısından da önemli bir gelişme oldu. Bunun yanı sıra bu faaliyetlerin rasyonel bir faydası var o da riskin dağıtılması. Kriz dönemlerinde en karlı yatırım alanları Katılım bankalarıdır bu açıdan. Bu manada Türkiye’de Kuveyt Türk’ün kurulum amacı faiz hassasiyeti olan insanlara destek verebilecek bir kurum olmasıdır. Tabii ki bunun yanında mevduat hesaplarının kazanabilmesi için de işletmenin kar elde etmesini önemsiyoruz. Bunun yanı sıra bu işletmede çalışan binlerce insanın geçimlerini sağlayabilmesi için bu işletmenin kar etmesi gerekmektedir.

İşletmeniz hayırseverlik ile ilgili bugüne kadar kaç proje gerçekleştirmiştir?

Bu alanda oldukça fazla proje gerçekleştirdik. Buna dair arşivlerin taranması lazım tabii ki. Ama 10 ve daha fazla proje gerçekleştirdiğimizi söyleyebilirim.

İşletmenizin mali performans ölçümlerini ne kadar süreyle yapıp bunu kamuoyuyla paylaşırsınız?

İşletmemiz yılda dört kere olmak üzere mali ölçümlerini kamuoyuyla paylaşmaktadır.

Müşterilerinizin veya müşteri adaylarınız tarafından işletme bilgileri ile ilgili paylaşımlarınızın anlaşılabilir olmasını önemsiyor musunuz?

Özellikle İslami Bankacılık ki literatürde bizde Katılım bankacılığı olarak geçiyor, bu da önemli. İnsanlar burada Katılım bankacılığının ne demek olduğunu bilmiyor. Bu şu anda Katılım bankacılığının en önemli sorunlarından bir tanesidir. Örneğin yaptığımız bir ankette, Katılım bankacılığı deyince aklınıza gelen bankalar nedir diye sorulduğunda konvansiyonel banka isimi paylaşılmıştır.

İşletmenizde çalışanlarınıza yönelik maddi/manevi katkı sağlayacak projeler gerçekleştiriyor musunuz? Neler?

Kuveyt Türk İnsan Kaynakları noktasında “Önce Çalışan” felsefesiyle hareket etmektedir. Şey Edebalı’nın “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” sözü bu noktada aydınlatıcı olmaktadır. Tabii ki skorlar, rakamlar önemlidir ama işletmenin sürdürülebilirliği açısından çalışanların motivesi de en az rakamlar kadar mühim ve önemlidir.

Önce çalışan felsefesi kapsamında “çalışanlarımız nasıl olsa mutlu olurlar?” diye düşünerek, bu noktada empati kurarak projelerimizi çalışanlar lehine oluşturmaya çalışıyoruz. Örneğin çalışanlarımız terfi ettiklerinde ailelerine onların başarılarını tebrik eden, desteklerinden ötürü onlara teşekkür eden mektuplar gönderiyoruz. Bunun manevi katkıları noktasında olumlu dönüşler alıyoruz. Maddi anlamda sıkışan çalışanlarımız için ayırdığımız karz bütçemiz var. Çalışanlarımız buradan ihtiyaçlarını alıyor ve sonradan belli taksitlerle aynı miktarda geri ödüyorlar. Tabii bu imkânı belli kriterler dahilinde sunuyoruz. Bu noktada çalışanlarımızın fazladan borçlanmasının ve bütçe planlamasını doğru yapması noktasında onlara yol göstermeye çalışıyoruz. Bunun dışında çalışanlarımıza kıdem ödülü kapsamında ağaç dikimi sertifikası, saat hediyesi gibi ödülleri onları motive ediyoruz.

Çalışanlarımıza yönelik Esnek Çalışma Modeli projemiz var. Bu özellikle çocuk sahibi olan annelere veya hasta bir yakını olup tam zamanlı çalışamayanlara yönelik bir uygulama.

Bunun yanında “Biz Sağlam Bankacılığın Okuluyuz” sloganıyla üniversitelerde eğitimler düzenleyip bu alanda kitaplar basıyoruz. Eğitim imkânları sermayesi olarak Türkiye’de en yüksek bütçeye sahip bankalardan biri Kuveyt Türk’tür.

KSS ve beraberinde birçok kavram girdi literatürümüze. Sürdürebilirlik de bunlardan biri. Bu noktada işletmenizin sürdürülebilirlik alanına yönelik gerçekleştirdiği veya gerçekleştireceği faaliyetler var mı?

Var tabii. Bulunduğumuz binada mesela, doğalgazdan elektrik üretimi, musluk sularının ön bahçe havuzlarının sulamasında kullanılması gibi çalışmalar var. Ama bunun dışında daha neler yapılabilir gibi projeler düşünülüyor. Tasarruf yine İslamiyet’in getirdiği alışkanlıklardan birisi olarak işletmemizde özen gösterilen bir durumdur. Örneğin genel

müdürlüğümüze herhangi bir bilgi sunacağımız zaman bile arkaları kullanılmış kâğıtlara çıktı alırız ve kâğıtların eritilmesini sağlarız. Yöneticilerimizde bu konuda özel hassasiyet göstermektedirler. Broşürlerimizde veya baskı yapılacak durumlarda geri dönüşümlü malzemeler seçmeye özen gösteriyoruz. Proje bazında da çalışmalarımız var. Teknolojiyi kullanarak kâğıda uygulanacak imzayı sanal ortama aktararak kâğıt masrafından kurtulabiliyoruz. Tabii konuyla ilgili yasal mevzuatla ilgili sıkıntılar yaşanabiliyor, ıslak imza olmasına dair. Bunların da zamanla aşılabileceğini umuyoruz.

Kurum kültürümüzün ve Üst Yönetimimizin bu konulardaki samimi ve yüksek derecedeki hassasiyetinin verdiği ruh ve rehberlik ile tasarım aşamasından, inşa aşamasına kadar her safhasında çevreci bir bina olması hedeflenen, Bankacılık Üssü Binamızın, çevre dostu bir bina olma özelliği, bu konuda Dünya’da var olan iki uluslararası sertifikasyon kurumundan biri olan BREEAM tarafından, Very Good derecesi ile sertifikalandırılmıştır.

İşletmenizin hayırseverlik faaliyetlerine bakışını nasıl ifade edersiniz?

Müşterilerimiz aracılığıyla gelen birçok hayırseverlik teklifleri oluyor, bizde bunları değerlendiriyoruz. Müşterilerimiz hayırseverlik faaliyetlerini İslami bir banka olmamız sebebiyle bizimle bağdaştırdıkları için genelde ilk çaldıkları kapılardan biriyiz. Elimizden geldiğince bunlara cevap vermeye çalışıyoruz.

KSS projelerinizi hangi birim yürütmektedir?

KSS diye bir alt komitemiz bulunmaktadır. Bütün KSS projeleri bu alt komite de görüşülür. Bu komite beş kişiden oluşmaktadır. Projenin detayları bütçesi bu komitede konuşulur. Eğer büyük bütçe gerektiren bir projeyse üst komite yani yönetim kurulu üyelerinden oluşan komite projeler değerlendirilir ve karara bağlanır.

İşletmenizdeki KSS projelerinizi değerlendirdiğinizde hangi sorumluluk ilkesinin bankanızda daha ön planda olduğunu söyleyebilirsiniz?

Kuveyt Türk öncelikle etik bankacılık yapıyor. Bu bizim vizyonumuz içerisinde var. Biz adaletli, şeffaf olma gibi etik değerlere bağlı bankacılık faaliyetleri yürütüyoruz. Örneğin Kuveyt Türk’te hesap işletim ücreti alınmaz. Çünkü hesap işletim ücreti, müşterilerin yaptıkları işlem masrafı için onlara bilgi verilmeden hesaplarından kesilen dönemsel ücrettir. Bunu biz etik/doğru bulmadığımız için Kuveyt Türk kurulduğundan bu yana hiçbir müşterimizden kesinlikle hesap işletim almıyoruz. Şeffafız diyoruz size bilgi vermeden hesabınızdan kredi masrafı oluyor, sigorta masrafı oluyor bunların hiç birini talep etmiyoruz ekstra olarak. Sürecin en başında müşterilerimizden talep ettiğimiz masrafların dışına çıkmıyoruz ve bunu taahhüt ediyoruz. Biz etik bankacılığı önemsiyoruz ve bu bizim hamurumuzda var. İslami dediğimiz her şey etiktir. Bizde bir İslami banka olarak bu değerlere sahip çıkmaya gayret gösteriyoruz.

Hayırseverlik noktasında da elimizden geleni yapıyoruz. Mesela normalde kredi ödemenizin iki üç taksitini geciktirdiğinizde icrayla karşılaşabiliyorsunuz. Kuveyt Türk bu noktada müşterilerinin yanında durarak onlara ödeme kolaylığı sağlıyor.

Forward, future, forex, swap gibi geleneksel bankalarda uygulanabilen veya teverruk işlemlerinden birini veya daha fazlasını gerçekleştiriyor musunuz?

Bankamızda forward ve swap işlemini gerçekleştiriyoruz ama bunu İslami çerçevede gerçekleştiriyoruz. Bunlar danışma kurullarından onayı alınarak gerçekleştirilen işlemlerdir. Future ve forex kesinlikle uygulanamıyor, çünkü bunların danışma kurulundan onayı yok. Bunun yanında teverruk da yapıyoruz. İngiltere borsasından yapıyoruz mesela işlemleri demire endeksli olarak.

Yatırım yapılacak alanın veya metanın İslami olarak izinli olup/olmadığını (helal/haram) önemsiyor musunuz?

Bunu tabii ki önemsiyoruz. İslami olmayan yatırıma veya metanın alışverişine kaynaklık etmiyoruz. Ama bunun dışında müşterilerimiz için bir yönlendirmede de bulunmuyoruz. Örneğin, tek el ürünleri için de kredi vermiyoruz ve bu ürünlerin satışının yapıldığı yerlerde kredi kartlarımız kullanılamıyor.

Bir işletme olarak paranın ticaretini yaptığınızı söyleyebilir miyiz?

Biz paranın ticaretini yapmıyoruz ve bu alanda geleneksel bankacılıkla ayrılıyoruz. Hiçbir müşterimize nakit kredi vermiyoruz. Bir alışveriş karşılığında ihtiyaçları gidermeyi hedefliyoruz. Örneğin, eğitim veya seyahat için yapılan başvurularda ödemeyi gerekli mercilere bizzat yaparak para transferini biz gerçekleştiriyoruz. Böylece müşterilerimizin eline nakit geçmeden ihtiyaçları karşılanmış oluyor.

İşletmeniz zekât ile ilgili hissedarlarına veya müşterilerine bilgilendirme veya bundan başka hizmet sunuyor mu?

Kurumumuz yılsonunda zekât hesaplaması yapıyor ve kurumun kazancından bir kısmını zekât olarak veriyor. İşletmemizin müşterilerimiz veya hissedarlar bağlamında böyle bir uygulaması yok.

İşletmenizin verdiği kredilerin zamanında geri ödenmemesi noktasında izlediği politika nedir?

Evet, bir ceza uygulaması bulunmaktadır. Cezayı o gün için kar payına verdiğimiz oran nispetinde ceza olarak uyguluyoruz. Normalde başlangıçta bir ceza uygulamamız bulunmazken bunun suiistimal edilmemesine yönelik böyle bir uygulamaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu cezalarda belli havuzlarda toplanarak bunlar çeşme veya herhangi bir toplumsal fayda sağlayacak bir alanda kullanılıyor. Ve bunlarda herhangi bir reklam veya ibare bulundurulmuyor.

İşletmeniz bedelli askerlik veya bunun gibi hizmet sektörü temelli ihtiyaçlara cevap verebiliyor mu?

Böyle bir uygulamamız bulunmuyor. Gelen talepleri İslami usullere uygun olmadığını söyleyerek nazik bir şekilde red ediyoruz.

İşletmenizin ortaklık türlerine yönelik yatırımlar ne ölçüde ve bu tür yatırımları teşvik ediyor musunuz?

Ortaklık türlerini türündeki yatırımları pek fazla tercih etmiyoruz. Kar-zarar ortaklıkları yapmakla birlikte işletmemiz daha çok murabaha işlemi gerçekleştirmektedir.

Danışma kurulunuz kaç kişiden oluşmaktadır?

Şu anda 4 kişiden oluşmaktadır. Daha katılımcı bir bakış açısı ile uygulamalarımızı değerlendirebilmek için Danışma Kurulumuzda her mezhebe ait bir kişi bulunmasına dikkat ediyoruz.

Danışma kurulunuzda yer alan kişiler başka bankaların kurullarında da yer alıyor mu?

Danışma kurulu ile ilgili 2 fonksiyonumuz bulunuyor. İlki Banka çalışanı olarak bize bu hizmeti sağlayan ekip: Bu ekip sadece akademik çalışmalara katılabiliyor kurum dışına hizmet olarak. Diğeri dışarıdan aldığımız hizmet: Bu çalışmada hizmeti alacağımız arkadaşlarımızla eser sözleşmesi gerçekleştiriyoruz ve danışmanlık hizmetini alıyoruz.

Danışma kurulundaki kişilerin bankanızın başka herhangi bir birimle bağı var mı?

Danışma kurulumuzdaki kişiler bankaya verdikleri hizmet karşılığında bir çalışan olarak ücret almaktadırlar. Bankamızla başka herhangi bir bağı yoktur.

Danışma kurulunda yer alan kişilerin geçmiş deneyimleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

İslam hukukunda ve Ortadoğu iktisadı alanında araştırma ve çalışma yapan kişilerden oluşmaktadır.

EK 5: Türkiye Finans Mülakatı

İşletmenizin kar elde etme politikasını nasıl tanımlarsınız?

İşletmemizde kar elde etme politikamız faizsiz bankacılık prensiplerimiz doğrultusunda ortaklarımız ve paydaşlarımızla daha yaşanılır bir ülke ve dünya mottosu ile ortaya artı değer koymaya çalışan, bu artı değeri de Kurumsal Sosyal Sorumluluklarımız doğrultusunda sürdürülebilirlik kapsamında değerlendirmeye çalışan bir kar politikamız mevcuttur.

İşletmenizin mali performans ölçümlerini ne kadar süreyle yapıp bunu kamuoyu ile paylaşırsınız?

Bankamız mali performansını günlük ve aylık olarak ölçmekte olup finansal sonuçlarını üç ayda bir kamuoyuna açıklamaktadır.

Son dönem gündemde olan ve oldukça teşvik edilen sürdürülebilirlik kavramı doğrultusunda işletmenizde gerçekleştirdiğiniz faaliyet var mı? Nelerdir?

Türkiye Finans olarak kurumsal hedeflerimize ulaşmak için ana işimizde olduğu kadar toplum nezdinde de başarılı sonuçlar elde etmeye özen gösteriyoruz. Bu nedenle sürdürülebilirlik stratejimizi ‘İyi bankacılık’ ve ‘İyi kurumsal vatandaşlık’ ekseninde kurguladık. Hedefimiz; en iyi bankacılık uygulamalarını hayata geçirirken, iyi kurumsal vatandaşlık örneklerine imza atarak topluma katkımızı her iki alanda da pekiştirmektir.

Sorumluluk sahibi bir kurumsal vatandaş olarak başta paydaşlarımız olmak üzere, Türkiye’de ve dünyada sürdürülebilirlik konularında yürütülen inisiyatifleri yakından izliyoruz. Aldığımız her türlü karar ve aksiyonunun temelinde sürdürülebilir bir geleceğe hizmet etmek bulunmaktadır.

Sürdürülebilirlik stratejimiz gereği; ‘İyi Bankacılık’ ve sorumluluk sahibi ‘Kurumsal Vatandaş’ anlayışından yola çıkarak, müşterilerimiz dahil tüm paydaşlarımızın haklarını gözetmek ve bankacılık faaliyetlerinde şeffaflık ilkesine göre hareket etmek en önemli taahhüdümüzdür. Bankamızın, 2015 yılı içerisinde yurt içi ve yurt dışında aldığı çok sayıda ödül bu taahhüdümüzün bir göstergesi olmuştur.

WIBC Leaderboard 2015 (Dünya İslami Bankacılık Konferansı) Finansal Şeffaflık Endeksi’ne göre, Türkiye Finans 58 puan ile ilk sırada yer alırken, Doğu Akdeniz Bölgesi’nin lider bankası unvanını almıştır.

Diğer taraftan, 2014 Faaliyet Raporumuz, LACP 2014 Vision Awards yarışmasında dört farklı kategoride ödül alırken, ABD merkezli Mercomm tarafından düzenlenen ARC Awards kapsamında da Ulusal Bankalar Kategorisi’nde Onur Ödülü’ne layık görülmüştür.

İşletmenizde çalışanlarınıza yönelik maddi manevi katkı sağlayacak projeler gerçekleştiriyor musunuz? Neler?

Çalışanlara Yönelik 13 yıldır ortalama 500 çalışanımızın katılmış olduğu Kurum içi Futbol Turnuvası gerçekleştiriyoruz.

Dünyaca kurumlar arası en büyük üçüncü festival olan 2014'den bu yana Dragon Festivali'nde yarışıyoruz.

Çalışanlarımızın marka iş birliklerinden daha avantajlı yaralanabilmesi için indirimli çalışmalar gerçekleştiriyoruz. 42 farklı markayla bu çalışmalarımızı gerçekleştirdik ve devam ettiriyoruz.

Her yaz bir markayla Happy Hour Etkinlikleri gerçekleştiriyoruz.

BİRLikten Kuvvet Doğar panellerini Genel Müdürlük Binamızda ağırladığımız alanında uzman kişileri her ay konuk ediyor ve Şubelere Canlı yayın yapıyoruz.

Bankamızda yer alan 18 Farklı Kulüp ve 1200 üyesi ile yıllık ortalama 56 etkinlik ve organizasyon gerçekleştiriyoruz.

İşletmenizde KSS projelerinizi hangi birim yürütmektedir?

Bankamızda, KSS projeleri Kurumsal İletişim Müdürlüğü birimi tarafından yürütülmektedir.

İşletmenizde gerçekleştirdiğiniz KSS projeleri açısından değerlendirdiğinizde işletmenizin aşağıdaki sorumluluk birimlerinden hangisine daha ağırlık verdiğini söyleyebilirsiniz ve neden? “Ekonomik sorumluluk, Yasal sorumluluk, Etik sorumluluk, Gönüllü sorumluluk”

Türkiye Finans olarak KSS projelerini yasal zorunluluklar sebebiyle değil gönüllü sorumluluk ilkemiz çerçevesinde değerlendiriyoruz. Her şeyden önce topluma dokunan, fayda sağlayan ve aynı zamanda kültürel mirasımızı korumaya yönelik projeleri desteklemeye özen gösteriyoruz. Çünkü biliyoruz ki, artık günümüzde hangi sektörde faaliyet gösterirse göstere, şirketlerin marka değeri sadece odaklandığı alanlardaki yenilikçi ürün ve hizmetleri ile değil, topluma ne ölçüde dokundukları veya sağladığı faydalar ile ölçülüyor.

KSS projeleri olarak özellikle ağırlık verdiğiniz alan veya alanlar var mı? Nelerdir?

Türkiye Finans olarak ülkemizin kültür mirasını, sahip olduğumuz geleneksel değerleri korumayı ve geleceğe aktarmayı sosyal sorumluluk misyonumuz olarak kabul ediyoruz. Bu nedenle topluma değer katan projelere destek vermekten her zaman gurur duyuyoruz.

Bu ilkelerle bugüne kadar imza attığımız topluma değer katan projelerden bahsedecek isteriz.

-Kırkpınar Yağlı Güreşleri:

650 yılı geride bırakan tarihiyle olimpiyatlardan sonra dünyanın en uzun geçmişe sahip spor etkinliklerinden olan Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 2013-2015 yılları arasında Türkiye Finans sponsorluğunda gerçekleştirildi. Üç yıllık bir süreyi kapsayan bu destek süresince yağlı güreşleri daha çok sayıda insanla buluşturma, gelecek kuşaklara aktarma, bilinirliğini artırma ve evrensel bir değer olarak tanıtmak yolunda önemli adımlar attık.

-Karanlıkta Diyalog Sergisi:

Dünyada 1988 yılından bu yana 130 şehirde 7 milyondan fazla kişiye ulaşan ve ziyaretçilerin görme duyularını kullanmadan, tamamen karanlık bir ortamda günlük yaşamı deneyimlemelerini sağlayan Karanlıkta Diyalog Sergisi'nin İstanbullularla buluşması için destek verdik. Proje kapsamında; İstanbul şehir hayatının görmeyenlerin gözünden yeniden inşa edilmesini sağlayarak, ziyaretçilerin İstanbul'u görmeksizin 'görmelerini' ve önemli mekânları ziyaret etme deneyimini yaşamalarını sağladık.

-Down Cafe Projesi:

Down Sendromlu gençleri sosyal hayata katılmaya ve çalışmaya teşvik etmek amacıyla geliştirilen İstanbul'un farklı noktalarında hizmet veren Mobil Down Cafe uygulamasına destek olduk. İki adet aracın finansmanı ve erzak yardımı ile destek verdiğimiz projede, engelli gençlerimizin toplumla buluşarak istihdam edilmesi ve konu ile ilgili toplumsal farkındalığın artırılması öncelikli hedeflerimiz oldu.

KSS kavramının Katılım bankaları ve diğer bankalar açısından anlamlandırılmasında size (işletmenize) göre bir farklılık var mı? İşletmenizin KSS kavramına bakışını nasıl tanımlarsınız?

Türkiye Finans olarak toplumun beklentilerine uygun, ekonomik büyümeyi ve toplumsal kalkınmayı destekleyen bir Kurumsal Sosyal Sorumluluk stratejisini benimsiyoruz. Kalitesi ve çeşitliliği yüksek ürün ve hizmetler sunmanın yanı sıra kar amacı gütmeyen toplumsal yatırımlar aracılığıyla da Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlamayı hedefliyoruz. Kültürel değerlerin korunması, sahip çıkılması diğer bankaların da hassasiyetle üzerinde durduğu bir konu. Türkiye Finans olarak bizim için bu desteklerin sürdürülebilir olması çok önemli. Sosyal sorumluluğu yaşadığımız topluma sorumluluğumuzun bir parçası olarak görüyoruz.

İşletmenizin verdiği kredilerin zamanında geri ödenmemesi noktasında izlediği politika nedir?

Kredi riski bakımından geçmiş dönemde finansal piyasalarda yaşanan stres ile birlikte bölgesel ve sektörel bazda yaşanan sorunların, aktif kalitesinde önemli baskı unsuru oluşturacağı bir döneme girdiğimizi düşünüyoruz. Türkiye Finans olarak kredilerin zamanında geri ödenmemesi veya gecikmeli ödenmesi halinde tamamen yasal prosedürler çerçevesinde bir politika izliyoruz. Önemli olan bu trendi doğru stratejilerle önceden okuyup gerekli aksiyonları zamanında almak. Bu nedenle ‘erken uyarı sistemi’ Bankamız açısından çok önemli. Düzenli olarak Merkez Bankası kayıtlarını aylık olarak inceleriz. Merkez Bankası’nda firmaların borçlanmalarında artış veya ödemelerinde herhangi bir gecikme varsa oradaki sinyalleri alıp müşteriye dönüp ‘Bu kalıcı mı, değil mi?’ bunu görürüz. Ayrıca katılım bankacılığının diğer konvansiyonel bankacılığa göre farklı bir özelliği söz konusu. Bankalar 3 aylık dönemlerde müşterilerinden faiz ödemesini tahsil ederken, katılım bankacılığında aylık ödeme sistemi geçerlidir. Banka müşterileri her ay gelip taksit ödemesini yapar. Dolayısıyla mali yapılarında bir sıkıntı olursa, onu hemen birinci aydan itibaren görebiliriz. Ayrıca KKB sistemleri ve bizim kendi iç istihbarat sistemimiz de piyasalardan aldığımız sinyalleri anında değerlendirerek hızlı bir şekilde aksiyon alma imkânımız var. Çünkü bankacılıkta kredi kalitesini koruyabilmek için erken uyarı sistemleri büyük önem taşıyor.

İşletmenizin ortaklık türlerine yönelik yatırımlar ne ölçüde ve bu tür yatırımları teşvik ediyor musunuz?

Gerekli mevzuatın oluşması ile birlikte yeni ortaklık ürünleri ve projeleri ile ilgili çalışmaları başlatmış bulunmaktayız. Önümüzdeki dönemde farklı ürün ve projeler ile bu konudaki büyümeyi kontrollü olarak sağlamak istiyoruz.

İşletmeniz bedelli askerlik veya bunun gibi hizmet sektörü temelli ihtiyaçlara cevap verebiliyor mu?

Türkiye Finans olarak hem bireysel, hem ticari, hem de kurumsal bankacılık alanında müşterilerimizin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çözümler üretmeye özen gösteriyoruz. Turizmden enerjiye, inşaatın tarıma, teknolojiye hizmet sektörüne kadar sektörel finansman paketlerimiz ile müşterilerimizin her zaman yanındayız. Türkiye Finans olarak temel amacımız, müşterilerimize ilkeli finansman ve yatırım sağlayan öncü kaynak olmaktır.

Bu vizyon doğrultusunda yeni ürün geliştirirken müşterilerimizin istek ve beklentilerini dikkate alarak planlama yapıyoruz. Sürdürülebilir büyüme hedefi yolunda en önemli önceliğimiz müşteri memnuniyetidir

Forward, future, forex, swap gibi geleneksel bankalarda uygulanabilen veya teverruk işlemlerinden birini veya daha fazlasını gerçekleştiriyor musunuz?

Farklı bankacılık işlemlerini, Danışma Kurulu kararlarımız doğrultusunda ve Faizsiz Bankacılık prensiplerine uygunluğu ölçüsünde gerçekleştiriyoruz.

Yatırım yapılacak alanın veya metanın İslami olarak izinli olup/olmadığını (helal/haram) önemsiyor musunuz?

Bankamızın bu konudaki hassasiyeti oldukça yüksektir. Gerekli kontroller kurumsal olarak ve titizlikle sağlanmaktadır.

Bir işletme olarak paranın ticaretini yaptığınızı söyleyebilir miyiz?

Türkiye Finans olarak faizsiz bankacılık prensiplerine bağlı olarak faaliyetlerimizi sürdürüyoruz. Kuruluşumuzdan beri faizsiz bankacılık ilkelerinden ödün vermeden; kar ve zarara katılma esasına göre fon toplayıp, ticaret, ortaklık ve finansal kiralama yöntemleriyle fon kullanıyoruz. Bu prensiplerimiz doğrultusunda kurum olarak paranın ticaretini yapmamaktayız.

İşletmeniz zekât ile ilgili hissedarlarına veya müşterilerinize bilgilendirme veya bundan başka hizmet sunuyor mu? Nelerdir?

Müşterilerimiz şubelerimiz kanalıyla ve online olarak zekât verilebilecek vakıflara ödeme gerçekleştirebiliyor. Müşterilerimizden bilgi almak isteyenlere Faizsiz Bankacılık Uygulama ve Geliştirme Servisimiz tarafından gerekli bilgilendirmeler yapılmaktadır.

Danışma kurulunuz kaç kişiden oluşmaktadır?

Bankamız Danışma Kurulu 5 üyeden oluşmaktadır. 3 üyenin oy hakkı bulunmaktadır. Diğer 2 üyenin oy hakkı bulunmamakla birlikte finansal konularda bilgilendirici görevler almaktadırlar.

Danışma kurulunuzda yer alan kişiler başka bankaların kurullarında da yer alıyor mu?

Evet, Danışma Kurulu üyelerimiz diğer katılım bankalarının Danışma Kurulları'nda da yer almakla birlikte TKBB tarafından oluşturulan Üst Danışma Kurulunda da hizmet veriyor.

Danışma kurulundaki kişilerin bankanızın başka herhangi bir birimle bağı var mı?

Danışma Kurulu; Bankamız tarafından geliştirilen ürünler/hizmetler, yapılan bankacılık işlemleri ve gerçekleştirilen süreçler hakkında Faizsiz Bankacılık Prensipleri doğrultusunda karar/görüş verme, yönlendirme yetkisine sahip olan bir kuruldur. Genel Müdürlük makamına bağlı olarak faaliyet gösteren Danışma Kurulunun Bankamız ile

iletişimi, Genel Müdür Yardımcısı'na bağlı olarak çalışan Bankamızın Faizsiz Bankacılık Uygulama ve Geliştirme Servisi tarafından sağlanmaktadır.

Danışma kurulunda yer alan kişilerin geçmiş deneyimleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Danışma Kurulları konusunda uzman kişilerden oluşur. Danışma Kurulu'nda yer alan kişilerin sadece fıkıh alanında uzmanlaşmış olması yeterli değildir. Zira Banka'dan gelen soruların doğru anlaşılıp cevaplanabilmesi için ekonomi, bankacılık ve piyasalara ilişkin de bilgi birikimine sahip olmaları gereklidir. Danışma Kurulumuz; bu alanlarda yetkin, tecrübeli ve çok değerli isimlerden oluşmaktadır. Türkiye'de bu konuda deneyimli insan sayısı maalesef oldukça kısıtlıdır. Türkiye Finans olarak İslami finans alanında yetersiz olan insan kaynağının geliştirilmesi için Türkiye'de bir ilk olarak Faizsiz Bankacılık Uygulama ve Geliştirme Birimi oluşturulmuştur. Bankamız tarafından sektördeki deneyimli personel açığına katkıda bulunmak amacıyla bir program hazırlanarak 2014 yılında bu programa start verilmiştir.

EK 6:Albaraka Türk Mülakatı

İşletmenizin kar elde etme politikasını nasıl tanımlarsınız?

Faizsizlik ilkesi çerçevesinde kar elde etmeyi tabii ki amaçlıyoruz.

KSS projeleri olarak özellikle ağırlık verdiğiniz alan veya alanlar var mı? Nelerdir?

Hat sanatına destek veriyoruz. Bu anlamda yaptığımız birçok projemiz var. Hat sanatının geliştirilmesi, yeni kişilerin yetiştirilmesini kurumumuz önemsiyor ve bu alanda hat sanatına ve sanatçılara en çok ödül veren kurumlardan biriyiz.

Size göre KSS kavramı İslami işletmeler bazında, Katılım bankaları ve diğer bankalar açısından anlamlandırılmasında bir farklılık var mı?

KSS'a bakış açımız, topluma, paydaşlarımıza merhem olabilecek projeler sunmaktır. Aslında sorunları çözmeye yönelik projeler geliştiriyoruz. Bu noktadan bakıldığında mevduat bankalarıyla katılım bankacığı arasında pek bir fark yokmuş gibi görünmektedir. Ancak biz katılım bankası olarak zaten reel ekonomiye destek sağlamakla birlikte KSS projeleriyle de faizsizlik prensibimizle bağdaşacak şekilde bir projelendirme çalışmaları yürütüyoruz. Belki yapılacak olan projelerin alanları noktasında farklılaşma olabilmektedir. Zaten KSS' ye baktığınızda aslında işletmelerin faaliyet alanlarına ilişkin olmaktadır. Bir kurum ağaç merkezli bir üretim yapıyordur mesela ve ağaca zarar veriyordur mecburen. Sonuç olarak da KSS projeleriyle ortaya çıkardığı tahribatı yok etmeye çalışmaktadırlar. Burada hem kendine yatırım yapıyor, hem paydaşlarına hem de verdiği zararı yok etmeye çalışıyor.

Peki, aslında KSS böyle mi algılanmalıdır sizce?

Evet, aslında belki böyle olmamalı ama bu her sektör için böyle değil. Örneğin, bankacılık sektörünün böyle bir sonucu olmadığı için böyle bir KSS projesi geliştirmek durumunda kalınmıyor.

KSS işletmeniz açısından uzun dönemli bir yatırım olarak mı görülür; marka imajına katkı sağlamak amaçlı mı yaparsınız, yoksa bir hayırseverlik faaliyeti olarak mı gerçekleştiriyorsunuz?

Biz KSS' ye bir pazarlama iletişimi olarak yaklaşıyoruz. Zaten yapılan araştırmalar şunu söylüyor; gerçekleştirilen bir KSS reklamı yapılsın, yapılmasın kuruma fayda, itibar sağlıyor. Dolayısıyla özellikle biz bu projelerin reklamını yapmalıyız şeklinde düşünmüyoruz. Ama bunun dışında örneğin kültür-sanat alanının bir proje oluşturduğumuzda bunun iletişimini ve duyurularını gerçekleştiriyoruz. Diğer türlü anlamlı olmaz çünkü.

İşletmenizin performans ölçümlerini ne kadar süreyle yapıp bunu kamuoyuyla paylaşırsınız?

İşletmemizin faaliyet raporları, rakamsal veriler ve ölçümler çeyrek zaman dilimi olarak yapılır. Dolayısıyla Yılda 4 kez 3 aylık periyotlar halinde performans değerlerimiz kamuoyuyla paylaşılmaktadır.

Müşterileriniz ve müşteri adaylarınız için bilgilerin paylaşımı ve anlaşılabilirliği için şirketinizin izlediği politikayı nasıl tanımlarsınız?

Genellikle paylaşımlarımız herkesin anlayabileceği düzeydedir. Ancak bazı aksi durumlarda personelimiz gerekli yardım ve hassasiyeti müşterilerimize gösteririz. Bu konuda zaten BDDK net maddesi var, paylaşımların anlaşılır olması noktasında. Bunun dışında katılım bankacılığı sektörü olarak da kendimizi anlatmaya önem gösteriyoruz. Bunun için başta TKKB olmak üzere diğer tüm katılım bankaları çaba gösteriyoruz. Bizde buna yönelik yayınlar oluşturup müşteri ve müşteri adaylarımıza ulaştırıyoruz.

Son dönem gündemde olan ve oldukça teşvik edilen sürdürülebilirlik kavramı doğrultusunda işletmenizde gerçekleştirdiğiniz faaliyet var mı?

Yeşil bina için bir başvurmuz var ancak şu anda proje aşamasında. Çalışmalarımız devam ediyor.

İşletmenizde çalışanlarınıza yönelik maddi/manevi katkı sağlayacak projeler gerçekleştiriyor musunuz? Neler?

Evet, Simurg projesi ile başlamış olduğumuz dönüşüm kapsamında “Kültürel Gelişim Projesi” ile devam ediyoruz. Belirli aralıklarla çalışanlarımızla bu dönüşüm kapsamında toplantılar yapılmakta ve verimli bir biçimde proje devam etmektedir.

İşletmenizde gerçekleştirdiğiniz hayırseverlik faaliyetlerini nasıl tanımlarsınız?

Kurumumuz karşılık beklemeksizin hayırseverlik faaliyetlerini gerçekleştirir ve bunları müşteriler ve hissedarlar bazında teşvik eder.

İşletmenizde KSS projelerinizi hangi birim yürütmektedir?

Kurumsal İletişim Müdürlüğü ve Sosyal Sorumluluk Komitesi yürütmektedir. Bundan sonraki süreç şöyle işlemektedir; kurumsal iletişim birimi çatısı altında görüşülen projeler KSS komitesine sunuluyor ve burada onaylanırsa gerçekleştiriliyor. Kurumsal iletişim birimi ve KSS komitesi işbirliği çerçevesinde gerçekleştiriliyor.

İşletmenizde gerçekleştirdiğiniz KSS projeleri açısından değerlendirdiğinizde Ekonomik sorumluluk/Yasal sorumluluk/Etik sorumluluk/Gönüllü sorumluluk alanlarından hangisine daha ağırlık verdiğinizi söyleyebilirsiniz?

Bizim için hepsi önceliklidir. Manevi sorumluluk bizim için en üst düzeydedir. Bunlardan bizim için etik sorumluluk en önemlilerinden biridir. Günümüzde hem ekonomik hem etik değerlerin bir arada bulunması önemli, bizde kurum olarak bunu dikkate alıyoruz. Mesela siz ekonomik olarak bir amaçla işe başlamamışken etik değerlerin getirisi yıllar sonra size ekonomik bir girdi olarak geri dönebiliyor.

İşletmenizin verdiği kredilerin zamanında geri ödenmesi noktasında izlediği politika nedir?

Verdiğimiz kredilerin zamanında geri ödenmemesi durumunda uygulanan yaptırımlar mevduat bankalarından bir farkı yoktur. Ancak krediye uygulanan gecikme bedelinde büyük farklılıklar bulunmaktadır.

İşletmenizin ortaklık türlerine yönelik yatırımlar ne ölçüde ve bu tür yatırımları teşvik ediyor musunuz?

Katılım bankacılığı esasında ortaklığa dayanır ve bankamızın en önemli kar kaynakları arasında ortaklık temelli projeler yer almaktadır. Özellikle inşaat sektöründe finansör ortak olarak bulduğumuz birçok proje bulunmaktadır. Ayrıca bu ortaklıklarımızı farklı alanlarda geliştirmek istiyoruz.

İşletmenizin bedelli askerlik veya bunun gibi hizmet sektörü temelli ihtiyaçlara cevap verebiliyor mu?

Hayır, bazı katılım bankaları bu konu hakkında ürünlerinin olmasına rağmen biz de böyle bir ürün yoktur.

Forward, future, forex, swap gibi geleneksel bankalarda uygulanabilen veya tevarruk işlemlerinden birini veya daha fazlasını gerçekleştiriyor musunuz?

Forward ürünü için çalışmalarımız mevcut.

Yatırım yapılacak alanın veya metanın İslami olarak izinli olup olmadığını (helal/haram) önemsiyor musunuz?

Tabii ki önemsiyoruz. Bankamızın bu konu hakkında ayrıca bir danışma(fetva) kurulu bulunmaktadır. Bu kurulun onayından geçmeyen hiçbir ürün müşterilerimize sunulmamaktadır.

Bir işletme olarak paranın ticaretini yaptığınızı söyleyebilir misiniz?

Kısmen hayır, katılım bankacılığının temelinde mal ve hizmet ticaretini desteklemek olduğundan biz reel sektörün ticaretini destekleyip onların ticaretine ortak oluyoruz.

ÖZGEÇMİŞ

Saime Kavakcı 27 Mayıs 1987 yılında Sakarya’da doğmuştur. İlköğretimini mahallesindeki Eser İlköğretim okulunda tamamlamış olup ortaöğrenimine Özel Neva ilköğretim okulunda devam etmiştir. Yine aynı okulun devamı olan Özel Kerime Hatun lisesine gitmiştir. 2004 senesi mezun olduktan bir sene sonra üniversitelerde yaşanan sıkıntılar sebebiyle Anadolu Üniversitesi’ne İşletme Fakültesi açık öğretim öğrencisi sıfatıyla kayıt olmuştur. 2010 yılında üniversiteyi bitirmiş bundan 3 sene kadar sonra Sakarya Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansına kayıt olmuştur.